Alejo Carpentier
Coperta colecţiei: *Vasile Olac*
ALEJO CARPENTIER
EL ARPA Y LA SOMBRA e Siglo XXI Editores, S.A. México, 1979

Alejo Carpentier
HARPA ŞI UMBRA
Traducere, prefaţă şi note de
ANDREI IONESCU

Bucureşti, 1988 Editura Univers

PREFAŢĂ

ACEASTA „carte micuţă” – cum o numeşte însuşi autorul – este o contribuţie lucidă, erudită şi, desigur, cum avem de a face cu un mare scriitor, de alese savori artistice la interminabila polemică stârnită de controversata personalitate a lui Columb. Mai puţin de două sute de pagini îi sunt de ajuns lui Alejo Carpentier pentru a compune această replică la grandilocventa operă a lui Paul Claudel: *Cartea lui Cristofor Columb*, adaptată cândva de Carpentier însuşi, în anii săi de ucenicie în Franţa (1937), pentru Radio Luxemburg, precum şi la o altă „incredibilă carte” (a lui Léon Bloy), în care scriitorul catolic cerea „nici mai mult, nici mai puţin decât canonizarea celui pe care-l asemuia cu Moise şi cu Sfântul Petru”.

Despre Cristofor Columb s-au scris biblioteci întregi, şi cu cât se scrie mai mult, cu cât se fac cercetări mai asidui, cu atât se înceţoşează mai tare misterioasa viaţă a personajului istoric, intrat de mult în domeniul mitului. Cine a fost? Unde s-a născut? Care i-a fost adevăratul *crez* sau adevăratul *neam*, dacă a avut vreunul? Unde-i odihnesc oasele? Cum se numea cu adevărat? A fost evreu, iudeo-creştin, catolic convertit, fals convertit la catolicism, cabalist? A fost un cartograf abil, un iluminat, un aventurier genial ori pur şi simplu un nebun norocos? La aceste minuţioase presupuneri, Carpentier adaugă – de ce

nu? – alte câteva: a fost un căutător de aur, un senzual renascentist, ibovnicul reginei Isabel Catolică? întreaga epocă a Renaşterii reînvie înaintea ochilor noştri.

Cartea lui Carpentier ţine de mai multe genuri sau moduri literare: biografie, roman, farsă, ba chiar – cum au observat unii comentatori din lumea hispanică – auto sacramental. Dar, înainte de orice altceva, este o creaţie literară de mare ingeniozitate şi frumuseţe, care degajă o senzaţie reconfortantă de liberă examinare a faptelor istorice, asemeni celor mai bune opere ale romancierului cubanez.

Dimensiunea istorică e veche în opera lui Carpentier. Într-o anumită accepţie, se poate spune că toate romanele lui sunt istorice, cu precizarea că prin reconstituirile extrem de minuţioase ale altor vremuri, realizate pe baza unei ample documentări, Carpentier reînvie trecutul din perspectiva prezentului. În toate operele sale, atenţia se fixează asupra acelor momente din trecut din care se pot desprinde cât mai multe semnificaţii pentru mecanismul vieţii latino-americane. Dat fiind că omul, în concepţia lui, este în esenţă acelaşi la diferite vârste istorice şi „situându-l în trecut îl urmărim de fapt în prezent”, actualitatea se obţine prin simpla punere în discuţie a unor probleme fundamentale pentru America Latină, în diverse epoci. Exemplul cel mai bun îl oferă romanul *Secolul luminilor* (tradus şi la noi), în care, prezentând ecourile Revoluţiei Franceze în coloniile Antilelor, scriitorul discută în fond cu o extraordinară pasiune abia reţinută, în pofida impresiei de detaşare pe care o poate provoca bogăţia detaliilor şi tonul melancolic al evocării, problemele complexe ale revoluţiei la meridianul latino-american, dificultatea şi totodată eroismul pe care îl implică triumful ideilor de libertate, egalitate şi fraternitate într-o lume ţinută timp de secole în întuneric şi sclavie. Faptul că revoluţia transplantată în Antile degenerează într-o meschină luptă pentru putere este privit de Carpentier cu profundă durere, fără să anuleze încrederea în triumful final al idealurilor pentru moment nerealizate. Fiindcă –

aşa cum spune un personaj din romanul *Împărăţia acestei lumi* (de asemenea, tradus la noi) – „omul suferă şi speră şi se trudeşte pentru semeni pe care niciodată nu-i va cunoaşte şi care, la rândul lor, vor suferi şi vor spera şi se vor trudi pentru alţii. Dar măreţia omului stă tocmai în dorinţa de a îmbunătăţi ceea ce găseşte la venirea lui pe lume, impunându-şi mereu sarcini. Iată de ce, frumos chiar în suferinţele lui, capabil să iubească în pofida rănilor primite, omul îşi poate afirma măreţia şi întreaga lui măsură în împărăţia acestei lumi”. Este o formulare magistrală a spiritului umanist care însufleţeşte opera lui Carpentier, un vast poem al omului ce se străduieşte să devină stăpânul „împărăţiei sale” – lumea. Totodată, este formularea unui mit centrai în creaţia scriitorului: căutarea stăruitoare şi eroică a unei lumi mai bune.

Este nevoie întotdeauna, în prezent, în fiecare moment al prezentului, să existe idealul unei lumi mai bune. Mitul vârstei de aur dobândeşte în mod firesc o importanţă specială în opera lui Carpentier, fiind strâns legat de istoria Lumii Noi. Descoperixea Americii i-a dat, în zorii epocii moderne, o nouă vigoare: *Utopia* lui Morus a fost inspirată de organizarea socială a populaţiei din Antilele de curând cucerite de spanioli, iar mai târziu enciclopediştii au elogiat fără rezerve şi au recomandat societăţilor moderne instituţiile sociale ale vechilor incaşi. Mitologia Americii a contribuit prin urmare substanţial la configurarea conştiinţei utopice din Europa, care, la rândul ei, prin intermediul Revoluţiei Franceze, a influenţat apoi dezvoltarea pe făgaşul liberalismului european a tinerelor republici latino-americane.

Cu *Harpa şi umbra* suntem în momentul iniţial al relaţiilor contrapunctice dintre Europa şi America, pe care Carpentier le urmăreşte stăruitor în întreaga sa operă. Cartea despre Columb poate fi asociată ou *Concertul baroc*, în care accentul (prezent şi aici) cădea pe dificultăţile înţelegerii Lumii Noi de către Lumea Veche, din pricina tentaţiei de a aplica mecanic unor realităţi inedite măsurile comode, dar inadecvate, ieşite din

evoluţia vieţii europene.

În *Harpa şi umbra* avem de a face chiar cu momentul iniţial al contactului dintre cele două lumi şi cu reacţia de surpriză a impactului, ou întreg şirul de neînţelegeri, violenţe, iluzii şi frustrări pe care-l implică o asemenea experienţă extraordinară. (În epo Să, descoperirea Americii a fost considerată cel mai important eveniment produs de la facerea lumii.)

Asistăm la un dublu proces de mitizare-demitizare. Pe.de o parte, uimitoarele realităţi de pe insulele descoperite dincolo de Ocean sunt interpretate prin prisma unor vechi mituri europene: paradisul pierdut, vârsta de aur, El Dorado etc., pe de altă parte, scriitorul de azi contemplă detaşat aceleaşi realităţi, pe care le reinterpretează din perspectiva prezentului, într-o viziune în care ponderea factorului material şi a intereselor politice, economice etc., a căpătat o importanţă decisivă.

Cartea lui Carpentier nu are nimic din nenumăratele biografii romanţate consacrate Marelui Amiral, nimic din idealizările de tip romantic care-l prezentau pe descoperitorul Americii ca pe un erou sublim, un vizionar inspirat şi generos în expediţiile sale cutezătoare, înconjurat însă (cu excepţia reginei Isabel) numai de neînţelegere şi ingratitudine.

Demitificarea apare ca forţă motrice şi suport structural pentru carte. Punctul de plecare – exterior – îl constituie imaginea tradiţională despre Columb, primul european care a descris Lumea Nouă. Este, cum ştim, o imagine idealizată, căci descoperitorul apare în această viziune ca o figură exemplară şi inimitabilă, ca un geniu vizionar şi posesor al unor calităţi supraomeneşti. intemeindu-se pe această imagine, doi papi, Pius al IX-lea şi Leon al XII-lea, au solicitat beatificarea lui Columb. (Momentul de ezitare al celui dintâi în faţa cererii de beatificare este evocat în partea întâi a cărţii, intitulată *Harpa*, ca şi călătoria în Chile, pe când viitorul papă Pius al IX-lea era un tânăr seminarist.) Pentru a-şi realiza gândul, papa a însărcinat pe un istoric francez, contele

Roselly de Lorques, să scrie o carte menită să încline spiritele în favoarea descoperitorului Americii. Această idee pontificală constituie materia primei părţi.

În partea a doua – *Mina* –, Columb însuşi, într-un fel de monolog pe patul de moarte, reflectează asupra propriilor lui acţiuni pentru a-şi realiza visul, din care n-au lipsit înşelătoria şi viclenia. Este partea de maximă tensiune a cărţii, în care scriitorul izbuteşte să armonizeze tonul dezinvolt (care, în momentele mai puţin fericite, alunecă spre farsă) cu tonul grav al istoriei, care, deşi făcută de oameni, ascultă uneori de raţiuni superioare simplelor pofte ale acestora.

În sfârşit, în cea de a treia parte – *Umbra* –, graţie unor libertăţi plauzibile şi explicabile prin licenţă poetică, asistăm la procesul lui Columb, la care vin să-l apere ori să-l acuze umbre ilustre ca Bartolomé de las Casas, Jules Verne, Lamartine, Victor Hugo şi Léon Bloy. Din această confruntare se desprinde o imagine distinctă a descoperitorului, făcută din lumină şi umbră, o imagine care ni-l apropie pe om, coborându-l de pe soclul statuii convenţionale (pe care i-a ridicat-o o anumită tradiţie catolică) şi făcându-l să trăiască verosimil, cu calităţile şi defectele caracteristice locului şi timpului său.

Procesul demitificării lui Columb se realizează prin utilizarea unor spectaculoase salturi calitative. La diferite nivele ale operei se produc fisuri, care fracturează continuitatea şi scot la lumină cealaltă faţă a medaliei, dezvăluind aspecte până atunci nebănuite din existenţa personajului şi a lumii în care a trăit. Diviziunea tripartită şi situarea în timp şi spaţiu a fiecăreia din areste părţi este un prim simptom al procedeului rupturii. Contrastul dintre prima parte şi cea de a doua e cum nu se poate mai puternic. Din meditaţiile papei, în ambianţa solemnă a Vaticanului, se configurează o imagine a lui Columb sfâşiată brusc în partea a doua, prin însăşi cadrul reflecţiilor personajului: un bordel mizer, în care zace bolnav, în aşteptarea duhovnicului. Procedeul rupturii se verifică şi la nivel lingvistic, prin frecventele străfulgerări

umoristice ce contrastează cu rigiditatea ori cu intenţiile foarte serioase şi elevate ale unora dintre personaje.

Din propriile sale confesiuni se desprinde imaginea unui Columb ambiţios, cinic şi chiar şarlatan. Amantul reginei e însetat de renume social, de bogăţii, de glorie. Nu se dă în lături, pentru a suplini lipsa aurului în cantităţile scontate, de la traficul de sclavi. Un „dublu” al personajului face chiar un bilanţ final, direct, sec, fără menajamente, din care se desprinde imaginea unui Columb care a adus în America lăcomia şi dezmăţul, spada şi lanţurile pentru băştinaşii care vor fi siliţi să lucreze în mine în condiţii îngrozitoare. Această demitificare apare clar în text, prin gura personajului însuşi, a acestui „dublu” ce revelează intenţiile ascunse şi actele uneori discutabile ale descoperitorului Americii: „... am fost descoperitorul descoperit – descoperit, căci am fost *descoperit*, m-au descoperit aşa cum eram, faţă de stăpânii mei regali, scrisorile şi relatările; *descoperit* faţă de Dumnezeu, când am pus la cale negoţul murdar pe care, călcând în picioare teologia, l-am propus Alteţelor lor; *descoperit* faţă de oamenii mei, care şi-au pierdut încetul cu încetul respectul pentru mine, ajungând să mă supună la suprema umilinţă de a mă vedea pus în lanţuri de un bucătar – eu, Don, Amiral şi Vicerege! –, *descoperit*, fiindcă ruta mea spre Indii sau Vinlandia meridională (...) e urmată acum de sute de aventurieri (...)”. Şi este, de asemenea, cuceritorul cucerit, fiindcă a început să existe şi să însemne ceva din clipa când a ajuns în America, iar imaginea lui se schiţează din perspectiva acestei Americi pe care el – ironie a sorţii – n-a ajuns s-o cunoască şi s-o definească. Etern navigator, călător în căutarea unei patrii şi a unei identităţi – ca atâtea alte «personaje ale lui Carpentier –, Columb a fost respins de spaţiul american, rămânând fără nimic, fără niciun loc al lui, naufragiat între două lumi, nici *aici*, nici *acolo*, ca să folosim termenii consacraţi ai dialecticii carpenteriene de mişcare pendulară între Lumea Veche şi Lumea Nouă.

Şi nu doar Columb e *descoperit*, ci un întreg sistem, o

serie întreagă de mecanisme politice şi economice, bazate pe jaf, exploatare şi samavolnicie, mecanisme care conduc în cele din urmă la includerea de noi teritorii în sistemul capitalismului comercial, a cărui evoluţie avea să marcheze dezvoltarea (sau „antidezvoltarea” cum o numesc unii sociologi de azi) istorică a continentului latino-american. Este *descoperită* de asemenea utilizarea bisericii în scopuri politice şi utilizarea lui Columb însuşi în scopuri politice de către biserică, deoarece beatificarea descoperitorului ar fi putut însemna un factor de unire şi ordine pentru un continent dispersat şi turbulent, un excelent antidot contra valului de idei noi stârnit de Revoluţia Franceză, idei considerate „veninoase” de către viitorul papă Pius al IX-lea şi abil combătute de el cu perfidie iezuită.

În această viziune complexă a lui Carpentier, în cursul celor trei instanţe succesive care-l „judecă” pe Columb (opinia intimă a papei Pius al IX-lea, propria sa conştiinţă şi tradiţia istorică, îndeosebi a secolului al XIX-lea), prinde viaţă memorabilă figura celui care, sfânt sau aventurier, ocupă, pe drept sau pe nedrept, un loc de primă mărime în istoria omenirii. Titlul face aluzie la cele două dimensiuni principale ale vieţii lui i harpa, instrumentul cu care i-au fost lăudate descoperirile, şi umbra, stigmatul care înseamnă unele dintre acţiunile sale mai puţin eroice şi care a făcut să eşueze încercarea de beatificare. Umbra simbolizează pe omul din carne şi oase, iar harpa pe omul pe care doi papi au vrut să-l transforme în sfânt.

La întoarcerea din Chile, unde îl însoţise ca secretar pe nunţiul papal, Mastaî-Ferreti (viitorul papă Pius al IX-lea) are o intuiţie halucinantă: unirea Lumii Noi cu cea Veche prin cultul unui sfânt comun şi universal, *Christophoros*. În prima secvenţă a cărţii, Columb e confruntat cu acest personaj care în multe privinţe îi seamănă. Este, ca atâtea alte personaje ale scriitorului cubanez, un european care a trăit în America, rămânând marcat definitiv de această împrejurare. Spre Lumea Nouă

plecase din Genova, oraşul unde-şi petrecuse copilăria şi crescuse descoperitorul. Legătura dintre Columb şi Mastaî-Ferreti se strânge şi mai mult printr-un procedeu unificator caracteristic autorului: inevitabila reacţie similară a europenilor faţă de un univers diferit, la care se adaugă reflecţia asupra realităţilor Lumii Noi, care, dincolo de valoarea ei intrinsecă, constituie un alt procedeu predilect al lui Carpentier. Mişcarea contrapunctică dintre *aici* şi *acolo* este prezentă, de altfel, în toate operele scriitorului, începând cu romanul *Secolul Luminilor*, în al cărui titlu se poate detecta o doză de ironie la adresa optimismului exagerat al concepţiei naiv pedagogice din perioada iluministă, căci în realitate, transplantate în spaţiul Antilelor, ideile Revoluţiei Franceze se degradează repede, iar comisarul trimis să instaureze guvernul revoluţionar, Victor Hugues, supranumit „Robespierre al Insulelor”, dezlănţuie teroarea şi se transformă în „secătura unei revoluţii măreţe”, anticipând profilul de mai târziu al nenumăraţilor dictatori latino-americani. În altă mare operă, *Recursul la metodă*, ironia invadează totul, devine atitudinea cea mai caracteristică a autorului şi capătă o violenţă demascatoare fără precedent. Confruntarea dintre Vechiul şi Noul Continent este aici tema obsedantă, iar semnificaţiile opoziţiei dintre cele două lumi se detaşează net din evenimentele istorice ale primului pătrar al secolului nostru.

În *Harpa şi umbra*, realitatea Lumii Noi e recreată de acord cu propria teorie a contextelor, între care acela al decalajelor de nivel de dezvoltare deţine un loc central. Ca de obicei, aplecându-se asupra unei materii istorice, Carpentier transformă realitatea în alegorie. Văzut prin prisma coincidenţelor cu „constantele” istorice, fenomenalul, fără a-şi pierde legătura cu o structură concretă, devine purtătorul unui înţeles general. Caracterul „eliptic” al operelor lui Carpentier, semnalat de unii critici, poate fi înţeles astfel ca rezultat al selecţiei operate în scopul echilibrării celor două planuri de

semnificaţie: cel concret şi cel figurat. Proiecţia universală şi îndreptarea deliberată pe un anumit drum a elementelor selectate din realitatea istorică constituie trăsături esenţiale ale „realului miraculos" proclamat de autor, în care se îmbină tehnici realiste şi expresioniste. Spre deosebire de alţi reprezentanţi ai noului roman latino-american, Carpentier nu reelaborează fantastic datele realităţii, nu transfigurează evenimentele în numele libertăţii totale a fanteziei creatoare, subordonându-le efectului poetic, ci, insistând asupra valorii documentare a cărţilor sale şi subliniind că factorul invenţie este minim, se mulţumeşte să transmită cititorului aceste evenimente aşa cum au fost ele înregistrate de cronici. „Elaborarea" constă exclusiv în selecţie.

O asemenea selecţie a faptelor consemnate de cronicile vremii, de documente şi de o serie întreagă de opere literare ale tradiţiei europene şi latino-americane caracterizează şi romanul despre Columb. Izvoarele documentare sunt utilizate din belşug şi cu o mai mare dezinvoltură decât în operele anterioare. *Harpa ţi umbra* se înscrie net în seria acelor opere, tot mai numeroase în ultimul deceniu, care folosesc masiv alte opere, mai precis fragmente de opere, cu conştiinţa întrepătrunderii multiple a textelor literare, atât între ele cât şi cu „textul" lumii. Prin această modernizare de viziune şi scriitură, Carpentier ne oferă lecţia unui mare scriitor care ştie să fie în acelaşi timp fidel sieşi şi mereu altul, lecţia unui mare scriitor care continuă literatura propriei sale tradiţii, oferindu-ne un text nou în care a topit fragmente esenţiale din textele acestei tradiţii, un text de o mare precizie descriptivă în ce priveşte reconstituirea istorică şi în acelaşi timp de o mare libertate în realizarea unui montaj capabil să potenţeze cât mai bine sensurile majore ale evenimentelor. Prezentând, bunăoară, oraşul Buenos Aires de la începutul veacului trecut, Carpentier foloseşte imagini din faimosul roman *Abatorul* al scriitorului romantic Esteban Echeverría. Tânărul Mastaî-Ferreti nu poate să nu perceapă importanţa pe care, între activităţile

oraşului, o capătă abatorul şi chiar se întreabă îngrijorat dacă acesta nu va ajunge în scurt timp un edificiu mai important decât însăşi catedrala. Traversarea pampei argentiniene în drum spre Chile prezintă similitudini clare cu paginile iniţiale ale faimosului roman-eseu *Facundo* de Domingo Faustino Sarmiento. Apoi, pentru relatarea zilelor petrecute de viitorul papă la Santiago, unii critici au detectat detalii consemnate în unele cărţi despre viaţa chiliană a acelui timp.

Procesul acesta fecund de documentare şi reelaborare a unor texte străine mai mult sau mai puţin notorii nu este nou la Carpentier. Nouă este doar utilizarea unor asemenea texte într-un mod mai explicit, mai dezinvolt şi cu o mai mare eficacitate. Este una din contribuţiile cele mai importante ale scriitorului cubanez în cadrul noului roman latino-american: reconstituirea unui trecut pe care de obicei nu ajungem să-l cunoaştem, în mare parte, din pricină că nu ştim să citim istoria (deficienţă subiectivă), precum şi din pricină că istoria ca gen rămâne, oricum, inferioară literaturii în ce priveşte capacitatea comunicativă. Trecutul este interpretat tot mai apăsat prin prisma prezentului, cu alte cuvinte sunt deliberat accentuate acele forţe sociale şi acele ipostaze umane, întruchipate sau nu de personalităţi istorice, care au contribuit la configurarea lumii în care trăim în aşa fel încât noi să fim cei care suntem.

În cazul lui Mastaî-Ferreti, interesul şi complexitatea personajului provin, dincolo de importanţa faptului că este un viitor papă care a cunoscut direct America Latină, din aceea că i se atribuie cele mai caracteristice (şi uneori cele mai profunde) reflecţii despre Lumea Nouă făcute de scriitorii şi intelectualii marcanţi ai epocii liberale şi republicane: Andrés Bello, Sarmiento, Alberdi etc., care, în pofida asprimii cu care critică racilele propriei lor ambianţe: anarhie, violenţă, corupţie, duplicitate, sunt încrezători în viitorul Americii de limbă spaniolă, în posibilităţile de progres ale acelei (cum o numeşte viitorul papă) „umanităţi în efervescenţă, plină de inteligenţă. şi

voinţă”.

Dar, deşi se profilează net şi memorabil, Mastaî-Ferreti este totuşi un personaj secundar al cărţii, un detaliu (important, fără îndoială, dar în fond un detaliu) al marelui tablou dominat de figura lui Cristofor Columb. Reflecţiile şi amintirile Papei pălesc în faţa amintirilor Amiralului şi a reflecţiilor lui pe patul de moarte, în aşteptarea duhovnicului, căruia se pregăteşte să-i mărturisească adevărul controversat şi ignorat al vieţii sale. Grosul romanului îl constituie fluidul ordonat al memoriei lui Columb în timpul acestei *preparatio ad mortem*, care începe cu mărturisirea sinceră a celui ce nu mai are de gând să păstreze nicio taină. Şi, într-adevăr, unele secrete ale lui Columb vor fi destăinuite acum pentru prima oară. Altele sunt prea bine cunoscute şi au fost povestite şi răspovestite de biografi, ori aparţin istoriei Spaniei, ori cronicii Lumii Noi. Reapare, aşadar, folosită din plin, intertextualitatea: în această confesiune sunt încorporate fragmente din scrisorile Amiralului, paragrafe din *Jurnalul de bord* şi alte documente, care pe de o parte conferă cărţii valoare istorică, iar pe de altă parte limitează posibilităţile discursului general al romanului la un material cunoscut dinainte. Scriitorul ştie să găsească modalitatea fericită de a menţine echilibrul dintre istorie şi ficţiune. „Va trebui să spun tot”, îşi începe Columb mărturisirea. „Tot, dar absolut tot”. Dar spovedania muribundului nu se realizează în faţa duhovnicului, ci în faţa cititorului. Şi tocmai în fragmentele acestui „tot” – cele ce nu se află în documente – îşi află câmp de desfăşurare imaginaţia romancierului. Cititorul cunoaşte astfel „adevărul” pe care istoria nu l-a putut păstra. Tot adevărul. Bineînţeles, aşa cum l-a văzut Carpentier.

Pi în situarea lui Columb în centrul de interes al romanului, Carpentier dovedeşte a-şi fi schimbat poziţia teoretică despre alegerea personajelor de roman. Până la *Harpa şi umbra*, preferase fiinţe obişnuite, chiar neînsemnate în ampla cronică a Americii Latine, şi această preferinţă se întemeia pe o convingere estetică: „Nu se

poate face un mare roman al cărui personaj central să se cheme Iulius Cezar sau Carol cel Mare, fiindcă ori se micşorează personajul din pricina exigenţelor naraţiunii de tip romanesc, ori, dintr-un scrupul de fidelitate, nu i se pun în gură decât cuvinte pe care le-a spus în realitatea documentată, discursurile pe care le-a ţinut etc., şi atunci marele om se transformă într-un monument, care se mişcă greoi şi e lipsit de forţă. În schimb, un personaj istoric care poate fi situat cu precizie într-o anumită perioadă, care este protagonistul unei acţiuni, fie ea şi de ordin secundar, dar foarte semnificativă, este un personaj care posedă avantajele autenticităţii şi verosimilului şi o margine de libertate de mişcare”.

Harpa şi umbra arată clar că în această privinţă opinia scriitorului s-a schimbat, fără însă ca aceasta să presupună o renunţare la exigenţele sale mai vechi. Autenticitatea, verosimilul şi marginea de libertate care poate da viaţă unui personaj de roman sunt obţinute, în cazul alegerii lui Columb ca protagonist, printr-o abilitate de mare scriitor capabil mereu de înnoire. Carpentier pătrunde în singurul domeniu din viaţa unui personaj faimos care nu e „interzis” de istoria documentară: domeniul interiorităţii, al proceselor sale mentale. Iar momentul culminant al revelării acestei interiorităţi este după-amiaza în care îşi aştepta duhovnicul pentru ultima spovedanie. Atunci a simţit nevoia să-şi reconstituie întreaga existenţă şi să-i dezvăluie tainele. Taine pe care dorise atât de mult să le cunoască Pius al IX-lea. În faţa dosarului pregătit pentru procesul de beatificare, papa ezită câteva clipe să-şi pună semnătura şi se gândeşte că unui singur om i-a dezvăluit Columb acele taine: duhovnicului care i-a ascultat spovedania în ajunul zilei de 20 martie 1506.

Legăturile dintre Pontif şi Navigator se întemeiază, deci, pe o aspiraţie şi o confesiune. Pius al IX-lea, susţinător al canonizării lui Columb, nu are totuşi date suficiente pentru a autoriza beatificarea. Nu ştie dacă omul acela merită sau nu să stea printre sfinţii Bisericii lui.

Dorinţa nesatisfăcută a papei se împlineşte pentru cititor, care, prin intermediul cărţii, află adevărul din spovedania unui muribund. Aşa se încheie prima parte a romanului şi se anunţă motivul părţii a doua. Figura papei trece pe plan «} al doilea, iar figura lui Columb ocupă primul plan ai scenei.

Spovedania pe patul de moarte pune în lumină dimensiunea umană a personajului. În contrast cu delirantele aprecieri admirative ale unor panegirişti ca Roselly de Lorque sau Léon Bloy, Columb apare aici ca un om obişnuit a cărui principală calitate este spiritul de iniţiativă. Din cele şapte păcate capitale – mărturiseşte – singurul de care a rămas străin a fost lenea. Om tipic al Renaşterii, întreprinzătorul Columb pune realizarea aspiraţiilor lui personale înaintea slujirii valorilor consacrate ale epocii şi îşi plimbă „cutia cu minuni” (propunerea de a ajunge în Indii navigând spre Apus) pe la toate curţile europene ale timpului. Având de ales între mai multe posibilităţi de interpretare, Carpentier înclină să-şi vadă personajul în primul rând ca un om de acţiune, animat de dorinţa de îmbogăţire şi de renume social. De aceea optează pentru acceptarea „mitului nordic” şi a relaţiilor amoroase cu regina Isabel. Omul din carne şi oase apare astfel cu o pregnanţă extraordinară din cartea scriitorului cubanez, un om apropiat de cititor, căruia i se adresează direct, un om credibil şi viu, neîncremenit încă în atitudinile solemne create de faimă şi de timp. Reconstituirea orizontului imediat al fiecărei etape din traiectoria vieţii lui Columb conferă personajului seducţia realului. Pentru a-l face să trăiască în epoca sa, Carpentier recurge, la fel ca şi în prima parte a romanului, la intertextualitate. Pot fi uşor identificate pasaje din operele literare ale timpului (*Celestina*, *Lazarillo din Tormes*) ori referiri, în formulări notorii, la personalităţi şi evenimente contemporane. Dar cel mai mult sunt utilizate fragmente din scrierile lui Columb însuşi, pe care le recunoaştem după litera cursivă, când avem de a face cu pasaje mai lungi, sau sunt topite în textul naraţiunii când este vorba

de fraze scurte, de locuţiuni sau particularităţi ale stilului lui Columb. Rezultatul acestei savante reelaborări intertextuale este – pe lângă accentuarea bazei solide a documentării istorice – o proză care fixează memorabil momentul cronologic al acestei a doua părţi, cu excepţia unor anacronisme care ţin de latura ludică a scriitorului „tot mai accentuată în ultimii ani, şi au o finalitate umoristică de o savoare indiscutabilă, cum sunt, bunăoară, versurile lui Lorca din *Soţia necredincioasă* puse în gura lui Columb.

Carpentier nu se mulţumeşte însă cu fragmentele acestea din scrierile lui Columb. Nu o dată încorporează propria sa interpretare în naraţiune, ca şi cum ar fi vorba de gândurile lui Columb. Aşa apar, de exemplu, tema măreţiei şi frumuseţii fără seamăn a Lumii Noi (ca în*âm părăţia acestei lumi*), ori tema, prezentă în toate operele scriitorului, a lui Adam punând nume lucrurilor, a omului şi scriitorului care se află pentru prima dată în faţa unor obiecte nenumite, inexistente lingvistic.

Ar mai fi de semnalat prezenţa masivă a umorului, ca de exemplu în spectacolul pe care-l organizează Columb în faţa Regilor Catolici la întoarcerea din prima călătorie. Imaginaţia romancierului se desfăşoară aici fără îngrădiri. Pe lângă ceea ce se numeşte de obicei „prima viziune despre America”, reprezentaţă de impresiile lui Columb şi ale celorlalţi navigatori care ajung în Lumea Nouă, interpretată prin grilă europeană, Carpentier introduce complementar ceea ce am putea numi „prima viziune despre Europa” a unui american, alcătuită din aprecierile deloc favorabile ale lui Dieguito, singurul supravieţuitor dintre cei şapte indieni aduşi în prima călătorie.

Celelalte trei călătorii sunt relatate din aceeaşi perspectivă a persoanei întâi care aprobă, se emoţionează, se căieşte ori adoptă o atitudine ironică şi chiar batjocoritoare faţă de ceea ce a scris în trecut. Răscolind prin hârtii, dă peste memoriul în care propune Regilor Catolici vinderea indienilor ca sclavi la târgul din Sevilla. Acesta va fi, după trei sute de ani, unul din argumentele

cele mai importante împotriva beatificării sale.

Eşecul beatificării, care constituie materia părţii a treia, a avut loc în iulie 1892, când Sacra Congregaţie a Riturilor s-a opus definitiv încercărilor de a-l transforma pe Columb într-un important sfânt catolic. Procesul se desfăşoară în faţa unui neobişnuit tribunal al istoriei. Carpentier introduce ca participanţi la dezbatere personaje din diverse epoci, fie ca acuzatori, fie ca apărători ai lui Columb, iar ca spectator pe însuşi Amiralul, numit acum Invizibilul. În gura acestor martori (vii sau morţi) la proces sunt puse, fără modificări, pasaje din textele scrise chiar de ei în diferite împrejurări. Întrebările formulate de avocaţi permit asemenea răspunsuri prin citate textuale. Dezbaterea e aprinsă şi se desfăşoară într-un ritm alert, iar umorul, bine dozat, e presărat pretutindeni. Columb e aşezat aici în faţa istoriei pentru a-i afla verdictul şi constată că imaginea rămasă pentru posteritate nu e alta decât aceea păstrată de scrierile în favoarea sau împotriva lui. După ironia care domină întreaga carte, am putea presupune că scriitorul ar voia şi el împotriva beatificării. Prezentând cele două feţe ale medaliei, atât măreţia, cât şi slăbiciunile omului care a fost Cristofor Columb, *Harpa şi umbra* este o antiteză necesară la mulţimea cărţilor encomiastice care nu pot oferi decât o cunoaştere convenţională şi exterioară. Se combate astfel tendinţa de mitificare a Lumii Noi, considerată de autor extrem de dăunătoare pentru cultura latino-americană, care, pentru a se înţelege pe sine, are nevoie în primul rând de luciditate.

Marea reprezentaţie istorică ia astfel sfârşit. Ezitările lui Pius al IX-lea înainte de a semna propunerea de beatificare şi amintirile sale din călătoria americană, apoi spovedania lui Columb pe patul de moarte se completează fericit, în chip de triptic, cu acest al treilea timp şi al treilea spaţiu: Tribunalul Istoriei, la Sacra Congregaţie a Riturilor de la Vatican. Pe tăblia centrală a compoziţiei se detaşează „autoportretul” lui Columb şi faptele sale, iar pe tăbliile laterale apar detalii din două episoade petrecute la

Vatican, amplificări temporale ale unei beatificări frustrate. În acest fel, cu o perfectă simetrie, se îmbină cele trei părţi ale unei originale „cutii cu minuni”, care constituie una dintre cele mai îndrăzneţe şi complexe reprezentări ale vieţii lui Cristofor Columb. Îndrăzneală şi complexitate, care fac să ne apară în faţa ochilor un Columb nu micşorat, ci umanizat. Dacă pentru Carpentier descoperitorul Americii n-a fost în niciun caz un sfânt, asta nu înseamnă că n-a fost un om mare, ba chiar genial. Celor care l-au acuzat de ponegrirea lui Columb, afirmând că l-a prezentat ca pe un marinar mediocru, un mincinos şi un uzurpator (pentru că a „descoperit” Lumea Nouă pe baza unor informaţii certe obţinute în Islanda), scriitorul le-a dat un răspuns amplu şi foarte clar, situându-şi personajul în limitele stricte ale epocii sale, într-un interviu (acordat la scurt timp de la apariţia cărţii, în 1979) din care reproduc, în încheiere, paragrafele esenţiale:

„Minciunile spuse de Columb fac parte dintr-un fel de strategie impusă de Europa de atunci. Nu trebuie să uităm că voiajurile de explorare ale oamenilor de ştiinţă, cum sunt cele efectuate de La Condamine, Bougainville, La Pérouse sau Humboldt, la începutul secolului al XIX-lea, erau expediţii inimaginabile la sfârşitul Evului Mediu sau la începutul Renaşterii. Călătoriile se făceau cu un obiectiv comercial. Oamenii se duceau în Orientul îndepărtat în căutare de mirodenii; în nord, în căutare de ambră, 2 – Harpa şi umbra iar când nu se presimţeau posibilităţi de câştig pentru amatori sau pentru firmele care închiriau corăbiile, atunci călătoriile nu se puteau face. Guvernele acordau o asemenea importanţă economică marilor călătorii, încât, de exemplu, la curtea lui Henric Navigatorul, marele rege portughez, relatările şi hărţile care înfăţişau noile pământuri descoperite de portughezi erau considerate secrete de stat, fiind aspru pedepsită, de altfel, divulgarea rutelor maritime. Ei bine: a fost Columb un mincinos, un impostor, un comediant? Fără îndoială că da, dar înainte de toate a fost un om genial care şi-a depăşit adesea propriile sale limite cu o intuiţie uimitoare.

În călătoriile lui confunda milele arabe cu milele europene, minţea tot timpul când dădea informaţii asupra distanţelor străbătute, niciodată nu ştia unde ajunge şi nici unde se îmbarcă, dar era însufleţit de o convingere de nezdruncinat că va realiza ceva important. O frază celebră ne demonstrează ceea ce spun: principalul său duşman şi contemporan, care va fi invocat permanent ca martor în timpul procesului de canonizare, călugărul dominican Bartolomé de las Casas, a scris: «Era atât de sigur că va ajunge, încât s-ar fi putut spune că avea în buzunar cheile unei Lumi Noi.» Epoca l-a silit, în primul rând, să-şi ofere posibila lui descoperire de două ori Portugaliei, o dată Spaniei, o dată Angliei, fără succes; o dată Anei de Bretania, fără succes, până când în sfârşit Coroana spaniolă s-a decis să-l trimită. Aşa începe marea comedie a erorilor. Fiindcă, atunci când se semnează faimoasele Capitulaţii de la Santa Fé şi Columb e numit Amiral al pământurilor pe care le-ar fi putut descoperi, acordându-i-se 10» /o din câştiguri, totul seamănă cu un cec în alb al unui cont fără fonduri. Nu era nimic sigur în tot ce scrisese pentru a obţine finanţarea călătoriei sale. Dar cel mai interesant lucru este evoluţia atitudinii lui, care într-un anumit fel coincide cu trecerea de la Evul Mediu la Renaştere. În primul rând, făgăduieşte aur şi bogăţii pe care nu le găseşte nici în prima şi nici în a doua călătorie. Atunci îi vine în minte un lucru care-l va costa aureola, şi anume să trimită indieni în Spania ca sclavi, ceea ce regina Isabel nu va admite. Totuşi, în ultimele sale texte îi scrie regelui aproximativ următoarele cuvinte: «N-am adus bogăţii, nici aur. Dar, în orice caz, meritul meu constă în faptul că am lărgit cunoaşterea lumii, îngăduind omului să cunoască mai bine planeta pe care trăieşte.»”.

ANDREI IONESCU

Pentru Lilia

În harpă, când o faci să sune, sunt trei lucruri: *arta, mina şi coarda*.

În om: *trupul, sufletul şi* umbră.

(Legenda de aur)

I. HARPA

Lăudat fie cu cimbale triumfătoare! *Lăudat fie cu harpa*!…

Psalmul 150

A

u rămas în urmă cele optzeci şi şapte de lămpi din Altarul Confesiunii, ale căror flăcări tremuraseră nu o dată, în dimineaţa aceea, între cristalele ce prinseseră să vibreze în acord cu triumfalele accente ale Tedeumului cântat de glasurile puternice ale corului pontifical; au fost închise încet uşile monumentale şi, în capela Sfintelor Taine, care părea cufundată în penumbrele asfinţitului pentru cei ce ieşeau de sub luminile strălucitoare ale bazilicii, tronul purtat pe braţe, lăsat acum de pe umeri şi ţinut în mâini, a rămas la trei palme de podea. Cei doi *flabelli*[1] au înfipt în rastel cozile evantaielor mari de pene şi a început lentul drum al Sanctităţii Sale de-a lungul nenumăratelor încăperi care-l despărţeau încă de apartamentele lui private, în pasul purtătorilor, înveşmântaţi în straie stacojii, care-şi îndoiau genunchii când aveau de trecut pe sub o uşă joasă. De o parte şi de alta a acestui lung, foarte lung drum, croit între pereţii sălilor şi galeriilor, se perindau pânze întunecate, mici altare adumbrite de vreme, tapiserii în culori stinse, care arătau, poate, pentru cine le privea cu luarea aminte a vizitatorilor străini, alegorii mitologice, răsunătoare victorii ale credinţei, chipuri de preafericiţi îngenuncheaţi în rugăciune ori episoade de hagiografii pilduitoare. Puţintel obosit, Supremul Pontif a aţipit uşor, în timp ce demnitarii din suită îşi luau rămas bun, după rang şi categorie, invitaţi să nu meargă mai departe, dincolo de un anumit prag, pentru respectarea strictă a protocolului ceremoniilor. Mai întâi, din doi în doi, au dispărut pe rând cardinalii, în mare ţinută, cu zeloasele lor plecăciuni; apoi episcopii, uşuraţi de mitrele lor strălucitoare; apoi canonicii, capelanii, protonotarii apostolici, şefii

---

1 Purtătorii marilor evantaie albe care, de o parte şi de alta, însoţesc tronul pe care stă aşezat papa în timpul procesiunilor solemne, (it.).

congregaţiilor, prelaţii camerei secrete, ofiţerii casei militare, Monseniorul majordom şi Monseniorul trezorier, până când, puţin mai lipsind pentru a ajunge la încăperile cu ferestrele spre patio San Dămaso, fastul de aur, vioriu şi grena, moarul, mătasea şi dantela au fost înlocuite de veşmintele, mai puţin strălucitoare, purtate de slujitori, aprozi şi *bussolanti* \ În sfârşit, tronul a fost lăsat jos, lângă modesta masă de lucru a Sfinţiei Sale, şi purtătorii l-au ridicat din nou, uşurat acum de povara sfântă, retrăgându-se cu plecăciuni repetate. Aşezat într-un fotoliu care-i dădea o confortabilă senzaţie de stabilitate, Papa ceru o orjadă rece maicii Crescencia, însărcinată cu gustările, şi, după ce îi făcu semn să se retragă împreună cu ceilalţi slujitori, auzi cum se închidea uşa – ultima uşă – care-l despărţea de strălucitoarea şi necontenit mişcătoarea lume a Principilor Bisericii, Prelaţilor palatini, înalţi demnitari şi patriarhi, ale căror toiege şi mantii pluviale se confundau, învăluiţi în fum de tămâie şi silinţă de tămâietori, cu uniformele cameriştilor de mantie şi spadă. Străjeri nobili şi străjeri elveţieni, magnifici, aceştia din urmă, cu platoşele lor de argint, baltaguri vechi, chivere ca de condotieri şi veşminte vrâstate cu dungi portocalii şi albastre – culori rezervate pentru ei, o dată pentru totdeauna, de către penelul lui Michelangelo, atât de legat prin opere şi amintiri de somptuoasa existenţă a bazilicii.

Era cald. Cum ferestrele dinspre patio San Dămaso erau astupate cu zid de vălătuci – în afară de ale lui, bineînţeles – pentru a evita ca privirile indiscrete şi iscoditoare să pătrundă în intimele încăperi pontificale, domnea o tăcere cu desăvârşire nestânjenită de traficul urban, de trecerea trăsurilor sau zgomotele de la atelie-[2]

rele meşteşugarilor; când ajungea aici ecoul vreunui clopot îndepărtat, suna ca muzica evocatoare a unei Rome atât de depărtate, încât părea că vine de pe lumea cealaltă. Vicarul Domnului învăţase să identifice unele bronzuri după timbrul pe care i-l aducea adierea vântului. Acesta, uşor, cu bătaia strânsă, era de la baroca biserică a lui Iisus

2 Uşieri ai papei (it.).

Hristos; acela, maiestuos şi rar, mai apropiat, de la Santa Maria Maggiore; celălalt cald şi grav, de la Santa Maria sopra Minerva, în a cărui pădure interioară de marmore roşietice se înscria urma omenească a Cătălinei din Siena, înflăcărată şi energica maică dominicană, apărătoare pasionată a antecesorului său Urbano al VI-lea, irascibilul protagonist al Schismei Occidentului, pe care-l venera, pentru combativitate, el, care cu cinci ani în urmă publicase enciclica *Syllabus* – fără ca în ea să figureze semnătura lui, deşi toată lumea ar fi ştiut că textul se alimenta din alocuţiunile lui, omilii, enciclice şi scrisori pastorale – unde se condamnau *ciumele* care erau, în epoca modernă, socialismul şi comunismul, atât de aspru combătute de riguroasa şi clara lui proză latină, ca şi societăţile clandestine (adică, toţi francmasonii), societăţile „biblice" (aviz Statelor Unite ale Americii) şi, în general, numeroasele nuclee clericoliberale care prea îşi ciuleau urechile în zilele acelea. Scandalul produs de *Syllabus* fusese atât de mare, încât chiar Napoleon al III-lea, care nu putea fi suspectat de liberalism, făcuse tot ce-i stătuse în putinţă pentru a împiedica difuzarea ei în Franţa, unde jumătate din cler, uimit de atâta intransigenţă, condamna enciclica pregătitoare, *Quanta Cura*, pe motiv că era excesiv de intolerantă şi radicală, când în fond era extrem de palidă în condamnarea oricărui liberalism religios, dacă o comparai cu aproape biblicele insulte ale Papei Urbano, ru atâta cruzime sprijinite de maica dominicană din Siena, a cărei figură i-o evoca astăzi, pentru a doua oară, muzica de la Santa Maria sopra Minerva! *Syllabus* se maturizase lent în spiritul lui de când, în călătoriile pe pământul Americii de Sud, putuse verifica puterea proliferantă a anumitor idei filosofice şi politice pentru care nu existau frontiere reprezentate de mări sau de munţi. O văzuse la Buenos Aires, şi o mai văzuse, dincolo de cordiliera andină, în timpul acelei călătorii, îndepărtată acum, atât de bogată în învăţăminte folositoare, pe care cu o suavă şi îndurerată stăruinţă nu l-ar fi sfătuit s-o facă totuşi sfânta lui mamă, contesa

Antonia Cattarina Solazzi, soţia desăvârşită a acelui tată mândru, drept şi auster, contele Girolamo Mastaî-Ferreti, pe care el, copilul slăbuţ şi bolnăvicios de atunci, îl vedea încă, impunător şi sever, împăunându-se cu hainele lui atât de invidiate de gonfalonier[3] al oraşului Senigallia... În pacea redobândită a acelei zile începute cu pompă şi strălucire de ceremonii, cristalinul nume Senigallia se armoniza cu foarte depărtatul cor al clopoţeilor romani, aducându-i amintiri ale roţilor printre dangăte de clopot, care, legate de mână, dansau în curtea din dos a vastei case strămoşeşti a surorilor lui mai mari, cu nume atât de frumoase: Maria Virginia, Maria Isabella, Maria Tecla, Maria Olimpia, Cattarina Juditta, toate cu glasuri proaspete şi zgomotoase, al căror timbru, păstrat în amintirea urechii, îl făcură să audă deodată celelalte glasuri, tot de copii, unite în colindul naiv, ascultat la începutul unui Crăciun furtunos, în atât de depărtatul, atât de depărtatul şi totuşi atât de viu în amintire oraş Santiago de Chile:

„*Noaptea asta e Crăciunul, nu e noapte de dormit*:
Maica Domnului născut-a.
Pe Iisus l-a zămislit”.

Dar, deodată, corul puternic de la Santa Maria sopra Minerva îl îndepărtă de la evocările acelea poate prea uşuratice pentru o zi în care, întrucâtva mai odihnit acum după ceremonia prelungită ce aprinsese dantelele de la Catedrala Sfântului Petru, trebuia să se pregătească pentru a lua o hotărâre importantă. Între discul fin lucrat, cu care se acoperă potirul, atribuit lui Benvenuto Cellini, şi cădelniţa de cristal de rocă, de factură foarte veche, în forma acelui *Ictus* al creştinilor primitivi, se afla dosarul – faimosul dosar! – care aştepta de anul trecut. Nimeni nu avusese atâta lipsă de consideraţie încât să-l zorească, dar era evident că prea venerabilul Cardinal de Bordeaux, Mitropolit al Diocezei Antilelor, Eminenţa Sa Cardinalul Arhiepiscop al Mexicului, ca şi cei peste şase sute de episcopi care îşi puseseră semnăturile pe document,

3 Magistrat suprem în guvernul unei Comune.

probabil că erau nerăbdători să cunoască Hotărârea Sa. Deschise mapa plină de hârtii mari, acoperite de sigilii de ceară roşie, cu panglici de satin stacojiu pentru a le uni in-folio şi, pentru a douăzecea oară, citi propunerea de Cerere faţă de Sacra Congregaţie a Riturilor care începea cu fraza atât de bine articulată: „Post hominum salutem, ab incarnato Dei Verbo, Domino Nostro Jesu Christo, feliciter instauratum, nullum profecto aventum extitit aut praeclarius, aut utilius incredibili ausu Jenuensis nautae Christophori Columbi, qui omnium primus inexplorata horrentiaque Oceani aequora pertransiens, ignorum Mundum detexit, et ita porro terrarum mariumque tractus Evangelicae fidel propagationi duplicavit.”... Bine spunea Primatul din Bordeaux: descoperirea Lumii Noi de către Cristofor Columb era cel mai mare eveniment la care asistase omenirea de când se instaurase pe lume credinţa creştină şi, mulţumită acestei fapte fără seamăn, *se dublase spaţiul pământurilor şi mărilor cunoscute unde putea fi răspândit cuvântul Evangheliei*... Lângă respectuoasa cerere mai era, pe o foaie separată, un scurt mesaj adresat Sacrei Congregaţii a Riturilor care, primind garanţia semnăturii pontificale, ar începe să pună în mişcare imediat complicatul proces al beatificării Marelui Amiral al lui Fernando şi al Isabelei. Sfinţia Sa luă pana, dar mina începu să planeze deasupra paginii, parcă şovăitoare, cercetând cu de-amănuntul încă o dată implicaţiile fiecărui cuvânt. Mereu se întâmpla aşa când se simţea mai hotărât să completeze rubrica decisivă în partea de jos a acelui document. Şi aceasta din pricină că într-un paragraf al textului apărea o frază, subliniată special, care-i oprea mereu mina: „... pro introductione illius causae exceptionali ordine”. Faptul că cererea era introdusă „pe cale excepţională” îl făcea să ezite, pentru a nu ştiu cita oară, pe Supremul Pontif. Era limpede că beatificarea – etapă prealabilă canonizării – Descoperitorului Americii ar constitui un caz fără precedent în analele Vaticanului, fiindcă dosarul lui ar fi lipsit de anumite puncte de sprijin biografice, care erau

necesare după canon pentru conferirea unei aureole. Acest lucru, confirmat de învăţaţii şi imparţialii bolandişti[4] invitaţi să-şi exprime opinia, ar fi utilizat, fără nicio îndoială, de Avocatul Diavolului, subtil şi temut Procuror al Republicii Infernurilor... În 1851, când el, Pius al IX-lea, după ce trecuse prin episcopatul de Spoleto, prin episcopatul din Imola şi după ce-şi pusese pe cap pălăria de cardinal, nu avea mai mult de cinci ani de când se urcase pe Tronul Sfântului Petru. Însărcinase pe un istoric francez, contele Roselly de Lorques, să scrie o *Istorie a lui Cristofor Columb*, pe care o citise de mai multe ori şi care, după ce meditase îndelung la cele scrise în ea, i se părea de o valoare decisivă pentru a determina canonizarea descoperitorului Lumii Noi. Fervent admirator al eroului său, istoricul catolic înălţase în slavă virtuţile care făceau să capete proporţii uriaşe figura faimosului corăbier genovez, arătându-l vrednic să primească un loc însemnat în calendarul sfinţilor, ba chiar în bisericile – sute, mii de biserici – în care i-ar fi fost venerat chipul (chip destul de imprecis până acum, de vreme ce nu existau portrete de-ale lui – cu câţi sfinţi nu se petrecea însă acelaşi lucru? –, dar care curând avea să prindă contur şi viaţă graţie investigaţiilor călăuzitoare ale vreunui penel inspirat care să dea personajului forţa şi expresia cu care Bronzino, portretistul lui Cesare Borgia, reuşise să ilustreze figura vestitului amiral Andrea Doria pe o pânză de o excepţională frumuseţe). Această posibilitate îl obsedase pe tânărul canonic Mastaï de la întoarcerea din America, când era foarte departe încă de a se prevedea că va fi întronat cândva în bazilica Sfântul Petru. Să faci un sfânt din Cristofor Columb era o necesitate, din foarte multe motive, atât pe terenul credinţei, cât şi pe teren politic – şi s-a văzut prea bine, de la publicarea enciclicei *Syllabus*, că el, Pius al IX-lea, nu dispreţuia acţiunea politică, iar aceasta nu putea să se inspire decât din politica lui Dumnezeu, bine cunoscută de cel ce îl studiase atât de

---

4 Iezuiţi însărcinaţi cu examinarea textelor privitoare la vieţile sfinţilor.

bine pe Sfântul Augustin. A semna Decretul pe care-l avea în faţă era un gest ce ar fi rămas ca una din deciziile capitale ale pontificatului său… îşi muie iar pana în călimară şi, totuşi, pana rămase încă o dată în suspensie. Şovăia din nou în după-amiaza aceasta de vară, în care clopotele din Roma nu vor întârzia mult să-şi armonizeze rezonanţele pentru slujba de vecernie.

Încă din tinereţea lui Masta-i, Senigallia nu mai era oraşul târgurilor zgomotoase, în al cărui port ancorau corăbii venind din toate colţurile Mediteranei şi Adriaticii

— Acum absorbite de prosperul, înfumuratul şi depravatul oraş Triest, a cărui bogăţie era pe cale să-şi ruineze vecinul decăzut, atât de favorizat altă dată de navigatorii greci. Pe lângă aceasta, şi vremurile erau grele: cu devastatoarea lui Campanie din Italia, Bonaparte răvăşise totul, ocupând Ferrara şi Bologna, punând stăpânire pe Romagna şi Ancona, umilind Biserica, spoliind Statele Pontificale, băgând la închisoare cardinali, ocupând chiar şi Roma, împingând insolenţa până acolo încât îl arestase pe Papă şi îşi însuşise sculpturi venerabile, mândria mănăstirilor creştine, pentru a le expune la Paris – culmea batjocurii! – printre Osiris şi Anubis, şoimi şi crocodili, de la un muzeu cu antichităţi egiptene… Vremurile erau rele. Şi, odată cu ele, casa strămoşească a cotiţilor Mastaî-Ferreti se năruia. Portretele de familie, tapiseriile veştejite, gravurile pătate ici-colo de muşte, bufetele înalte şi perdelele decolorate nu reuşeau să ascundă deteriorarea crescândă a pereţilor, pe care umezeala, pricinuită de numeroasele burlane, îi acoperea cu urâte pete cenuşii ce se lăţeau implacabil de la o zi la alta. Începuseră să trosnească vechile duşumele de lemn, în ale căror splendori de tâmplărie prinseseră să dea la iveală marchetării cu încrustaţiile ieşite din pricina intemperiilor. În fiecare săptămână plesneau câte două, trei corzi de la pianul vechi, cu claviatura îngălbenită, la care Maria Virginia şi Maria Olimpia se încăpăţânau încă să ciute, la două sau la patru mâini, sonatine de Muzio Clementi, piese ale Părintelui Martini sau nişte *Nocturne*

— Frumoasă noutate – de englezul Field, prefăcându-se că nu bagă de seamă tăcerea anumitor note care, lipsindu-i instrumentului, nu mai răspundeau la lovire de câteva luni. Doar veşmintele de gală de gonfalonier îi mai dădeau înfăţişare de mare senior contelui Mastaî-Ferreti, deoarece, când se întorcea, după ce prezida vreo ceremonie, la căminul unde abia dacă avea ce pune în sobă, se înfăşură în redingotele lui cârpite şi răscârpite de cele două servitoare care mai rămăseseră în casă, pentru nişte lefuri ce li se plăteau din an în paşte. Pe deasupra, contesa întâmpina nenorocirile cu zâmbetul pe buze, cu demnitatea şi grija pentru aparenţe ce o caracterizaseră întotdeauna, păstrând doliu pentru rude închipuite, moarte în oraşe totdeauna îndepărtate, pentru a justifica folosirea persistentă a rochiilor negre, numai două, de mult demodate, şi, ca să fie văzută cât mai puţin, se ducea dis-de-dimineaţă la biserica franciscanilor, însoţită de fiul său cel mai mic, Giovanni Maria, pentru a se ruga Madonei îndurerate să uşureze aceste mâhnite state din nord de apăsările şi calamităţile abătute asupra lor. Pe scurt, ducea existenţa de mizerie trufaşă în palate în ruină, care era existenţa atâtor familii italiene din vremea aceea. Existenţă de mizerie trufaşă – blazoane la intrare şi cămine fără foc, crucea cavalerilor de Malta pe umăr, dar cu maţele chiorăind de foame – pe care tânărul Mastaï avea s-o reîntâlnească, când se apucă să înveţe limba castiâiană, în romanele picareşti spaniole – lectură pe care o va părăsi curând pe motiv că era prea frivolă, pentru a se înfunda în meandrele conceptiste ale lui Gracián, înainte de a ajunge la meditaţia şi practicarea, mai folositoare pentru spiritul său, a *Exerciţiilor spirituale* ale Sfântului Ignaţiu, care l-au învăţat să-şi concentreze meditaţia – ori rugăciunea – asupra unei imagini alese dinainte, pentru a evita, prin această „compoziţie de loc”, rătăcirile neprevăzute ale imaginaţiei, veşnică „nebună a casei”, spre teme străine de reflecţia noastră principală.

Lumea mergea anapoda. Francmasoneria se strecura peste tot. Trecuseră abia patruzeci de ani – şi ce înseamnă

patruzeci de ani pentru mersul Istoriei? – de când muriseră Voltaire şi Rousseau, maeştri de impietate şi de libertinaj. Cu mai puţin de treizeci de ani în urmă, un foarte creştin rege fusese ghilotinat aşa, nitam-nisam, în văzul unei mulţimi atee şi republicane, în răpăit de tobe vopsite în albastrul şi roşul cocardelor revoluţionare… Nedecis în ce priveşte viitorul său, după dezordonate studii care includeau teologia, dreptul civil, spaniola, franceza şi o latină scoasă din poezia lui Vergiliu, Horaţiu şi chiar Ovidiu – nimic care ar fi putut fi de mare folos, în zilele acelea, pentru câştigarea traiului zilnic –, după ce la Roma frecventase o societate strălucită, care îl primise călduros pentru numele lui, deşi nu ştia că foarte des, lipsit de bani ca să poată mânca la birturi, tânărul preţuia cel mai mult la recepţii

— Mai mult decât decolteul femeilor frumoase, mai mult decât dansurile, printre care începuse să apară licenţioasa noutate a valsului, mai mult decât concertele date de muzicieni vestiţi în palate bogate – chemarea majordomului în sufragerie, unde, în lumina candelabrelor, pe tăvi de argint, aveau să fie servite mâncăruri îmbelşugate de care se apropia cu o foame de lup. Dar, într-o zi, după o nefericită afecţiune amoroasă, tânărul Giovanni Maria schimbă vinul adus în garafe de cristal cu suport de argint pe apa din puţurile claustrale, şi bine gătitele păsări din bucătăriile palatelor pe mâncărurile proaste, varza şi mămăliga refectoriilor. Era hotărât să slujească Biserica şi intră curând în ordinul Sfântului Francisc. Hirotonisit preot, se distinge prin ardoarea şi ei ocinţa predicilor. Dar ştie că îl aşteaptă un drum lung şi greu, fără speranţe de a se ridica spre înaltele ierarhii ecleziastice din pricina izolării în care trăieşte familia lui, a puţinelor relaţii pe care le are şi, mai mult decât orice, din pricina epocii zbuciumate şi smintite în care trăieşte, în sânul unei lumi creştine scindate, dezmembrate, vulnerabile cum de puţine ori a fost de-a lungul istoriei sale, în faţa sporitului şi aproape universalului asalt al ideilor noi, al teoriilor şi doctrinelor, care tind toate, într-

un fel sau altul, spre elaborarea unor utopii primejdioase, de când echilibrul social de altă dată

— Echilibru nu întotdeauna satisfăcător, dar la urma urmei tot echilibru se cheamă că este – a fost rupt de periculoasele iconoclasii ale Revoluţiei franceze… Şi totul e obscuritate, umilinţă şi resemnare în viaţa lui, când se produce miracolul: Monsenior Giovanni Muzi, arhiepiscop de Filipopolis, din Macedonia, leagănul lui Alexandru cel Mare, numit Delegat Apostolic în Chile, îl roagă pe Mastaï să-i fie sfetnic într-o misiune delicată. Prelatul nu-l văzuse niciodată pe cel ales astfel în urma recomandării unui abate prieten. Dar îşi spune că tânărul canonic îi poate fi de cel mai mare folos, prin cultura lui generală şi îndeosebi prin cunoaşterea limbii spaniole. Şi astfel viitorul Papă trece dintr-un azil unde deţinea o foarte modestă misiune de mentor de orfani la condiţia vrednică de pizmă de Trimis în Lumea Nouă

— Această Lume Nouă al cărei nume e de ajuns pentru a-i trezi în nări un miros minunat de aventuri. De aceea, privind cu atenţie lunga sa haină preoţească, simte în piept vocaţia de misionar – vocaţie datorată, poate, cunoaşterii activităţilor de misionari a discipolilor Sfântului Ignaţiu în China, Extremul Orient, Filipine şi Paraguay. Şi deodată se vede pe sine însuşi în rol de misionar, dar nu în felul iezuiţilor pe care-i caricaturizase Voitaire în povestirea sa atât de răspândită, ba chiar tradusă şi în spaniolă de un renegat Abate Marchena, ci, conştient că vremurile s-au schimbat şi că factorul politic avea să dobândească o importanţă crescândă în secolul ce începe acum, se apucă să studieze, adunând o cantitate importantă de informaţii, mediul în care avea să acţioneze cu tact, discernământ şi viclenie.

La început, ceva îl intrigă în mod deosebit. Cel care a solicitat Papei Pius al VII-lea trimiterea unei misiuni apostolice în Chile a fost Bernardo O’Fliggins, care se află în fruntea guvernului ţării, cu titlul de Director General. Ştie mai de mult că O’Higgins a eliberat ţara de stăpânirea colonială spaniolă, dar nu-şi poate explica faptul că

apelează la luminile Vaticanului pentru a reorganiza Biserica din Chilie. Roma, în aceste vremuri tumultuoase şi răvăşite, este locul de întâlnire şi adăpost al intriganţilor de tot felul, conspiratori şi lăudăroşi carbonari cu faţa acoperită şi preoţi pocăiţi, foşti preoţi voltairieni reveniţi în sânul bisericii ca oaia rătăcită, informatori şi turnători, şi – e uşor să-i găseşti

— Transfugi din Loji, întotdeauna dispuşi să vândă secretele Francmasoneriei pentru treizeci de arginţi. Printre aceştia Mastaï dă peste fostul cavaler Kadosh din

Loja Lautaro din Cádiz, fiica Marii Reuniuni Americane de la Londra, întemeiată de Francisco de Miranda, şi care are deja filiale la Buenos Aires, Mendoza şi Santiago. Iar O'Higgins a fost foarte bun prieten – spune informatorul – cu extraordinarul venezuelean, maestru al lui Simón Bolívar, general al Revoluţiei franceze, care a cutreierat întreaga lume şi a cărui viaţă zbuciumată constituie cel mai fabulos roman de aventuri, ba chiar se zice – „ferească-mă Dumnezeu de închipuiri vinovate", îşi spune Mastaï – că s-a culcat cu Caterina a Rusiei, deoarece „cum iubitul ei Potemkim era obosit de înflăcărarea excesivă a suveranei sale, s-a gândit că frumosul creol, cu sânge fierbinte, ar putea să satisfacă poftele neruşinate ale rusoaicei, care, deşi era ca un morman de şuncă, mă înţelegi, era grozav de mare amatoare de..." – destul, destul, destul, îi spune Mastaï informatorului său: „Să vorbim despre lucruri mai serioase şi mai dau o sticlă de vin". Renegatul îşi răcoreşte gâtlejul, lăudând calitatea unui vin negru infect, pe care numai setea lui nepotolită îl face să-l găsească bun, şi îşi continuă relatarea. În jargonul lor secret, francmasonii numeau Spania „Coloanele lui Hercule". Loja din Cádiz avea o „Comisie a Rezervaţilor" care se ocupa, aproape exclusiv, de promovarea agitaţiilor politice în lumea hispanică. Iar în sânul acestei comisii se ştia că la Londra Miranda redactase un caiet cu „Sfaturile unui bătrân sud-american către un tânăr patriot la întoarcerea în ţara sa venind din Anglia", care cuprindea fraze de tipul următor: „*Nu vă*

încredeţi în niciun om care a trecut de patruzeci de ani, cu excepţia celor despre care vă puteţi da seama că sunt iubitori de lectură. Tinereţea e vârsta sentimentelor arzătoare şi generoase. Printre cei de vârsta voastră veţi afla curând mulţi gata să vă ascidte şi uşor de convins („Se vede că acest Miranda, asemeni lui Graciăn, circumspect faţă de *ororile şi onorurile Bătrâneţii*, îşi punea încrederea în *palatul fermecat al tinereţii*” – îşi spune în sinea lui Mastaï …) Renumitul francmason mai scrisese următoarele: *„E o eroare să crezi că orice om, fiindcă are tonsură pe cap sau se aşază în fotoliul unui canonic, e un fanatic intolerant şi un duşman hotărât ai drepturilor oamenilor”*.

— „Acum încep să-l înţeleg mai bine pe acest Bernardo O'Higgins” – spuse Mastaï, punându-l pe transfugul lojii din Cádiz să repete de trei ori paragraful. Era limpede: oricare ar fi fost ideile lui, O'Higgins ştia că Spania visa să restabilească în America autoritatea foarte mult ştirbitului său imperiu colonial, luptând din răsputeri să câştige bătălii decisive în fâşia apuseană a continentului, înainte de a înăbuşi în alte părţi, printr-un adevărat război de reconchistă – şi pentru aceasta nu-şi drămuia mijloacele – recent dobândita independenţă. Dându-şi seama că vechea credinţă nu poate fi extirpată dintr-odată, aşa cum se pune ¡capăt într-o singură zi unui guvern viceregal ori unei căpitănii generale, şi că bisericile hispano-americane depindeau, până acum, de episcopatul spaniol, fără a trebui să aducă prinos de supunere Romei, eliberatorul statului Chile voia să-şi sustragă bisericile de sub influenţa fostei metropole – fiecare preot spaniol ar fi mâine un aliat al invadatorilor posibili –, încredinţându-le autorităţii supreme a Vaticanului, care era mai slab ca oricând în plan politic şi nu putea face altceva în ţările de peste mări decât ceea ce corespundea unei jurisdicţii de tip pur ecleziastic. Aşa se neutraliza un cler advers, conservator şi revanşard, care era pus totuşi – şi nu putea să se plângă de aceasta! – sub custodia directă a Vicarului Domnului pe Pământ. Lovitură de maestru, de care se

putea profita în toate sensurile!... Tânărului Mastaï îi devenise simpatic, acum, O'Higgins. Nu mai avea răbdare, dorind să traverseze Oceanul cât mai repede, în ciuda temerilor sfintei sale mame Contesa, care, din palatul ei dărăpănat din Senigallia, îi cerea stăruitor să caute scuze invocând sănătatea lui precară pentru a fi scutit de istovitoarea traversare pe furtunoasa mare unde naufragiile erau atât de frecvente – „aceeaşi mare pe care o străbătuse Cristofor Columb", se gândea canonicul, evocând cu nostalgie, în ajunul marii călătorii, liniştea ambianţei familiale, şi amintindu-şi-o cu o duioşie specială pe Maria Tecla, sora lui preferată, pe care o surprinsese odată, în absenţa părinţilor, cântând cu glas scăzut, ca în vis (vai, ce neînsemnat „ce inocent păcat!) o romanţă franţuzească de Părintele Martini, care apăruse într-un album cu operele marelui franciscan, autor al atâtor mise şi oratorii:

„Plaisir d'amour ne dure cu'un moment.
Chagrin d'amour dure toute la vie".[5]

În pofida chemărilor la prevedere, la prudenţă, tânărul canonic aştepta nerăbdător data plecării. Şi cu atât mai mult acum, când totul părea să ridice obstacole în calea proiectului: moartea Papei, acest papă atât de umilit de insolentul Corsican care îl silise să confirme farsa investiturii lui imperiale cu coroana pusă, solemn, pe capul unei mulatre din Martinica; alegerea lui Leon al XII-lea, după un interminabil conclav de douăzeci şi şase de zile; intrigi ale Consulului Spaniei, care aflase prin spionii săi scopul misiunii apostolice, vânturi contrare, intrigi, bârfeli, schimb de scrisori, răspunsuri care se lasă aşteptate. Dar până la urmă, pe 5 octombrie 1823, ridică ancora nava *Eloiza* („o prefer pe a lui Abélard celei a lui Rousseau" – gândeşte Mastat) cu destinaţia Lumea Nouă. Cu ea navigau: Delegatul Giovanni Muzi, secretarul său particular Don Salustio, dominicanul Raimundo Arce şi arhidiaconul Cienfuegos, ministru plenipotenţiar al statului

---

5 „Plăcerea iubirii /o clipă răsfaţă. / Durerea iubirii /ţine-n- treaga viaţă". (Fr.)

Chile – recent promovat de O'Higgins – pe lângă Sfântul Scaun.

Corabia plecase din Genova. Genovez fusese cel care, într-o bună zi, a întreprins prodigioasă acţiune care avea să dea omului o viziune completă a lumii în care trăia, deschizându-i lui Copernic porţile care i-au permis accesul la o incipientă explorare a Infinitului. Drumul Americii, Drumul lui Santiago[6][7], Campus Stellae – în realitate drum spre alte stele: iniţial acces al fiinţei umane la pluralitatea imensităţilor siderale.

Prea mult prelungită, exasperantă uneori! ntârzierea la Genova fusese rodnică în descoperiri pentru tânărul canonic, uimit, la fiecare pas, de splendoarea superbului oraş al familiei Doria, nume de aurită solemnitate, plin de amintirea lui Andrea, amiralul vestit, reprezentat, în elogioasele picturi alegorice, cu torsul gol, barba ondulată şi cu un emblematic trident în mână, ca o vie, posibilă şi prezentă imagine a lui Poseidon. Tânărul meditase îndelung în faţa casei lui Branca Doria, acel formidabil asasin, de stirpe genoveză, pe care Dante l-a întâlnit în cea de a noua bolgie a Infernului, unde sufletul său îndura pedeapsa, în timp ce trupul, stăpânit de un demon, *se arăta încă viu pe pământ*. În faţa bisericii San Mateo, palatul lui Lamba Doria, construit de Martino Doria, la fel de solid ca neamul stăpânilor săi, rezista poverii veacurilor, şi tot aşa rezistaseră, frumoase şi mândre, palatele lui Domenicaccio Doria şi Constantino Doria, în care locuise şi Andrea – toată lumea de aici părea că se cheamă Doria! –, uimitorul amiral care obţinuse o sută de victorii asupra turcilor… Şi acum, când *Eloiza* intra în apele miloase ale estuarului Hio de la Plata, Masta! îşi amintea încă somptuoasa scenografie portuară lăsată în urmă, în fastul urbei cu palate roşii şi palate albe, magazine de cristaluri, balustrade, coloane rostrale şi campanile zvelte. O escală la Montevideo i-a lăsat, prin contrast, impresia că se află într-un enorm staul, fiindcă

6 In spaniolă, drumul lui Santiago (el camino de Santiago)
7 — Harpa şi umbra

acolo nu exista nicio clădire importantă sau frumoasă, totul era rustic, ca într-o fermă, iar caii şi vitele redobândeau, în viaţa de fiecare zi, o importanţă uitată în Europa de pe timpurile merovingienilor. Buenos Aires nici măcar n-avea port. ci un golf urât, de unde se ajungea în oraş într-o căruţă trasă de cai, escortată de oameni călări, în miros de cair duhoare de piei netăbăcite şi nechezaturi în chip de trâmbiţe – obsedantă prezenţă a calului care avea să i se impună călătorului cât timp a rămas pe continentul al cărui pământ îl călca pentru prima dată. În lumina felinarelor aduse de oameni, a fost primită misiunea apostolică în oraşul rămas fără episcop de multă vreme.

Prima impresie a lui Mastaï a fost dezastruoasă. Străzile, desigur, eraţi drepte, parcă trase cu linia, dar erau mereu pline de un noroi moaie, ca şi cum s-ar fi bălăcit în el porcii, răscolit, bătut şi răzbătut, frământat şi răsfrământat de copitele ce treceau necontenit şi de roţile căruţelor de văcari ce minau turmele de vite cu strămurariţa. Erau şi negri, mulţi negri, care îndeplineau muncile cele mai de jos, ca servitori ori meseriaşi modeşti; erau fie vânzători ambulanţi, care-şi opreau căruciorul în colţul străzii, şi îşi strigau marfa cât îi ţinea gura: ia varza, ia varza! morcovi noi avem! fie servitori în casele oamenilor cu stare, uşor de recunoscut după hainele curate ce contrastau cu rochiile mânjite de sânge ale negreselor care aduceau măruntaie de la abator – acest abator atât de important, după cât se pare, în viaţa oraşului Buenos Aires, încât Mastaï ajungea să se întrebe dacă, odată cu acest cult al Fripturii, al Muşchii lui de vacă, al Vrăbioarei, al Fileului, al Cotletului – sau al acelei bucăţi pe care unii, educaţi după moda englezească, începeau s-o numească *Bife* –, Abatorul nu va ajunge, în viaţa urbană, un edificiu mai important chiar decât Catedrala ori decât bisericile parohiilor Sfântul Nicolae, La Concepción, Montserrat sau La Piedad. Prea mirosea a şelărie, a tăbăcărie, a piei de vită, a cireada, a saramură de pastramă, a afumături, a sudoare de cai şi de călăreţi, a

balegă şi bălegar în acea urbe de peste mări unde, în case cu mulţi chiriaşi, cârciumi şi bordeluri, se dânsa *Alunecoasa* şi *Cină, viaţa mea, când*? dans cu subînţeles, ce răsuna în zilele acelea în lungul şi-n latul continentului sud-american, dacă nu cumva, dincolo de pereţi, se stârnea barbara larmă de tobe bătute în „tangouri” – cum le numeau aici – de către (mulatri şi negri. Dar, alături de această lume, înflorea o aristocraţie veritabilă cu o viaţă bogată şi rafinată, îmbrăcată după ultima modă de la Paris ori de la Londra, amatoare de strălucite serate unde se ascultau cele mai retente melodii care se putuseră auzi 3 ă balurile europene, şi, în zilele de sărbători religioase, pentru a-i face plăcere tânărului canonic, nu lipseau niciodată glasuri de frumoase creole care cântau *Stabat Mater* de Pergoleşi. Dar, din nefericire, modele de peste mări, în ceea ce priveşte podoabele, distracţiile ori bunele maniere, nu călătoresc niciodată singure. Odată cu ele ajunsese aici „primejdioasa manie de a gândi” – şi Masta-i ştia bine ce spune când califica drept „manie primejdioasă” dorinţa de a căuta cu orice preţ adevăruri şi certitudini, ori posibilităţi noi, acolo unde era doar cenuşă şi întuneric, noapte a sufletului. Anumite idei trecuseră oceanul cel mare, cu scrierile lui Voltaire şi Rousseau – pe care tânărul canonic îi combătea pe căi ocolite, calificându-i drept *sclerozaţi* şi *depăşiţi*, făgăduind orice valoare unor cărţi care aveau acum vârsta de jumătate de secol. Dar aceste cărţi marcaseră multe spirite, pentru care Revoluţia franceză, contemplată în perspectiva timpului, nu fusese un eşec. Şi cea mai bună dovadă era că Bernardino Rivadavia, primul ministru, privea cu cea mai mare antipatie şederea la Buenos Aires a misiunii apostolice. Liberal şi cu siguranţă francmason, îi aduse fa cunoştinţă arhiepiscopului Muzi că îi era interzis să facă vreo confirmare în oraş, invitându-l totodată să-şi continue călătoria cât mai repede – călătorie pe care, de altfel, a încercat să i-o amărască anticipat, insinulnd că poate emisarii curiei romane nu vor fi primiţi în Chile cu atâtea onoruri cum sperau.

Astfel, la mijlocul lui ianuarie 1024, clericii au pornit la drum, în două trăsuri mari, urmate de o căruţă greoaie, în care erau îngrămădite cufere, baloturi şi merinde – pe lângă paturi şi rufărie de primă necesitate, pe care cu greu le-ar fi putut găsi la hanurile pentru schimbarea cailor, unde foarte des aveau să fie nevoiţi să doarmă, în lipsa unor conace ospitaliere. Sfătuiţi de persoane înţelegătoare, care criticau foarte aspru purtarea grosolană şi lipsită de milă a lui Rivadavia – care nu oferise misiunii niciun ajutor financiar –, călătorii luaseră cu ei provizii îmbelşugate pentru ale gurii: grâne, cartofi, pastrama, slănină, ceapă şi usturoi, lămâi, pentru a suplini oţetul care era infect în hanurile din ţară, şi câteva damigene cu vin, rachiu şi lichior. „Şi se mai spune că prelaţii nu se hrănesc decât cu păstrăvi fini şi cu turtă dulce!” observa Giovanni Muzi, râzând. Dar Mastaï vorbea foarte puţin; în schimb, era numai ochi. Peisajul era de o monotonie obositoare, dar reuşea până la urmă să-i atragă atenţia prin dimensiunile sale neobişnuite. Crezuse că ştie ce e o câmpie, dar priveliştea pampei infinite pe care, oricât ai merge, te afli mereu în centrul unui orizont rotund de pământ monocord; pampa, care dă călătorului impresia că nu se mişcă din loc şi nu înaintează pe drumul său, oricât ar da bice cailor; pampa, prin vastitatea ei, prin imaginea desăvârşită pe care ne-o dă despre infinit, situându-l pe Om în faţa unei figurări prezente a Nelimitatului, îl făcea să se gândească la viziunea alegorică a misticului, pentru care fiinţa omenească, închisă într-un coridor fără început şi fără sfârşit cunoscut, încearcă să îndepărteze de sine, prin ştiinţă şi studiu, cele două ziduri care, în dreapta şi în stânga, îi limitează câmpul de viziune, izbutind, cu trecerea anilor, să facă pereţii să se dea înapoi, deşi fără să-i distrugă, nici să ajungă vreodată, oricât i-ar depărta de el, să le modifice aspectul, nici să afle ce este dincolo de ei... Mastaï străbătu pampa, cufundat într-un vis lucid – întrerupt din când în când, la intervale mari, de strigătele unei mici herghelii galopând în larmă de lasouri cu bile – din care fu

scos, după multe zile de mers pe acelaşi şi acelaşi teren şes, de reapariţia unor lucruri cunoscute: anumite accidente de teren, pâraie, stufărişuri, asemănătoare celor *de dincolo*; case cu o arhitectură asemănătoare, vegetaţie, animale, mai puţin micşorate de vastitatea unei naturi ce părea nesfârşită. Dar curând infinitul orizontal s-a transformat într-un infinit vertical, care era infinitul Anzilor. Pe lângă aceste incredibile faleze înălţate deasupra pământului, cu vârfurile pierdute în nori – şi parcă inaccesibile –, munţii Dolomiţi, cunoscuţi de el, i s-au părut nişte munţi de promenadă şi decor (şi desigur că abia atinsese primele lor falduri), revelându-i-se dintr-odată lipsa de măsură a acestei Americi pe care începea să o găsească fabuloasă, în pofida faptului că oamenii de pe aici i se păreau adesea inculţi, brutali şi înfricoşaţi, în cadrul acela vast în care trăiau. Dar o asemenea natură nu putea să nu zămislească oameni diferiţi – îşi spunea – şi doar viitorul putea hotărî ce neamuri, ce năzuinţe, ce idei aveau să iasă de aici când toate acestea se vor mai coace puţin şi continentul va căpăta o conştiinţă deplină a posibilităţilor lui. Deocamdată, însă, i se părea că tot ce văzuse până atunci era lipsit de sare şi piper, ca să folosim o expresie din domeniul culinar.

A început apoi lentul şi anevoiosul urcuş spre culmile care, zămislind şi distribuind râuri, împărţeau harta, pe drumuri tăiate în malurile unor hăuri şi defileuri în care se azvârleau vuind asurzitor torente căzute de pe culmile vreunui invizibil pisc înzăpezit, printre viforniţe şuierătoare şi urletele răsuflării prăpăstiilor, pentru a cunoaşte, sus, dezolarea platourilor pustii, şi ariditatea podişurilor, şi panica înălţimilor, şi adâncimea zănoagelor, şi stupoarea în faţa rocilor granitice, pluralitatea stâncilor prăpăstioase, lespezile negre aliniate ca penitenţii într-i. procesiune, scările de şisturi şi înşelătoarea viziune a unor oraşe ruinate, creată de stânci foarte bătrâne, cu o istorie atât de îndelungată, încât, lăsând la vedere zdrenţe minerale, ajungeau să-şi arate, goale şi netede, oasele planetare. Trecerea de la un prim cer la un al doilea cer, şi

la un al treilea cer, şi la un al patrulea cer, până se ajungea pe culmea cordilierei, în al şaptelea cer – era cazul s-o spună –, pentru a începe să coboare spre văile chiliene, unde vegetaţia recăpăta un verde necunoscut de lichenii născuţi din ceţuri. Drumurile erau aproape impracticabile. Un cutremur recent răscolise pietrişul, căderile de stânci lăsaseră sfărâmături pe iarba arsă a platoului… Şi ce mare i-a fost bucuria când s-a întors în lumea arborilor şi a ogoarelor arate, când, în sfârşit, după o călătorie de nouă luni, socotind de la plecarea din Genova, misiunea apostolică a ajuns la Santiago de Chile. – „Slavă Domnului!” – spuse Mastaï, uşurat.

Aşa de multe erau templele şi mănăstirile care puteau fi văzute în Santiago de Chile, încât tânărul canonic asemui oraşul, de cum intră, cu unele mici aşezări italiene, din acelea cu douăzeci de campanile la o sută de case. Dacă Buenos Aires mirosea a pióle, a tăbăcărie, a harnaşamente şi adesea – de ce să n-o spună? – a bălegar de cal, aici se trăia în fum de tămâie, printre zidurile mănăstirilor Santo Domingo, San Antonio, San Francisco, las Recoletas, las Clarisas, Ios Agustinos, la Compañía, San Diego, la Veracruz, fără a uita mănăstirea cu multe maici care se înălţa în Piaţa Mare. Mastaï voia să se felicite că poate începe să-şi îndeplinească proaspăta sa funcţie de Auditor într-o ţară atât de propice, când o ştire funestă a semănat nelinişte în sufletul călătorilor: Bernardo O’Higgins, director al juntei chiliene, care solicitase trimiterea Monseniorului Muzi, prin intermediul ambasadorului său Cienfuegos, O’Higgins, eroul unui greu şi nobil război de independenţă, fusese răsturnat, cu două luni în urmă, de omul său de încredere: Ramón Freire, Locotenent general ai Armatei chiliene. Iar acesta era absent, având de purtat lupte în îndepărtata insulă Chiloé… („încă n-au murit adevăraţii generali ai spadei şi uite că-şi fac apariţia generalii de operetă” – îşi spusese tânărul cleric.) Tot ce se convenise până atunci rămânea în aer. Nu se putea şti care e dispoziţia sufletească a lui Freire. De aceea, s-a deschis o exasperantă perioadă de

aşteptare, în timpul căreia Mastaï a scris o scrisoare ce-i reflecta mâhnirea: „Actualele cârmuiri americane sunt cârmuiri convulsive, din pricina schimbărilor necontenite la care sunt supuse”. („Fără să vreau am fost Îngerul Palid al Funestelor Prevestiri” – murmură Sfinţia Sa Pius al IX-lea când recitea o copie a acestei scrisori anunţătoare a atâtor evenimente dramatice care aveau să vină curând după aceea, păstrată până atunci de cel ce fusese un obscur canonic…) Dar Mastaï nu avea un suflet care să se lase doborât de primul obstacol neprevăzut ieşit în calea planurilor lui. În aşteptarea momentului prielnic trecerii la faptă, începu să cultive prietenia pe care din prima zi i-o oferise lumea înstărită şi cultă din Santiago. Vizită cu asiduitate pe domnişoarele Cotapos, mari amatoare de muzică bună, care, cum era de aşteptat, ţinând seama de tonsura oaspetelui, l-au făcut să asculte nu o dată *Stabat Mater* de Pergoleşi („E ciudat” – îşi spunea Mastaï – „cu o singură partitură, un compozitor mort la douăzeci şi şase de ani a obţinut o faimă mai universală decât bătrânul Palestrina cu opera lui enormă, scrisă în cursul unei vieţi îndelungate.”) – „Foarte vestită o aici şi opera lui *La Serva Padrona*” – spuneau domnişoarele Cotapos – „şi noi ştim câteva arii. Dar subiectul e prea îndrăzneţ pentru urechile Preasfinţiei Voastre”. Mastaï le mulţumea pentru acest scrupul cu un zâmbet îngăduitor, deşi întrucâtva ipocrit, fiindcă îşi amintea că împreună cu sora lui Maria Tecla, se distrase copios, la Senigallia, într-o după-amiază, fredonând ariile celor două personaje, care sunt de fapt singurele, căci al treilea era mut, ale acestei amabile bufonade a cărei partitură fusese aşezată pe pupitrul pianului lor dezacordat. Aceste fete chiliene i-au cântat şi câteva colinde care în fiecare an, de Crăciun, înveseleau oraşul – destul de cenuşiu şi melancolic, spuneau ele, în tot cursul anului. Unul, pe o melodie foarte populară, l-a încântat prin candoarea lui proaspătă, deşi cam dulceagă:

„Maica noastră Preacurată.

Vin la tine de departe, ca s-aduc la copilaş doi drăguţi de iepuraşi”.

Între timp a venit Săptămâna Mare, şi proaspătul auditor a fost uimit de caracterul sumbru, dramatic, aproape medieval, pe care îl lua aici, de vinerea mare, procesiunea penitenţilor care mergea în înserarea aceea de chin pe străzile din centrul oraşului: bărbaţi desculţi, înveşmântaţi cu o lungă tunică albă, cu cununi de spini, o cruce grea de lemn pe umărul stâng şi un bici în mâna dreaptă, cu care îşi loveau cu furie spatele... Mastaï îşi spuse că vigoarea credinţei, în ţara aceasta, nu putea să fie decât prielnică scopurilor misiunii. Dar totodată, îşi dădea seama că şi aici, la fel ca la Buenos Aires, se strecuraseră aşa-numitele „idei noi”. Pe când flagelanţii îşi însângerau spatele în convoiul lor expiator, câţiva tineri eleganţi şi lipsiţi de credinţă, pe care lumea îi numea „novici”, îi dădeau să înţeleagă, cu intenţia de a-i sădi în suflet nelinişte, că în curând avea să se stabilească libertatea presei – restrânsă prin forţa împrejurărilor din pricina războiului foarte sângeros prin care trecuse ţara – şi că Freire nutrea gândul tainic de a seculariza clerul chilian. În aşteptarea evenimentelor, Mastaï a adoptat o tactică nouă faţă de cei ce făceau paradă de liberalism în prezenţa lui: tactică ce consta în a se arăta mai liberal decât înşişi liberalii. Folosindu-se de strategii învăţate de la iezuiţi, susţinea că Voltaire şi Rousseau fuseseră oameni cu un talent extraordinar – deşi el, ca slujitor al bisericii, nu putea să le împărtăşească ideile –, amintind totuşi, cu subtilă perfidie, că aceşti filosofi aparţineau unor generaţii de mult depăşite de ideile actuale şi că, de aceea, era timpul să se pună în pas cu vremea, renunţând la texte prăfuite, pline de concepţii istorice dezminţite de realitate, deoarece se impunea urgent adoptarea unei „noi filosofii”. La fel se petrecuseră lucrurile cu Revoluţia franceză, eveniment rămas în urmă, ale cărui idealuri iniţiale eşuaseră şi despre care se vorbea încă prea mult în continentul acesta, când în Europa nimeni nu îşi mai amintea de ea. – „Scleroză, caducitate, inactualitate, oameni din alt secol” – spunea el, vorbind despre *Contractul social* şi despre enciclopedişti. – „O dorinţă

utopică ce nu condusese nicăieri, promisiuni neţinute, idealuri trădate. Ceva care ar fi putut fi foarte grandios, dar care nu putuse realiza ce visaseră făuritorii săi” – spunea el, vorbind despre Revoluţia Franceză. „Şi aceasta o afirm eu, care sunt. slujitor al bisericii, iar voi probabil că, mă socotiţi un om închis în limitele unei gândiri dogmatice şi învechite”. Dar nu, nu şi iar nu. Liberalismul nu mai era ce credeau aceşti tineri eleganţi. Exista, azi, un liberalism de tip nou: un liberalism – cum să spunem – situat mai la stânga decât stânga însăşi – amintindu-ne că, în sala Convenţiei, iacobinii ocupau întotdeauna băncile din stânga adunării. – „Ar trebui, prin urmare, să fim mai iacobini decât iacobinii?” – îl întrebau tinerii. – „Există, poate, în clipa de faţă, un nou mod de a fi iacobin” – răspundea viitorul inspirator al enciclicei *Syllabus*, care, prin marea abilitate de a mânui gândirea adversă, va sui până pe scaunul pontifical cu reputaţia unui om extrem de liberal şi prieten al progresului.

Lunile următoare au fost luni de aşteptare, tristeţe, descumpănire, nelinişti, nerăbdare, iritare, descurajare, faţă de ostilitatea ascunsă a lui Freire, urcat în cea mai înaltă treaptă a puterii, care ştia, spre marea îngrijorare a slujitorilor bisericii, să se arate în acelaşi timp politicos şi lunecos, primitor uneori şi alteori brutal, ceremonios când se întâlnea cu arhiepiscopul Muzi, aparent promiţător şi deschis, pentru a face, până la urmă, contrariul a ce promisese. Vechea aristocraţie din Santiago făcea front compact în jurul misiunii apostolice. Dar, între timp, aria calomniei se lăţea în jurul străinilor. Muzi era acuzat că aplicase o lege care amintea de vremurile coloniale, refuzând să cunune pe un bărbat văduv cu fiica sa vitregă. S-a spus că tânărul Mastaï luase o sumă exagerat de mare pentru a-şi îndeplini îndatoririle religioase în casa unei familii bogate. Bârfe, minciuni, clevetiri, vorbe înveninate azvârlite cu mare uşurinţă, intrigi şi braşoave care, pe zi ce trece, erau tot mai greu de suportat de distinşii mandatari. Şi culmea – în pofida faptului că Freire îl asigurase pe Arhiepiscopul venit de la Roma că nu va

ajunge niciodată la un asemenea exces de liberalism – era că se întâmplase exact ce anunţaseră „novicii”: a fost decretată libertatea presei. Din ziua aceea, viaţa a devenit imposibilă pentru delegaţii apostolici. S-a afirmat, cu litere de-o şchioapă, că menţinerea misiunii lor ineficiente costa 50.000 de pesos vistieria publică. Au fost calificaţi drept spioni ai Sfintei Alianţe. Ba mai mult, s-a anunţat ca un lucru sigur secularizarea iminentă a clerului chilian, cu care se naţionaliza Biserica de aici, dispensând-o de orice ascultare faţă de Roma... în faţa unor realităţi atât de radicale, Muzi a adus la cunoştinţa cârmuirii că se va întoarce imediat în Italia, considerând că încrederea şi bunăvoinţa lui au fost înşelate. După nouă luni şi jumătate de activitate zadarnică, prelatul, tânărul său auditor şi Don Saiustio au pornit la drum spre Valparaiso, care era pe atunci un sat prăpădit de pescari, aşezat la poalele unui cerc de munţi unde se vorbea deopotrivă engleza şi spaniola, fiindcă erau acolo prospere magazine britanice care desfăceau mărfurile aduse cu corăbiile ancorate după lungi şi dificile navigaţii pe Pacificul meridional şi mai ales cu zveltele şi iuţile *clippers* nord-americane, care erau din ce în ce mai numeroase şi, spre uimirea tuturor, aveau arborade cu patru catarge. Masta-i, mâhnit întrucâtva de eşecul misiunii, cunoştea înfiorările telurice ale cutremurelor care, fără a-i provoca daune, l-au făcut să sufere angoasa inexprimabilă de a simţi cum îţi pierzi stabilitatea – de parcă echilibrul corpului s-ar fi zăpăcit – şi să admire uluit liniştea unor muzicanţi orbi, care, în timpul scurtelor seisme, n-au încetat să cânte dansuri vesele – mai atenţi la bănuţii pe care-i primeau de pomană decât la furiile vulcanice – şi într-o bodegă din port a fost invitat să aprecieze savoarea delicioasă a cărnii de *piure* şi de *loco*, a algelor comestibile şi a monumentalilor crabi din Ţara de Foc. În sfârşit, slujitorii bisericii au ieşit în larg, la bordul navei *Columbia*, velier cu bord rezistent şi cocă solidă, obişnuit să înfrunte furiile oceanice ale mereu dificilei ocoliri a conului sudic al Americii. Când au intrat în zona friguroasă, au apărut două balene în dreptul oraşului

Valdivia. Pe 10 noiembrie erau la latitudinea insulei Chiloe, iar pe 17 navigatorii se pregăteau să înfrunte temuta încercare de a trece de Capul Horn.

Acolo s-a petrecut un miracol: marea, în faţa celei mai faimoase forje de furtuni, în faţa monumentelor de granit negru, roase de vânturile australe ce urlă de obicei asurzitor, monumente care marchează capătul continentului, era liniştită ca undele unui lac italian. Căpitanul şi marinarii de pe *Columbia* s-au mirat în faţa unei linişti cum nu mai văzuseră niciodată în locul acela de pe glob – atât de mult încât nici cei mai încercaţi pe ruta Capului Horn dintre marinarii echipajului nu-şi aminteau o asemenea minune. O noapte clară şi prielnică navigaţiei a coborât asupra corăbiei, care şi-a urmat fericită drumul, ritmat doar de scârţâitul regulat al tachelajului şi de liniştita legănare a felinarelor. Cu coatele sprijinite de bordul de la babord, mai mult bănuind decât văzând uscatul care rămăsese acum în urmă, Mastaï evoca peripeţiile palpitante ale acelor călătorii accidentate din care nu lipsiseră episoade vrednice de a face şi mai plăcute cele mai bune romane inspirate din tribulaţiile oceanice, care plac acum foarte mult publicului, după cutremurătorul caz al plutei *Meduza*: furtuni, vânturi vrăjmaşe, acalmii exasperante, întâlniri cu peşti ciudaţi, ba chiar un abordaj al piraţilor – în insulele Canare, la venire – care, după ce au năvălit pe corabie cu strigăte înspăimântătoare şi spintecând aerul cu cuţitele, s-au retras pocăiţi când au văzut că la bordul *Eloizei* nu erau alte obiecte de valoare în afară de un vas mare de argint pentru împărtăşanie, o raclă, un alt vas de împărtăşanie, tot de argint, din acelea care se scot la procesiuni pentru Sfânta Cuminecătură, şi un potir pe care, fiind buni catolici şi nu nişte neisprăviţi de protestanţi, le-au lăsat respectuos în mâna arhiepiscopului Muzi. Apoi au avut revelaţia Americii, a unei Americi mai neliniştite, profunde şi originale decât s-ar fi aşteptat canonicul, unde existau mai multe lucruri, mult mai multe lucruri decât ţărani proşti şi parlagii, indigeni care fac incursiuni de jaf, văcari care ştiu

să prindă animalele cu o uimitoare îndemânare aruncând cu *boleadoras* \ călăreţi cu o ţinută magnifică, cântăreţi populari inspiraţi, care, acompaniindu-se la chitară, cântau imensitatea, iubirea, sfidarea, bărbăţia şi moartea. Pe deasupra tuturor acestor lucruri exista o umanitate în efer-[8]

vescenţă, inteligentă şi voluntară, mereu inventivă, deşi uneori dezorientată, zămislitoare a unui viitor care, după cum gândea Mastaï, ar fi fost nevoie să se împletească mai strâns cu viitorul Europei – cu atât mai mult acum, când războaiele de independenţă tindeau să sape o prăpastie din ce în ce mai largă şi profundă între vechiul şi noul continent. Elementul unificator ar fi putut fi credinţa – şi tânărul îşi aducea aminte de numeroasele mănăstiri şi biserici din Chile, de umilele capele din patnpă, de misiunile de la graniţă şi de calvarele din bisericile andine. Dar credinţa, aici, parcă pentru a mări diferenţa dintre *aici* şi *acolo*, se concentra în culte locala şi într-un calendar al sfinţilor specific, care, ca să spunem adevărul, era în mare măsură necunoscut în Europa. Într-adevăr, trecând în revistă hagiografia americană, studiată de el temeinic pe când se pregătea pentru călătoria de acum, canonicul se mira de caracterul exotic, ca să spunem aşa, al sfinţilor canonizaţi ori doar beatificaţi. În afară de Roşa din Lima, ca o inefabilă stampă mistică, a cărei faimă ajungea până în ţinuturi îndepărtate, nu găsea decât figuri legate de o tradiţie locală. Alături de Roşa – şi mult mai puţin cunoscute – se înălţau, ca o completare a unei trilogii andine, alte două figuri: Toribio din Lima, născut în insula Mallorca, inchizitor al lui Filip al II-lea, care, timp de şapte ani, după ce fusese ridicat la rangul de arhiepiscop, străbătuse vasta sa dioceză peruviană, botezând un număr incalculabil de indigeni, şi Mariana din Paredes, „Crinul din Quito”, rivală a Rosei în ceea ce priveşte mortificările la oare-şi supusese carnea trupului, şi care, în timpul cumplitului cutremur din 1645, i-a oferit

---

8 Instrument care constă dintr-o frînghie cu bile, folosit în chip de lasou.

Domnului propria ei viaţă, pentru ca, în schimbul ei, să fie cruţaţi locuitorii oraşului. Foarte aproape de Toribio din Lima stătea Francisco Solano, puţin pomenit acum în Lumea Veche, care, călătorind la bordul unei corăbii ce transporta sclavi negri, i-a salvat pe sclavi de la naufragiu, când fuseseră abandonaţi cu laşitate de marinari, lăsându-i singuri, fără bărci sau plute, în voia valurilor furioase ale Atlanticului. Pe urmă venea mult discutatul catehizator Luis Beltrán, care convertise, în Columbia şi Panamá, mulţi indigeni, canonizat în ciuda faptului că despre aceste convertiri se spunea că sunt fără prea mare valoare, căci fuseseră făcute prin glasul interpreţilor, din pricină că sfântul bărbat nu cunoştea limbile băştinaşilor. Mai proeminentă se dovedea personalitatea lui Pedro Glaver, protector al sclavilor negri, adversar hotărât al Sfântului Oficiu din Cartagena, care, după câte afirmau contemporanii lui, botezase mai mult de trei sute de mii de africani în lunga şi desăvârşita sa misiune de catehizare. Veneau apoi câţiva sfinţi doar beatificaţi, nu şi canonizaţi, şi câţiva sfinţi mai mărunţi, care erau obiectul unui cult pur local, ca bunăoară Francisco Colnienario, predicatorul din Guatemala, beatificat, despre care nu se ştiau prea multe lucruri; Gregorio López, fost paj al regelui şi lip, a cărui canonizare nu progresase la Roma, deşi era venerat la Zacatecas; Martín de Porras, bărbier şi chirurg din Lima, primul metis care fusese beatificat; Sebastián Aparicio – obiect al unui cult local la Puebla de los Angeles –, sfânt din Galicia, beatificat, constructor de drumuri şi director al serviciului poştal dintre oraşele México şi Zacatecas, iluminat de credinţă la vârsta de şaizeci de ani, la capătul unei vieţi lumeşti şi lipsite de credinţă, în timpul căreia îşi îngropase două soţii. Cât despre Sebastián Montañol, omorât de indigenii din Zacatecas (hotărât lucru, Zacatecas, ca şi Lima, era un loc ales pentru manifestarea vocaţiilor transcendentale!...), ca şi Alfonso Rodríguez, Juan del Castillo şi Roque Gonzalos de Santacruz, martiri din Paraguay, rămâneau înscrişi într-o istorie foarte regională şi depărtată, şi probabil că nu li se

închina niciun credincios în lumea în care se întorcea acum tânărul Masta-i.

Nu. Idealul, perfecţiunea, pentru a realiza o unitate a credinţei creştine din Lumea Veche şi din Lumea Nouă, aflându-se în aceasta totodată un antidot împotriva veninoaselor idei filosofice care aveau prea mulţi adepţi în America, ar fi un sfânt de cult ecumenic, un sfânt cu renume nelimitat, un sfânt de o anvergură planetară, necontroversată, atât de enormă încât, mult mai gigantă decât legendarul Colos din Rodos, ar avea un picior aşezat pe malul acesta al continentului şi celălalt pe malul european, cuprinzând cu privirea, peste Atlantic, întinderea ambelor emisfere. Un Sfânt Cristofor, Christophores, Purtător al lui Hristos, cunoscut de toţi, admirat de popoare, universal prin operele sale, universal prin prestigiul său. Şi, deodată, parcă luminat de o flacără interioară, Mastaï s-a gândit la Marele Amiral al regilor catolici, Fernando şi Isabel. Cu ochii aţintiţi la cerul uimitor de înstelat, a aşteptat un răspuns la întrebarea ce se desprinsese de pe buzele lui. Şi i se păru că aude versul lui Dante:

„*Nu-ţi spun nimic, tu caută în tineu*.

Dar se simţi dintr-odată copleşit de conştiinţa propriei sale neputinţe de om mărunt ce era: pentru a promova canonizarea Marelui Amiral, pentru a-şi prezenta cererea Sfintei Congregaţii a Riturilor, ar fi fost nevoie să aibă autoritatea Supremului Pontif sau, cel puţin, a unui Principe al Bisericii – căci trecuse mult timp de la moartea descoperitorului Americii, iar cazul său, la drept vorbind, nu era dintre cele mai obişnuite… – iar el, un foarte modest subordonat al Curiei, nu era decât obscurul canonic Mastaï, componentul învins al unei misiuni apostolice eşuate. Îşi acoperi faţa cu mâinile, în această noapte aşternută peste imensitatea oceanului din dreptul Capului Horn, pentru a-şi alunga din minte o idee care, prin enormitatea ei, depăşea posibilităţile lui de acţiune… Da. În noaptea aceea memorabilă şi-a acoperit faţa cu mâinile, dar: aceste mâini erau aceleaşi care acum şovăiau

între călimară şi pană, mâini care erau acum ale Sanctităţii Sale Papa Pius al IX-lea. De ce să mai aştepte? De ani de zile nutrea acest vis, vis care într-o clipă avea să devină realitate, şi publicului i se va prezenta canonizarea lui Cristofor Columb ca una din operele cele mai importante ale lungului său pontificat. Reciti cu atenţie un paragraf din textul propus atenţiei sale de Primatul din Bordeaux: *Eminenţissimus quippe Princeps Cardinalis Donnet, Arcliiepiscopus Burdigălensis, quator ab hinc annis exposuit SANCTITATITUAE venerationem fideliurn erga ser cum Dei Christophorum Columbum, enixe deprecans pro introductione illius causae exceptionali ordine*

Şi, trecând la foaia care însoţea cererea, mâna lui parafă cu un gest hotărât decretul prin care se autori/a deschiderea instrucţiei şi procesului. Sanctitatea Sa închise mapa stacojie cu documente, cu un suspin de uşurare şi impresia că a dus la capăt o mare misiune. Deschizând încet uşa, Sora Crescencia aduse lampa cu lumină blândă, temperată de un abajur verde, care, în fiecare după-amiază, îl anunţa că se apropie ceasul asfinţitului, îi încredinţă măicuţei dosarul, rugând-o să aibă grijă să ajungă a doua zi, pe calea reglementară, în mâinile şefului Sacrei Congregaţii a Riturilor. Papa rămase singur. De mulţi ani, ca urmare a călătoriei sale, era considerat, în ambianţa Vaticanului, cel mai bun cunoscător al problemelor Americii şi, de aceea, fusese consultat în toate cazurile spinoase, fiind ascultat cu cea mai mare atenţie. El însuşi se fălise nu o dată[9] că e «Primul Papă American şi *chiar chilian*» („Fiindcă nimic din ce se poate întâmpla în ţările de dincolo de mări nu-mi mai poate fi indiferent” – spunea el.) Şi totuşi acum, când punea în mişcare complicatul mecanism al unei beatificări, trebuind el

9 Eminenţa Sa Principele Cardinal Donnet, arhiepiscop de Bordeaux, a adus, acum patru ani, la cunoştinţa Sanctităţii Voastre veneraţia credincioşilor faţă de slujitorul lui Dumnezeu Cristofor Columb, solicitînd insistent introducerea cauzei ilustrului personaj pe cale extraordinară. (Apendicele „C“ din Postu- latum, publicat la sfîrşitul lucrării Le Révélateur du Globe de Léon Bloy.) (N.A.)

însuşi, începând de acum, să numească un Postulator, un Cardinal Referent, un Promotor General al Credinţei, un Protonotar, un Cancelar, care aveau să ia parte la proces – pas prealabil pentru canonizarea lui Christophoros – îl preocupa din nou faptul că fusese neapărată nevoie să solicite o procedură pe cale excepţională: „Pro *introductione illius causae exceptionali* ordine Roma prefera întotdeauna ca procesele de beatificare să fie începute cât mai repede cu putinţă după moartea celui pentru care se făcea cererea. Când se scurgea prea mult timp, exista întotdeauna primejdia ca o devoţiune locală să proslăvească prea mult ceea ce nu era altceva decât o pioasă traiectorie umană, obţinându-se de la Congregaţia Riturilor numai o beatificare *echivalentă* – micşorată în anvergură şi strălucire –, ceea ce, în cazul lui Columb, n-ar fi corespuns intenţiilor Supremului Pontif, care dorea o beatificare universală şi de mare răsunet, care să se răspândească pretutindeni. Problema timpului justifica, desigur, „calea excepţională”. Dar… celelalte? Nu exista nicio îndoială. În urmă cu treisprezece ani îi ceruse Contelui Roselly de Lorques, scriitor catolic francez, să scrie o istorie veridică a lui Cristofor Columb, în lumina celor mai noi documente şi investigaţii făcute asupra vieţii lui. Şi în această istorie – o citise şi o recitise de douăzeci de ori – apărea limpede faptul că descoperitorul Americii era vrednic sub toate aspectele de un loc printre sfinţii cei mari. Contele Roselly de Lorques nu putea să se înşele. Era un istoric plin de râvnă, riguros, fervent, demn de toată încrederea, pentru care marele navigator trăise permanent cu o aureolă nevăzută deasupra capului. Era timpul acum să devină vizibilă *ad majorem Dei gloriam1*. Papa îşi aduse aminte că şi Columb aparţinuse, la fel ca el, celui de al treilea ordin al Sfântului Francisc şi că tot franciscan era duhovnicul care, într-o după-amiază, la Valladolid… O, de-ar fi fost El în locul acelui obscur călugăr care, în *după-amiaza aceea*, la Valladolid, a avut imensa fericire să primească spovedania generală a descoperitorului Planetei! Ce strălucire orbitoare! Ce

imagini cosmice au populat, în după-amiaza aceea, săraca încăpere a hanului din Valladolid, transformată de verbul celui care vorbea, într-un extraordinar Palat al Minunilor! ... Nici relatările lui Ulise la curtea feacilor n-au putut să semene, nici de departe, în splendoare şi peripeţii, cu re-[10]

Uitările ieşite, în *după-amiazci aceea*, din gura Celui care „la căderea nopţii, avea să cunoască tainele morţii, aşa cum cunoscuse, în timpul vieţii, tainele unei lumi *de dincolo* sub aspect geografic, necunoscute, deşi presimţite de oameni încă din acea „fericită vârstă şi veacuri fericite cărora cei vechi le-au pus numele de aurite” – fericită vârstă şi veacuri fericite, evocate de Don Quijote în discursul pe care-l ţine păstorilor de capre...

II. MINA

„A întins mâna spre mare, o doborât regatele...”

Isaia, 23, li

S

— Au dus după duhovnic. Dar duhovnicul va întârzia, fiindcă mersul catârului meu e lent când e purtat pe drumuri rele (catârul, la urma urmei, e un dobitoc pentru femei şi pentru clerici), şi cu atât mai mult dacă va trebui, ca acum, să-l caute pe foarte inteligentul franciscan, vindecat de descumpăniri, unde asistă pe o rudă de-a lui, care a cerut sfântul maslu, la patra leghe de oraş. Ca şi cum aş zăcea pe o lespede de piatră îl aştept pe cel căruia va trebui să-i spun, biruit mai mult de încercările grele prin care am trecut decât de boală... Şi va trebui să spun tot. Tot, dar absolut toi să mă dezvălui în cuvinte şi să spun mult mai mult decât aş vrea să spun – fiindcă (şi acest lucru nu ştiu dacă-l va putea înţelege un călugăr...) adesea *fapta* are nevoie de impulsuri, de îndrăzneli, de excese (admit cuvântul) care nu se împacă, după ce s-a înfăptuit ce era de înfăptuit şi s-a dobândit ce era de dobândit, cu cuvintele care, la sfârşit, împodobite într-o frază meşteşugită, curăţate de zgură, înscriu un nume în marmora veacurilor. Ţăranul care a furat măsline din livada vecinului ajunge aproape nevinovat în faţa Tronului

Celui de Sus, aşa cum tot aproape nevinovată se înfăţişează curva (iertemi-se cuvântul, dar l-am folosit fără ocolişuri într-o scrisoare adresată unor Alteţe regale), care, în lipsa unei profesii mai bune, îşi pune poalele-n cap ca să facă pe placul unui marinar abia ajuns într-un port, punându-se la adăpost sub ocrotirea Magdalenei, a cărei sfântă efigie luminează, la Paris, drapelul Confreriei Viclenelor, recunoscută ca fiind de utilitate publică – şi „aceasta, într-un act parafat şi semnat – de Regele Sfântul Louis al Franţei. Pentru aceştia, ultima spovedanie va avea nevoie de puţine cuvinte. Dar cei care, ca mine, au apucat pe drumul necunoscutului (alţii m-au precedat pe acest drum, da, o voi spune, va trebui s-o spun, chiar dacă, pentru a fi înţeles mai bine, voi numi Colhida un ţinut ce n-a fost niciodată Colhida); cei care, ca mine, au pătruns în regatul monştrilor, au sfâşiat vălul misterului, au sfidat furia elementelor şi furia oamenilor, au destule de spus. Au de spus lucruri care ar constitui un scandal, o confuzie, o răsturnare a evidenţelor şi revelaţia unor înşelăciuni pentru călugărul duhovnic, chiar dacă secretul spovedaniei va fi păstrat. Dar, în aceste clipe, când trăiesc – încă trăiesc – în aşteptarea ultimului meu auditor, suntem doi într-unul. Cel ce zace, cu mâinile aşezate de pe acum în chip de rugăciune, resemnat – nu tocmai! – să vadă moartea intrând pe uşa aceasta, şi celălalt, cel dinăuntru, care încearcă să se elibereze de mine, de acel „mine” care îl înfăşoară şi îl închide într-însul, şi încearcă să-l sugrume, strigând, cu glasul lui Augustin: „Trupul meu nu mai poate suporta povara sufletului meu însângerat”. Privindu-mă cu ochii cuiva care ar trece pe lângă patul meu, mă văd ca acea curiozitate pe care o înfăţişa publicului în insula Chios un negustor de bâlci cu zodiacul pictat pe panglica de la pălărie, adusă chipurile din ţara lui Ptolemeu: era ca o cutie, având formă omenească, înăuntrul căreia se afla a doua cutie, asemănătoare cu prima, care la rândul ei avea înăuntru un trup pe care egiptenii, cu ajutorul marii lor priceperi în ale îmbălsămării, conservaseră aspectul vieţii. Atât de mare era energia care i se păstra pe faţa uscată şi

parcă tăbăcită, încât în fiecare clipă părea că avea să se întoarcă la viaţă... îmi simt acum ţeapănă învelitoarea de etamină care, asemeni primei cutii, îmi înfăşoară trupul istovit; dar, înăuntrul acestui trup doborât de oboseală şi de boli, se află eul profund, cu mintea încă limpede, lucid, cu memoria intactă şi succintă, martor de minuni, murdar de slăbiciuni, promotor de învăţăminte, căindu-se azi de ce a făcut ieri, îndurerat faţă de el însuşi, liniştit faţă de ceilalţi, în acelaşi timp temător şi rebel, păcătos prin

Voia lui Dumnezeu, actor şi spectator, judecător şi împricinat, avocat al lui însuşi în faţa Tribunalului Supremei Instanţe în care vrea să ocupe şi un loc de Magistrat, pentru a-şi auzi argumentele şi a se privi în faţă, faţă în faţă. Să ridic mâinile şi să strig; să pledez şi să răspund, şi să mă apăr în faţa degetului întins care mi se înfige în piept, să dau sentinţa şi să fac apel, să ajung la ultimele instanţe ale unui proces în care, la urma urmei, sunt singur, singur cu conştiinţa mea care mă acuză cu asprime şi mă absolvă cu blândeţe – singur în faţa Rânduitorului a ceea ce niciodată nu vom reuşi să ne explicăm, a cărui formă nu o vom cunoaşte niciodată, al cărui nume nu l-au pronunţat, timp de veacuri întregi, cei care, asemeni părinţilor şi bunicilor mei, au respectat cu credinţă Legea lui, şi care, deşi textele spun că ne-a făcut după chipul şi asemănarea lui, a fost destul de mărinimos pentru a îngădui ca un asemenea lucru să se spună în Cartea sa, înţelegând, poate, că imperfecta fiinţă născută din Infinita lui Desăvârşire avea nevoie de o analogie, de un chip, pentru a se putea materializa, în mintea lui limitată, energia universală şi omniprezentă a Celui care, în fiecare zi, cu o precizie infailibilă, se ocupă cu punerea în mişcare şi guvernarea prodigioasei mecanici a planetelor.

...Dar nu sunt în ceasul potrivit pentru a încerca să ridic cortina de pe taine care depăşesc înţelegerea mea, ci în ceasul umilinţei pe care o reclamă apropierea deznodământului – a acestui deznodământ în care cel chemat la judecată, cel trecut pe listă, se întreabă dacă nu

va fi curând orbit, ars de priveliştea îngrozitoare a Chipului Nemaivăzut Vreodată, ori va trebui să aştepte, timp de milenii, în întuneric, ceasul când va lua loc pe banca ticăloşilor, chemat la bara acuzaţilor, sau aciuat într-un sălaş de lungă răbdare de vreun uşier înaripat, înger de birou, cu pene la aripi şi pene după ureche, însărcinat să ţină registrul sufletelor. Dar nu uita că, dacă te laşi pradă unor asemenea gânduri, cazi într-o gravă greşeală faţă de regulile spirituale ale ordinului tău, care interzic orice întrebare goală, orice presupunere lipsită de mo destie. Adu-ţi aminte, navigatorule, de cuvintele săpate pe o lespede călcată în fiecare zi de tălpile credincioşilor ce intră în marele sanctuar toledan:

AICI ZACE:

PULBERE

CENUŞA

NIMICNICIE

Ca şi *de data aceea*, într-o zi de ianuarie, printre urletele unei furtuni, răsună un glas – limpede şi puternic, îndepărtat şi apropiat în acelaşi timp – în urechile tale: „O, nerod şi leneş în credinţă şi în slujirea Dumnezeului tău, dumnezeu al tuturor. De când te-ai născut, El te-a ales pentru a-ţi încredinţa o mare misiune. Nu te teme, ai încredere în tine: toate tribulaţiile tale sunt scrise în piatră de marmoră şi nu sunt zadarnice”.

Voi vorbi, deci. Voi spune tot.

Dintre păcatele capitale, unul singur mi-a fost întotdeauna străin: păcatul leneviei. Fiindcă, în ce priveşte desfrâul, în desfrâu am trăit până ce m-au scăpat de el treburi mai importante, şi numai la numele Madrigal de las Altas Torres – cuvinte care se alătură în auzul meu în chip de stirpe, frumuseţe, regească epifanie, suprem obiect al dorinţei – sufletul meu ajunge la o asemenea orbire, încât până şi în forma munţilor pe care creştinii le contemplau pentru prima oară vedeam o asemănare cu alte forme care mi se înfăţişau, cu înfiorare şi dor, ungherele cele mai tainice ale memoriei... De când tatăl meu, fără să renunţe la dărăcitul linii, deschisese la Savona o dugheană unde

vindea brânzeturi şi vinuri – cu o cămăruţă în fund, unde clienţii puteau să bea câte un pahar, umplându-şi-le singuri la cepul butoaielor şi ciocnindu-le apoi deasupra unei mese de nuc bătrân – îmi făcea plăcere să ascult poveştile marinarilor despre aventurile lor, golind câte un deget de pahar cu vin roşu pe care mi-l întindeau pe ascuns – şi atât de mult mi s-a dat pe gust vinul de atunci, încât mulţi s-au mirat, mai târziu, că în expediţiile conduse de mine aveam grijă să iau întotdeauna o cantitate enormă de butoaie pe corăbii şi că, atunci când soarta mi-a pus în faţă probleme de agricultură, am rezervat întotdeauna cele mai bune pământuri care mi-au fost date de Divina Providenţă pentru a sădi şi a cultiva viţa de vie. Noe, predecesor al tuturor navigatorilor, a fost cel dintâi care a dat exemplu rău, şi cum vinul aprinde sângele şi îndeamnă la pofte vinovate, n-a rămas lupanar mediteraneean care să nu fi cunoscut înflăcărarea mea tinerească, când, spre marea mâhnire a tatălui meu, mi-a venit să plec pe mare... Am încercat femeile din Sicilia, Chios, Cipru, Lesbos şi alte insule mai mult sau mai puţin arse de soare, unde creştinii erau amestecaţi cu mauri convertiţi doar de ochii lumii, creştini noi care nici acum nu vor să mănânce carne de porc, sirieni care se închină la toate bisericile fără să se poată şti la ce religie caută sprijin sufletesc, greci care-şi vând sora, pentru câteva ore, sunând dintr-un clopoţel, traficanţi în stare să vândă sau să cumpere orice, sodomişti ori invertiţi când le vine la socoteală; am cunoscut femeile care, înainte de a se lăsa pătrunse, cântau la harpă şi la dairea; „ginovezele” care, venite din cine ştie ce cartier evreiesc, îmi făceau cu ochiul complice când îmi simţeau vlaga; cele cu ochi încondeiaţi care, dansând, făceau să zboare fluturii tatuaţi pe pântecele lor; celelalte – maure, aproape întotdeauna – care păstrează în gură monedele date pentru a-şi feri propria limbă de limbile intruse; şi cele ce jură strâmb că, văzute din spate, continuă să fie fecioare, numai dacă cineva nespus de generos nu le înduplecă să dăruiască ce n-au dăruit nimănui, ca pe o favoare deosebită; şi alexandrinele,

pudrate, sulimenite şi vopsite ca un mascaron de provă – asemeni defunctelor înfăţişate pe capacul sarcofagelor fastuoase care încă se mai fac în ţara lor –, şi cele de pretutindeni care, de atâtea gemete cum că leşină, şi că le omori, şi că le-ai omorât, şi că nimeni nu e ca tine, te dau gata şerpuindu-şi de câteva ori mijlocul şi zvârlind din picioare, ca să-şi alunge apoi plictiseala înşirind mărgelele unui colier deasupra spinării tale care se osteneşte să aţâţe o plăcere atât de bine trâmbiţată încât merită să plăteşti numai ca s-o auzi... Din toate astea m-am înfruptat şi apoi m-am înfruptat din şi mai multe bucate când am fost în aspra Sardinie şi în Marsilia, oraş plin de vicii, şi trebuia să mai treacă ani buni până când, ţinând coastele Africii, aveam să cunosc femeile cu pielea întunecată – din ce în ce mai întunecată –, până aveam să dau peste cele cu pielea foarte întunecată, din Guineea, de pe Coasta Aurului, cu obrajii marcaţi cu cuţitul, podoabe de perle în cele opt cozi împletite, puf mişcător şi crupă lată, spre care pe bună dreptate simt aplecare portughezii şi galaicii – şi spun „pe bună dreptate" deoarece parcă îmi amintesc că, dacă Regele Solomon a fost înţelept prin sentinţele lui solomonice şi guvernarea lui foarte prudentă, tot aşa de înţelept a fost şi prin faptul că împreună cu cea – *nigra surm*... – ai cărei sâni erau ca nişte ciorchini de strugure – de struguri negri şi umflaţi care, născuţi în coasta muntelui, în bătaia vântului dinspre mare, dau vinul aromat şi gros care, după ce-l bei, îşi lasă urma savuros pictată pe buzele celui ce l-a degustat. Dar omul nu trăieşte numai cu carne, şi din călătoriile mele pe mare scoteam un mare folos învăţând arta navigaţiei – deşi, ca să spun adevărul, mă încredeam mai mult în intuiţia mea specială de a simţi mirosul brizelor, de a descifra limbajul norilor şi de a interpreta luminile apei decât în ştiinţa de a te călăuzi prin calcule şi aparate. Mă interesa mult să observ zborul păsărilor de uscat şi de mare, căci acestea sunt de obicei mai prevăzătoare decât omul în alegerea drumului potrivit. Înţelegeam buna chibzuinţă a hiperboreenilor, care – după câte mi s-a povestit – luau doi

corbi pe navele lor pentru a le da drumul când, în vreo navigaţie hazardată, rătăceau drumul, ştiind că, dacă păsările nu se întorceau la bord, era de ajuns să îndrepte prova în direcţia în care dispăruseră în zborul lor pentru a afla pământul la câteva mile. Această ştiinţă a păsărilor m-a făcut să studiez particularităţile şi obiceiurile unor animale: care, spre uimirea înţelegerii noastre înceţoşate, trăiesc şi se împreunează şi se înmulţesc în univers. Am aflat astfel că rinocerul – *în n-are cornus* – nu poate fi domolit în clipele de furie decât dacă i se pune înainte o fată care-şi dezveleşte sânul când îl vede venind şi „în felul acesta (ne spune Sfântul Isidor din Sevilla) animalul îşi potoleşte mânia şi-şi odihneşte capul pe sânul fetei”. Fără să fi văzut această înspăimântătoare zămislire a naturii, ştiam că Vasiliscul, regele şerpilor, ucide cu privirea toate vieţuitoarele, şi nu e pasăre care să treacă teafără prin preajma lui. Cunoşteam saurienii, acele şopârle micuţe care, când sunt bătrâne şi orbesc, intră în găurile pereţilor dinspre Răsărit şi când iese soarele se uită la el, se silesc să vadă şi-şi recapătă vederea. Îmi stârnea interesul şi salamandra, care, cum se ştie, stă în vâlvătaia focului fără să simtă vreo durere şi fără să ardă; uranoscopul, peşte numit astfel fiindcă are un ochi în cap, cu care priveşte întotdeauna spre cer; peştele remora, care, în bancuri uriaşe, poate opri o corabie în loc de parcă ar fi prins rădăcini pe fundul mării; şi, ca o făptură a mării, mă interesa în mod deosebit alcionul, care îşi face iarna cuibul în apele oceanului, şi acolo îşi scoate puii – şi tot Sfântul Isidor spunea că atunci când îşi scoate puii se liniştesc elementele şi tac vânturile pe o întindere de şapte zile, ca un dar al naturii pentru pasărea aceasta şi puii ei. Îmi plăcea din ce în ce mai mult să cercetez lumea cu minunile ei – şi de atâta cât o cercetasem aveam impresia că lumea îmi deschidea încetul cu încetul porţile tainice îndărătul cărora se ascundeau minuni şi secrete păzite cu străşnicie şi neaflate încă de muritorii de rând. Doream să ştiu tot. îl invidiam pe Regele Solomon – „mai înţelept decât Hernan, şi decât Calcol şi Darda” – care era în stare să vorbească

despre toţi arborii, de la cedrul din Liban până la isopul care creşte în crăpăturile zidurilor, şi cunoştea şi obiceiurile tuturor patrupedelor, păsărilor, reptilelor şi peştilor din univers. Şi cum să nu ştie toate acestea, când despre toate era informat de mesagerii, ambasadorii, negustorii şi corăbieru lui? Din Ofir şi Târşis îi veneau transporturi de aur. În Egipt îşi cumpăra carele şi din Cilicia îi veneau caii, iar din grajdurile lui, la rândul lor, îşi alegeau armăsarii regii hitiţilor şi regii din Aram. Pe lângă aceasta, era informat de nenumărate lucruri – virtuţile plantelor, împerecherea dobitoacelor, necuviinţele, neruşinările, măscărite, scârnăviile şi sodomiile diferitelor popoare – prin femeile lor, moabite, amonite, edomite, sidoniene, fără să mai vorbim de egiptene – şi era cum nu se poate mai fericit, el, bărbat înţelept, bărbat hotărât, care în minunatul său palat putea să se culce, după culoarea zilelor şi după cum avea chef, cu şapte sute de soţii principale şi trei sute de concubine, fără a mai vorbi de străine, de itinerante, de neprevăzute, ca aceea din Saba, care chiar îl plăteau ca să se culce cu ele. (Vis tainic al oricărui bărbat adevărat!) Şi totuşi, ori cât de vastă şi amuzantă era lumea cunoscută de Regele Solomon, aveam impresia că flotele lui, la urma urmei, mergeau numai pe căi bătute. Fiindcă, de n-ar fi fost aşa, ar fi adus veşti despre monştrii pomeniţi de călătorii şi navigatorii care trecuseră pragul unor ţinuturi încă prea, puţin cunoscute. După mărturia unor oameni de incontestabilă autoritate, există, în Extremul Orient, neamuri de oameni fără nări, având toată faţa teşită; alţii cu buza de jos atât de proeminentă, încât, ca să doarmă şi să se apere de arşiţa soarelui, îşi acoperă cu ea întreaga faţă; alţii au gura atât de mică, încât nu pot înghiţi mâncarea decât printr-un pai de ovăz; alţii, fără limbă, se slujesc numai de semne sau de mişcări pentru a putea să comunice cu ceilalţi. În Sciţia există Panoţii, cu urechi atât de mari, încât se înfăşoară în ele, ca într-o pelerină, ca să nu îngheţe de frig. În Etiopia trăiesc Sciopozii, admirabili pentru picioarele lor şi iuţeala cu care aleargă, şi care, în timpul verii, trântiţi la pământ

în poziţie culcat pe spate, îşi fac umbră eu tălpile picioarelor, atât de lungi şi late, încât le pot folosi ca pe nişte umbrele. În asemenea ţări există oameni care se hrănesc numai cu parfumuri, alţii care au şase mâini şi, lucrul cel mai miraculos, femei ce par bătrâni – bătrâni care întineresc şi până la urmă se prefac în copii la vârsta adultă. Şi, fără a merge atât de departe, să ne amintim ce ne povesteşte Sfântul Ieronim, doctor suprem, când ne descrie un faun sau capriped care a fost expus în Alexandria şi s-a dovedit a fi un foarte bun creştin, în pofida credinţei oamenilor, obişnuiţi să confunde asemenea fiinţe cu născocirile fanteziei păgâne... Şi dacă mulţi se fălesc că ar cunoaşte Libia, de fapt ignoră încă existenţa oamenilor înspăimântători care se nasc acolo fără cap, cu ochii şi gura aşezate unde noi avem ţâţele şi buricul. Şi în Libia se pare că trăiesc şi nişte *antipozi*, *care* au tălpile picioarelor întoarse şi opt degete la fiecare picior. Dar, în ceea ce priveşte pe *antipozi*, părerile sunt împărţite, deoarece unii călători afirmă că acest popor ni se înfăţişează într-o dezagreabilă diversitate de cinocefali, ciclopi, troglodiţi, oameni-furnici şi oameni acefali, pe lângă oamenii cu două feţe, asemeni zeului Ianus al celor vechi... Eu unul nu cred că *antipozii* ar putea avea asemenea trăsături. Sunt convins – chiar dacă această părere e foarte personală – că *antipozii* au cu totul altă natură: este vorba, pur şi simplu, de cei pe care-i pomeneşte Sfântul Augustin, deşi episcopul Hipponei, silit să vorbească despre ei fiindcă se vorbea mult despre ei, le tăgăduieşte existenţa. Dacă liliecii pot dormi atârnaţi de picioare; dacă multe insecte se plimbă nestingherite pe tavanul acestei camere de lupanar în care meditez eu acum – în timp ce femeia s-a dus după vin la bodega de alături – atunci pot exista fiinţe omeneşti în stare să umble cu capul în jos, orice ar zice veneratul autor al cărţii *Enchiridion* h Există echilibrişti care-şi petrec jumătate din viaţă mergând în mâini, fără ca umorile sangvine să le crape tâmplele; şi mi s-a mai povestit despre oameni cucernici care, în India, stau pe coate şi, ţinându-şi trupul

ţeapăn şi nemişcat, pot să rămână luni întregi cu picioarele în sus. E o minunăţie mai mică decât să stai, ca Iona, trei zile şi trei nopţi în pântecul balenei, cu fruntea acoperită de alge şi respirând de parcă ar fi fost în mediul lui natural. Tăgăduim multe lucruri, fiindcă înţelegerea noastră limitată ne face să credem că sunt imposibile. Dar cu cât citesc şi mă instruiesc mai mult, cu atât văd mai desluşit că ce mi se părea cu neputinţă în gând devine cu putinţă în realitate. Pentru a te convinge de aceasta e de ajuns să citeşti relatările şi cronicile negustorilor curajoşi, ale marilor navigatori – mai ales ale marilor navigatori, ca acel Piteas, corăbierul din Marsilia, deprins cu modul de a naviga al fenicienilor, care, purtându-şi corabia spre nord, în nepotolita lui dorinţă de a face descoperiri, a ajuns într-un loc unde marea se întărea ca gheaţa de pe piscurile munţilor. Dar cred că încă n-am citit destul. Trebuie să fac rost de mai multe cărţi. Îndeosebi de cărţi care vorbesc despre călătorii. Mi s-a spus că într-o tragedie a lui Seneca se vorbeşte despre acel Iason care, mergând spre Răsărit de Pontul Euxin, în fruntea argonauţilor săi, a aflat Colchida lânii de aur. Trebuie să citesc această tragedie a lui Seneca, în care sunt cu siguranţă închise învăţături foarte folositoare, ca tot ce au scris cei vechi.

Referire la Erasm.

Aspre, mugitoare, pe aceeaşi notă prelungă ce vine dinspre gabie, aproape lugubre, sună trâmbiţele corăbiei care înaintează încet, într-o perdea de ceaţă atât de deasă, încât de la castelul-pupă nu se zăreşte prora. Marea, de jur-împrejur, pare un lac cu apă plumburie, ale cărui valuri liniştite se reliefează în creste mărunte ce îmblânzesc tălăzuirea, fără a se sparge în nervuri de spumă. Se aude strigătul sentinelei, dar nimeni nu-i răspunde. Întreabă din nou, şi întrebarea lui se pierde în tăcerea legănată a unei pâcle care mă înconjoară strâns la cincisprezece metri de ochi, lăsându-mă singur – singur printre năluci de marinari – cu aşteptarea mea încordată. Fiindcă emoţia celor anunţate şi dorinţa de a vedea mă ţin lipit de bord de când a sunat clopotul de *sextă*. Nu-i vorbă, am navigat eu destul

până acum, dar azi mă aflu în afara oricărei rute cunoscute, într-o călătorie ce are încă parfum de ispravă vitejească – neputându-se spune acelaşi lucru când te gândeşti la liniştitele siaje de transport pe Mediterana. Sunt nerăbdător să zăresc ciudatul pământ – şi se spune că e foarte ciudat!... – care marchează limita Pământului. De când am plecat din Bristol am avut vânt bun şi mare liniştită şi nimic nu anunţa că se vor repeta pentru mine neplăcutele momente de la Capul São Vicente, unde doar mulţumită sprijinului Celui de Sus am scăpat cu viaţă, agăţat de o vâslă, din îngrozitorul naufragiu al unei urci incendiate. La Gallway l-am întâlnit pe Maestrul Iacob, expert ca nimeni altul în pilotarea pe aceste drumuri primejdioase a corăbiilor lui. Spinola şi Di Negro, cu încărcăturile lor de lemn şi vinuri. Fiindcă se pare că, nefiind păduri şi vii în această insulă pe care o vom zări în curând, lemnul şi vinul sunt lucrurile pe care le preţuiesc cel mai mult locuitorii ei: lemnul pentru a-şi construi casele, iar vinul pentru a-şi înveseli sufletul în nesfârşitele ierni când oceanul întărit, cu valurile sculptate în gheaţă, munţii în derivă pe care i-a văzut cândva Piteas marsiliezul, îi izolează de lume. Cel puţin aşa mi s-a povestit, deşi Maestrul Iacob afirmă, ca bun cunoscător ce este al acestor meleaguri, că anul acesta marea nu se va întări – cum se întâmplă în alţi ani – deoarece anumiţi curenţi, veniţi dinspre Apus, tempereează asprimea anotimpului... Ce jovial şi ce plăcut prieten e acest Maestru Iacob, care a nimerit în depărtatul Gallway, unde trăieşte în concubinaj cu o scoţiancă nurlie, plină de pistrui şi cu nişte sâni uriaşi, fără să-i pese de chestiunea. purităţii sângelui, care, în zilele noastre, a înveninat regatele Castiliei. Se zvoneşte acolo, de mult timp, că în curând – luna viitoare, într-una din zilele acestea, nu se ştie când – Tribunalele Inchiziţiei vor începe să răscolească şi să cerceteze trecutul, neamul şi ascendenţa creştinilor noi. Că nu va mai fi de ajuns să abjuri şi că pentru fiecare evreu creştinat se va ţine socoteala respectării obiceiurilor şi legii, cu caracter retroactiv, ceea ce pentru suspectul de

înşelăciune, prefăcătorie, lipsă de entuziasm sau făţărnicie înseamnă a-l expune denunţului oricărui datornic, oricărui jinduitor la bunuri străine, oricărui duşman ascuns – oricărei femei ce redă fecioria pierdută sau descântă de deochi, interesată să îndepărteze privirile de la leacurile ei băbeşti şi fierturile de prins feciorii în mrejele iubirii. Dar mai e ceva: născută nu se ştie unde, o şansonetă umblă din gură în gură, parcă prevestind zile funeste. Începe aşa – eu am auzit-o: „*Haideţi, evrei, să* ne *strângem catrafusele*...”, cântată poate pe ton de glumă, dar o glumă care, dacă se îngroaşă, s-ar putea să anunţe apropierea unui nou exod – dea Domnul să nu fie aşa, fiindcă multe bogăţii îşi au izvorul în cartierele evreieşti, şi familia Santángel, mari financiari, au vărsat în vistieria regală, cu titlu de împrumutat, mii şi mii de monede marcate cu stanţa circumciziilor. De aceea Maestrul Iacob socoteşte că paza bună trece primejdia rea, deşi pâinea pribegiei e amară, şi tocmai de aceea a vrut să se stabilească în Gallway, la adăpostul firmei Spinola şi Di Negro, ale cărei mărfuri le depozitează alături de fata lui durdulie, pistruiată şi cu pieptul uriaş, care-i face viaţa plăcută, deşi cam miroase uneori a transpiraţie roşcata asta. Şi apoi ştie că există ceva care îl face indispensabil; prodigioasă lui capacitate de a învăţa limbi în câteva zile. Se descurcă la fel de bine în portugheză şi în provensală, în limba vorbită la Genova sau în Picardia, înţelegând totodată engleza de la Londra, jargonul din Bretania, ba chiar şi abruptul idiom, zbârlit de atâtea consoane, pietros şi sforăitor – „limbă cu care parcă strănuţi pe dinăuntru”, o numeşte el – folosit în întunecoasa insulă spre care mergem – insulă care, printre ceţurile parcă vopsite acum cu o culoare ciudată de pământ de olar, începe să se deseneze la orizont, în ziua aceasta, puţin după ora nouă. Am ajuns la capătul Pământului!...

Nu ştiu de ce Maestrul Iacob s-a uitat la mine cu viclenie de fiecare dată când am spus „capătul Pământului”. Şi acum că suntem pe uscat, într-o casă făcută din scânduri de pin falnic din Cuenca, bând pe rând

din burduful cu vin răşinos, Maestrul Iacob, pe un ton înalt după atâta băutură, râde batjocoritor de cei care-şi închipuie că aici s-a ajuns la frontierele cunoaşterii. Spune că până şi copiii, chiar şi pruncii care, cu scufii de piele şi scutecele ude, umblă pe străzile acestui port al cărui nume n-o să reuşesc niciodată să-l pronunţ, ar râde de mine dacă m-ar auzi spunând că pământul pe care călcăm aici e capătul sau marginea lumii. Şi, făcându-mă să mă minunez necontenit, îmi spune că oamenii aceştia din Nord (se pare că de aceea se numesc *normáns*), înainte ca noi să începem să ieşim din locurile în care ne-am născut, căutând pe dibuite noi drumuri pe care să apucăm, ajunseseră, pornind spre Răsărit, în ţinuturile neamului *rus* şi, ducându-şi navele lor uşoare şi iuţi ca nişte săgeţi spre râurile Sudului, atinseseră regatele Gog şi Magog. şi sultanatele Arabiei, de unde aduseseră monede pe care aici posesorii ţi le arătau cu mândrie, ca pe nişte trofee. cucerite în cine ştie ce Peninsulă... Şi, ca să-mi demonstreze că nu minte, Maestrul Iacob îmi arată câţiva dinari şi drahme pe care, fiindcă proveneau din ţinuturi pe unde trecuseră îndepărtaţii lui strămoşi ai Triburilor, le păstrează ca pe talismane, înfăşuraţi în eşarfa lui marinărească – deşi religia lui, pe care o cunosc foarte bine, interzice practica unor asemenea superstiţii. Maestrul dă pe gât, ţinând burduful deasupra capului, o duşcă zdravănă, şi îşi întoarce ochii spre Apus. Îmi spune că de mult, atât de mult încât au trecut de atunci câteva secole, un nobil cu părul roşcat, de aici de felul lui, fiind osândit la surghiun pe viaţă pentru omucidere, făcuse o călătorie pe mare, în afara rutelor obişnuite, şi ajunsese la un ţărm necuprins pe care l-a numit „Ţara Verde” din pricina arborilor foarte verzi pe care i-a găsit acolo. – „Nu se poate” – i-am spus Maestrului Iacob, sprijinindu-mă pe autoritatea celor mai mari cartografi ai epocii, care nu ştiau nimic despre această ţară verde niciodată pomenită de piloţii noştri cei mai buni. Maestrul Iacob mă priveşte cu şiretenie, aducându-mi la cunoştinţă că în urmă cu mai mult de două sute de ani existau o sută nouăzeci de

gospodării în „Ţara Verde”, două mănăstiri de călugări şi chiar douăsprezece biserici – una dintre de aproape la fel de mare ca biserica cea mare pe care, în regatul lor, o ridicaseră acei *normáns*. Dar aceasta nu era totul. Pierduţi în ceaţă, ducându-şi navele lor fantomatice spre nopţile fără zori din lumile hiperboreene, aceşti oameni acoperiţi cu piei, sfâşiind negurile cu lovituri de *buxines*, navigaseră spre Apus şi mereu mai spre Apus, descoperind insule, pământuri necunoscute, menţionate deja într-un tratat pe care nu-l cunosc, intitulat *Inventio jortunata*, pe care Maestrul Iacob se pare că l-a citit din scoarţă-n scoarţă. Dar aceasta nu e totul. Mergând mereu spre Apus, tot mai spre Apus şi iarăşi spre Apus, un fiu al navigatorului cu părul roşcat, numit *Leif cel Norocos*, ajunge la un pământ necuprins căruia-i pune numele „Ţara Pădurilor”. Sunt foarte mulţi somoni pe acolo, pe dealuri cresc boaba şi zmeura; arborii sunt uriaşi, şi – minune de necrezut la o asemenea latitudine – iarba nu se usucă iarna. În afară de aceasta, ţărmul nu e crăpat, nici abrupt, nici săpat de grotele în care mugeşte oceanul şi trăiesc balauri fioroşi… *Leif cel Norocos* pătrunde în acel paradis necunoscut, unde se rătăceşte un corăbier german pe nume Tyrk. Trec mai multe zile, şi când tovarăşii lui cred că n-o să-l mai vadă niciodată, ori că a fost mâncat de vreo lighioană nemaivăzută, îşi face din nou apariţia Tyrk, îmi beat decât pilangiii din tavernele marinăreşti, anunţând că a găsit necuprinse vii sălbatice şi că din strugurii aceia, puşi la fermentat, se scoate un vin, ei bine, uitaţi-vă la mine, îndrăzneşte vreunul să-mi ţină piept? şi acum lăsaţi-mă să trag la aghioase, aici se trăieşte ca în sânul lui Avram, eu unul nu mai plec de aici, şi să nu se apropie careva de mine că-i zbor scăfârlia cum i-a zburat-o Regele Beowulf balaurului cu colţi veninoşi, aici regele sunt eu, şi cine are de gând să-mi stea în cale… Şi se prăbuşeşte, şi vomită, şi strigă făcându-i pe toţi normanzii feciori de lele… Dar în felul acesta, pentru aceşti *normăm* s-a născut, pe lângă Ţara Verde, Ţara Vinului… „De crezi că mint” – spune Maestrul Iacob – „fă rost de scrierile lui Adam din Bremen

şi ale lui Oderic Vital. „Dar nu ştiu unde aş putea găsi textele astea, scrise desigur, de altfel, într-o limbă pe care n-o cunosc. Un singur lucru vreau: să mi se povestească, să mi se spună ce povestesc încă – aici, în această insulă care aruncă în sus izvoare de apă fierbinte din măruntaiele rocilor negre –, cântând la harpă, nişte oameni care păstrează amintirea lucrurilor din vechime numiţi *scalzi*. Şi prietenul meu, evreul creştinat, îmi povesteşte că, atunci când s-a aflat aici despre *Ţara Vinului*, sau şi îndreptat spre ea, într-o nouă călătorie, o sută şaizeci de oameni, sub comanda unuia Torvard, alt fecior al surghiunitului cu părul roşcat, şi a încă unui Torvard, cumnat de-al lui, însurat cu o femeie încinsă cu spada şi cu cuţit între sâni, numită Freydis. Şi din nou bogăţia de somoni, vinurile acrişoare care-ţi dau o beţie plăcută, iarba care nu se usucă niciodată, molidul, ba chiar se descoperă, dacă apuci spre uscat, câmpii necuprinse de grâu sălbatic. Şi totul se anunţă prosper şi fericit, când apar, navigând cu bărci ce par făcute din piei de animale de apă, nişte omuleţi cu pielea arămie, cu pometii proeminenţi, ochii niţel migdalaţi, părul ca o coamă de cal, pe care puternicii şi vânjoşii bărbaţi blonzi de aici îi găsesc foarte urâţi şi piperniciţi. La început se face un comerţ foarte bun cu ei. Comerţ formidabil de troc avantajos. Se obţin piei bogate în schimbul oricărui lucru nou pentru oamenii aceştia cu care te[11]

poţi înţelege doar prin semne: agrafe ieftine, mărgele de chihlimbar, coliere de sticlă, dar mai ales bucăţi de pânză stacojie – fiindcă se pare că-i atrage nespus de mult culoarea stacojie, atât de preţuită şi de *normáns*. Şi totul merge de minune până în ziua în care un taur, adus pe una din corăbii, fuge din staul şi începe să mugească pe ţărm. Nu se ştie ce s-a întâmplat cu omuleţii aceia: înnebuniţi parcă de ceva care pesemne că se leagă, în religia lor barbară, de vreo imagine a răului, o rup la fugă; dar se întorc puţin mai târziu, ca o hoardă dezlănţuită, căţărându-se pe stânci cu o agilitate extraordinară, azvârlind cu

11 — Harpa şi umbra

pietre, adevărate ploi de pietre, avalanşe de pietriş, asupra uriaşilor blonzi ale căror securi şi spade se dovedesc netrebnice într-un astfel de război. Degeaba îşi dezgoleşte sânii trupeşa Freydis pentru a-i face să se ruşineze pe cei care, lipsiţi de bărbăţie, fug ca să se pună la adăpost pe corăbii. Luând o sabie din acelea care se ţin cu amândouă mâinile, rămasă de la un războinic căzut, se repede asupra aruncătorilor de pietre, care, îngroziţi dintr-odată de urletele cumplitei femei, o rup şi ei la fugă... Dar în noaptea aceea, adunaţi la sfat, *vikingii* – li se mai spune şi aşa – iau hotărârea de a se întoarce în acea insulă într-o nouă expediţie, mai numeroasă şi cu oameni mai bine înarmaţi. Proiectul va trezi însă prea puţin entuziasm în rândul unor oameni care, an de an, mergând la sigur, şi-au purtat navele până la Paris, în Sicilia şi la Constantinopol. Nimeni nu s-ar încumeta acum să înfrunte primejdiile une instalări hazardate într-o lume unde nu te sperie atât duşmanii – oameni şi dobitoace –, care au o înfăţişare cunoscută, cât tainele munţilor abrupţi, abia întrezăriţi; ale peşterilor ce pot fi grote de monştri; ale râpelor unde, noaptea, se aud urlete, plânsete şi strigăte, care dovedesc prezenţa duhurilor pământului – ale unui pământ atât de vast, atât de întins spre sud, încât ar fi nevoie de mii şi mii de bărbaţi şi de femei pentru a-l cerceta şi împopora. Nu se vor întoarce, aşadar, în Marea Ţară din Apus, şi imaginea Vinlandiei se va şterge în depărtare, ca un miraj, rămânând amintirea ei minunată în gura scalzilor, pe când existenţa ei reală este consemnată în marea carte a lui Adam din Bremen, istoric al Arhiepiscopilor din Hamburg, însărcinat să poarte Crucea lui Hristos în ţările hiperboreene cunoscute sau încă necunoscute, unde cuvântul Evangheliilor n-a fost auzit până acum. Şi e mare trebuinţă să se audă şi acolo Cuvântul lor, fiindcă erau oameni, foarte mulţi oameni, care nu ştiau că Cineva murise pentru ei, şi alţi oameni care – aceasta se ştia din auzite – umblau în sănii trase de câini pentru a ajunge în Ţara Nopţii Veşnice... îl întreb pe Maestrul Iacob care e numele acestor fiinţe, cufundate cu siguranţă în

întunericul unor idolatrii vrednice de milă, care avuseseră curajul să-i gonească din ţara lor pe uriaşii blonzi de aici. – „Nu ştiu cu ce cuvânt se numesc pe ei înşişi” – îmi răspunde pilotul; „în limba descoperitorilor, li se spune *skraelings*, care vrea să însemne – cum am spune oare noi? ... – un fel de stârpituri, pocitanii, răscrăcăraţi. Da. Asta e: răscrăcăraţi. Fiindcă, desigur, normanzii sunt vânjoşi şi foarte chipeşi. Iar oamenii aceia, mărunţi, cu nasul turtit, cu picioarele scurte, li s-au părut nişte pricăjiţi. *Skraelings*. Adică: închirciţi”. – ... „Eu aş zice mai bine: pipernicţi”. – „Da! Da!” – exclamă Maestrul Iacob: „Pipernicţi... Ai găsit cuvântul potrivit!”...

E târziu când mă retrag în odaia mea din clădirea unde se află depozitele firmei Spinola şi Di Negro, care în această ţară depărtată, cu atâtea lemne stivuite, cu atâtea butoaie care se cumpără aici pentru a păstra o băutură numită *bion*, miroase a răşini din Castilia. Dar nu pot dormi. Mă gândesc la navigatorii aceştia rătăciţi printre sloiuri de gheaţă şi ceţuri, cu corăbiile lor fantomatice dominate de un cap de balaur, văzând cum se ivesc munţi verzi pe nedesluşitul desen al zării lor incerte, ciocnindu-se de trunchiuri de copaci plutitoare, simţind în nări brize încărcate de efluvii noi, pescuind frunze cu forme diferite de acelea cunoscute, mătrăgune călătoare, crescute în golfuri nemaivăzute, îi văd pe aceşti oameni ai negurilor, abia schiţându-se în nelămurirea pâclei, interogând gustul curenţilor, încercând gradul de salinitate al spumelor, descifrând limba valurilor, atenţi la zborul păsărilor neaşteptate, la trecerea unui banc de peşti, în deriva apelor. Tot ce învăţasem de-a lungul călătoriilor mele, întreaga mea *Imago Mundi*, întregul meu *Speculum Mundi* se prăbuşeşte... Va să zică, navigând spre Apus, dai peste o Ţară nesfârşită, populată de piperniciţi, care se prelungeşte spre Sud de parcă n-ar avea capăt? Şi spun că e cu putinţă să se întindă până în zona toridă, la latitudinea coastei africane numită Malaqueta, poate, dat fiind că aceşti *normáns* au găsit somoni şi au găsit viţă de vie. Iar somonul – în afară de Pirinei, unde e o mare

ciudăţenie, ca tot ce se întâmplă în ţara bascilor – dispare acolo unde începe viţa. Iar viţa coboară până în ţinutul Andaluziei, până în insulele greceşti pe care le cunosc, până în Madeira, şi se pare că ar creşte chiar şi în ţinuturile maurilor, deşi acolo nu se cultivă fiindcă vinul e interzis de poruncile Coranului. Dar, după câte ştiu, unde se sfârşeşte viţa încep curmalele. Şi poate că se găsesc şi curmale în lumea aceea, la Sud, mai la Sud de struguri... În cazul ăsta... Toate hărţile cunoscute mi se amestecă în minte, se învălmăşesc, se răstoarnă, se şterg şi-şi refac iarăşi conturul. E mai bine să uit hărţile, căci devin dintr-odată obraznice şi vanitoase cu pretenţia lor îngâmfată de a cuprinde tot. E mai bine să mă întorc la poeţii care, uneori, în versuri bine măsurate, pronunţă adevărate profeţii. Deschid cartea cu *Tragediile* lui Seneca, pe care am luat-o cu mine în această călătorie. Mă opresc la tragedia *Medeea*, care-mi place atâta pentru faptul că în ea se vorbeşte foarte mult despre Pontus Euxinus şi despre Sciţia, despre drumuri, despre sori şi stele, de la Constelaţia Vizitiului până la Ursa care se scăldase în mări oprite, şi mă opresc la strofa finală a sublimului cor ce cântă isprăvile lui Iason:

...*Venient annis saecula ¡seris quibus Oceanus uincula rerum laxet et ingens păteat tellus Tethysque nouos detegat orbes nec sit terris ultima Thule*.

Iau pana şi traduc, după priceperea mea, în castiliana de care mă slujesc deocamdată cu oarecare stângăcie, aceste versuri pe care le voi cita de multe ori în viitor i „*Vor veni greoii ani ai lumii, nişte timpuri în care Ocea nul va slăbi legăturile lucrurilor şi se va deschide o ţară mare, şi un nou navigator ca acela ce i-a fost călăuză lui Iason, pe numele lui Tiphi, va descoperi o nouă lume, şi atunci insula Thule nu vai mai fi cea mai îndepărtată ţară în noaptea aceasta îmi vibrează în minte corzile harpei strunite de scalzii povestitori de fapte vitejeşti, aşa cum vibrau în vânt corzile harpei care era nava argonauţilor*.

Trăiesc ca fermecat de cele auzite din gura Maestrului Iacob. Îmi vin mereu în minte cele mai mărunte

episoade ale acelei prodigioase descoperiri, făcute de Oamenii Nordului, a căror poveste ajunge la noi prin aşa-zisele *saga*, cum numesc ei baladele lor, care, asemeni baladei castiliene despre Infanţii de Lara, sau aceleia despre Cid, ne păstrează adevăruri importante şi vrednice de încredere trecute prin măgulitoarele meşteşuguri ale jonglerilor sau prin retorica înflorită a clericilor. Şi cred că este mai ales o chestiune de distanţe. Lungă trebuie să li se fi părut navigatorilor călătoria la dus – aşa cum întotdeauna ni se pare lung drumul necunoscut pe care nu ştim în cât timp va trebui să-l parcurgem –, dar, într-adevăr, nu trebuie să fie prea departe de Ţara de Gheaţă (*ice-landia*, cum se spune în limba lor, care este acea Thile sau Thule a anticilor) această ţară a somonilor şi a viţei de vie, de unde au fost goniţi – şi mi se pare de necrezut că au avut atât de puţin curaj – de o mină de piperniciţi fără spade şi fără suliţe. Fiindcă, în sfârşit, baladele din insula lor mai povestesc că, odată, *Leif cel Norocos* a mers de la Nidaros până în Vinlandia fără să se oprească nicăieri, altul a mers din Vinlandia până în Ice-landia navigând în linie dreaptă, purtat de vânt prielnic. Navele lor sunt desigur minunat construite, uşoare, îmbucate perfect, lungi şi foarte iuţi. Dar la fel de adevărat este că sunt prea înguste şi de capacitate mică. Dacă ar trebui să facă o călătorie de lungă durată, echipajul ar fi lipsit în scurt timp de proviziile necesare traiului. Aşa că Vinlandia trebuie să fie aproape, destul de aproape, şi e un miracol faptul că alţii n-au ajuns la ea, după Oamenii Nordului. Şi dacă nu s-a ştiut ce ştiu eu acum, e probabil din pricină că foarte puţinii navigatori din Genova, Lisabona sau Sevilla care au ajuns în Islanda, pe lângă faptul că o socoteau capătul Pământului, nu cunoşteau limba aceea ca un strănut pe dinăuntru – ce pare făcută din mârâieli şi bodogăneli – pe care o vorbeşte atât de bine Maestrul Iacob şi n-au avut ca mine norocul de a-i asculta poveştile, fiindcă, dacă e să spunem adevărul, Maestrului nu-i prea place să bea cu plebea din porturi, cu oamenii ăceia scandalagii şi grosolani care vin cu navele noastre, iar în ceea ce

priveşte scurta, dar cordiala noastră prietenie, ce se datorează unei confrerii – am putea spune – de la brâu în jos… Fapt e că acum anii mi se perindă pe dinaintea ochilor, vijelioşi şi nestăpâniţi. Ştiu cu certitudine că există o ţară mare, populată şi bogată în Apus, ştiu că navigând spre Apus aş merge la sigur. Dar dacă se află de certitudinea mea că navigând spre Apus voi da cu siguranţă de Ţara de Gheaţă, ar fi simţitor ştirbit meritul călătoriei mele. Ba mai rău: n-ar lipsi omul de casă, favoritul, confidentul, strălucitul căpitan al unui suveran, care ar obţine navele în locul meu şi mi-ar sufla gloria de descoperitor pe care o socotesc mai de preţ decât orice altă cinste. Ambiţia mea trebuie să se alieze cu secretul. De aceea trebuie să ţin ascuns adevărul. Iar această nevoie de a-l ţine ascuns mă face să mă încurc într-o plasă de minciuni atât de deasă, încât n-o s-o mai poată descurca decât spovedania mea de pe urmă, în care voi dezvălui uimitului franciscan venit să-mi asculte cuvintele că, înfierbântându-mi-se mintea de mult ce mă gândeam mereu la acelaşi lucru, văzându-mă urmărit zi şi noapte de una şi aceeaşi idee, neputând să mai deschid o carte fără a încerca să aflu, în adâncul unui vers, prezicerea misiunii mele; tot căutând semne prevestitoare, tot aplicând oniromanţia la interpretarea propriilor mele vise, ajungând, în acest scop, să consult textele lui PseudoIosif, Cheile Alfabetice ale lui PseudoDaniel şi, bineînţeles, tratatul lui Artemidor din Efes; trăind febril ori neliniştit, trasând proiecte mai mult sau mai puţin îndrăzneţe, am devenit un mare şi sfruntat şarlatan – ăsta-i cuvântul. Voi spune, în schimb, voi spune că privindu-mă pe mine însumi în acest din urmă ceas, găsesc că alţii, mai puţin şarlatani, mult mai puţin şarlatani decât mine, au fost duşi să înroşească palidele lor şarlatanii pe eşafodul cel mare al Sfântului Oficiu. Fiindcă sunt o nimica toată şarlataniile celor care-l înşală pe tânărul îndrăgostit vânzându-i băuturi de iubire, îndeamnă la tot felul de matrapazlâcuri pentru a înlesni legături necinstite, dau reţete cu grăsime de urs, de şarpe, de arici, praf din cimitir, fierturi din

scoarţă de salcâm galben, iarba şarpelui şi limba mielului, aşchii din clavicula lui Solomon; sunt o nimica toată intrigile celor care invocă un Principe al Tenebrelor prea ocupat cu treburi mai importante ca să poată satisface asemenea nerozii – sunt o nimica toată, vă asigur, pe lângă şarlataniile şi intrigile cu care timp de ani şi ani de zile am încercat să-mi câştig hatârul Principilor acestui Pământ, ascunzând adevărul în spatele unor adevăruri născocite, dând autoritate spuselor mele cu citate meşteşugit scoase din Sfintele Scripturi, fără a uita niciodată să pomenesc, după o splendidă înşiruire de fraze, profeticele versuri ale lui Seneca:

…*Venient annis saecula seris quibus Oceanus uincula rerum laxet*…

Şi aşa am fost din curte în curte, fără să-mi pese pentru cine aveam să navighez. Aveam nevoie de un lucru: corăbii, indiferent de unde-ar fi venit. Corăbii solide, cu capacitate mare, cu piloţi încercaţi şi marinari tot unul şi unul – fără să dau importanţă faptului că ar fi putut fi ocnaşi de pe galere. Nu, Capelan n-o să iau cu mine. Îmi e de ajuns să ajung *acolo* – ar fi o ispravă, nu glumă! – fără să mă încurc cu obligaţii de îndoctrinare ori de teologie, xără să ştiu dacă piperniciţii ăia aveau sau nu vreo religie barbară greu de dezrădăcinat, care ar fi cerut intervenţia unor bărbaţi învăţaţi şi pricepuţi în a ţine predici păgânilor şi a-i creştina pe idolatri. Primul lucru pe care-l aveam de făcut era să străbat Oceanul: pe urmă aveau să vină Evangheliile – căci acestea mergeau singure. Cât priveşte gloria câştigată prin isprava mea, îmi era totuna ce regat se împodobea cu ea în faţa lumii, cu condiţia să fiu răsplătit cu onoruri personale şi cu o participare însemnată la beneficiile realizate. Tot de aceea mi-am făcut o cutie cu minuni, cum au goliarzii rătăcitori prin bâlciurile Italiei. Deschideam teatrul în faţa ducilor şi capetelor încoronate, financiarilor, călugărilor şi bogătaşilor, clerici şi bancheri, în faţa mărimilor de aici şi de dincolo, ridicam o cortină de cuvinte, şi dintr-odată apărea, într-o perindare strălucitoare, marele carnaval al Aurului, Diamantului,

Perlelor şi mai ales al Mirodeniilor. Doamna Scorţişoară, Doamna Nucşoară, Domnul Piper, Doamna Cardama, intrau la braţ cu Domnul Safir, Domnul Topaz, Domnul Smarald şi Domnul Tot-de-Argint, urmaţi de Domnul Ghimbir şi Domnul Fir de Cuişoare, în ritmul unui imn de culoarea şofranului şi cu arome de pe Coasta Malabar, unde răsunau, cu armonii muzicale, numele Cipangu, Catay, Colchida de Aur şi Indiile toate – care, cum se ştie, sunt mai multe –, Indii numeroase, proliferante, epicene şi pline de mirodenii, nedefinite, dar parcă venind spre noi, doritoare să ne întindă mâinile, să se pună sub ocrotirea legilor noastre, apropiate – mai apropiate decât credeam, deşi încă ni se par depărtate – la care acum am putea să ajungem de-a dreptul, navigând pe mâna stângă a hărţilor, dispreţuind hazardatul drum de pe Mâna Dreaptă, bântuit de câtva timp de piraţi mahomedani, tâlhari purtaţi de vele de joncă, atunci când, coborând pe uscat, nu se cereau scandaloase drepturi de podărit, pritocit, verificarea greutăţilor şi măsurilor, în teritoriile stăpânite de sultanul Turciei… Mâna Stângă, Mâna Dreaptă. Le deschidea, le arăta, le mişca dibaci ca un scamator, cu delicateţe de argintar, ori, pe un ton dramatic, le înălţa ca un profet, declama cuvintele lui Isaia, invoca Psalmii, aprindea lumini de nou Ierusalim, dând măreţie antebraţului prin zborul mânecii, arătând invizibilul, semnalând necunoscutul, fluturând bogăţia, cântărind comori nesfârşite şi lăsând parcă să i se scurgă printre degete perle imaginare, care cădeau pe jos şi ricoşau cu scânteieri orientale în roşul aprins al covoarelor. Nobilele şi înţeleptele persoane aplaudau, îmi lăudau ideile cosmogonice, visau timp de o clipă la promisiunile mele de aurar vizonar, de alchimist fără retorte, dar, la urma urmei, mă lăsau în port – cum s-ar zice: la poartă – fără corăbii şi fără speranţe… Şi astfel am umblat timp de ani şi ani, cu spectacolul meu de carnaval, fără ca verbul lui Seneca să se întruchipeze în chipul şi trupul celui care zace aici acum, lac de sudoare şi cu pulsul încetinit, cu trupul istovit, aşteptându-l pe duhovnicul franciscan, pentru a-i spune tot, tot…

Şi-i voi spune că în aşteptarea împlinirii dorinţei mele, realizând cel mai fabulos negoţ – şi cel mai rău pentru mine, la urma urmei – din câte au existat vreodată, aflându-mă la Lisabona, m-am gândit, asemeni poetului, că „lumea pentru două lucruri se osteneşte”: unul, „pentru a-şi procura hrana”, celălalt, „pentru a se împreună cu o femeie drăgăstoasă”. Am văzut-o pe Felipa, i-am făcut curte ca un cavaler desăvârşit ce sunt. Deşi tânără la chip şi trupeşă, era văduvă şi de-abia-şi ducea zilele, având şi o fată de crescut. Dar cum nu m-am sinchisit de asta, ci am ţinut seama de faptul că era de neam ales şi am dus-o în faţa altarului bisericii unde ne cunoscusem în ziua în care ea venise să se roage, socotind că, la urma urmei, pe lângă faptul că era o femeie plăcută, era înrudită cu stirpea Braganza, şi asta era o uşă deschisă – mi se deschideau deci mai multe prin această căsătorie – pentru a pătrunde la curtea Portugaliei şi-l a-mi prezenta acolo cutia cu minuni… Dar au început anii grei ai aşteptării, căci totul avea să fie aşteptare în anii care s-au scurs după aceea: mai întâi în Insula Puerto Santo, unde m-am dus să trăiesc cu Felipa mea şi unde, în pofida plăcutei prezenţe a celei care – şi din nou citez cuvintele poetului – era „în iubire flacără, în pat plăcere, zburdălnicie şi zâmbet”, simţeam că ard de nerăbdare în faţa mulţimii Semnelor ce mă făceau să gândesc foarte des la ce se ascundea dincolo de zarea pe care o contemplam zi de zi. Pe plajele acestei insule se împotmoleau enorme trunchiuri de arbori necunoscuţi pe coastele Europei; plante cu forme ciudate, cu frunze în formă de trifoi, parcă picate de pe o stea. Cineva mi-a vorbit de un lemn adus de valuri, lucrat într-un mod neobişnuit, parcă de nişte oameni care, necunoscând uneltele noastre, ar fi folosit focul pentru a obţine ceea ce obţinem noi cu fierăstrăul şi gealăul; se mai vorbea, ca despre un mare eveniment, despre aflarea, în urmă cu câţiva ani, a doua cadavre de bărbaţi „cu feţele foarte late” şi cu o conformaţie bizară – deşi acest lucru mi se părea neverosimil, deoarece era greu de crezut că trupurile lor ar fi putut ajunge la noi de atât de departe fără să fi fost

devorate până la os de mulţimea de peşti lacomi şi flămânzi din Oceanul în care, dacă cei cunoscuţi sunt nenumăraţi, la fel de nenumăraţi sunt şi cei necunoscuţi şi monstruoşi – căci există peşti cu capul de licorn, alţii care azvârlă cascade din gâtlej –, atât de monstruoşi ca scorpia aceea acvatică, fiică a lui Leviathan şi Onoco, care venise pe mare din Galacia asiatică pe malurile Ronului, încolăcindu-se pe toate corăbiile ce-i ieşeau în cale, cu atâta putere încât le sfărâma carnea şi le scufunda cu echipaj şi încărcătură cu tot... Nu voi intra în detalii cu privire la unele neguţătorii şi navigaţii de mai mică importanţă, realizate de mine în anii aceia în care mi s-a născut un copilaş căruia i-am pus numele Diego. Dar rămânând văduv – eliberat, aşadar, de o legătură care îmi potolise întrucâtva nerăbdarea – s-a aprins iarăşi focul ambiţiei mele, şi m-am hotărât să caut ajutor oriunde ar fi şi era momentul potrivit s-o fac, căci navigatorii portughezi deveneau din ce în ce mai îndrăzneţi în descoperirile lor, şi nu era lipsită de temei temerea mea că tot uitându-se spre Sud şi spre Răsărit, le-ar fi putut da o dată prin gând să se uite şi spre Apus, iar drumurile spre Apus eu socoteam că-mi aparţin de drept, de când Maestrul Iacob îmi aţâţase dorul de aventură. Orice ştire care ajungea la urechile mele despre călătoriile pe mare ale portughezilor făcea să-mi tresalte inima. Zi şi noapte trăiam cu teama în suflet că-mi vor fura marea – marea mea – aşa cum tremură avarul din satira latină la gândul c-ar putea să-l prade hoţii. Acest ocean, pe care-l contemplam de pe coastele abrupte din Puerto Santo, era proprietatea mea şi, cu fiecare săptămână care trecea, sporea primejdia să-mi fie răpit. Şi ardeam de nerăbdare, şi-mi rodeam unghiile, zgâriam de ciudă bordul navelor companiei Centurione şi Di Negro – acum asociaţi – care mă angajaseră ca să transport zahăr, în liniştite drumuri comerciale de rutină, de la Madeira pe Coasta de Aur, de la Flores la Genova, cumpărând, ducând, aducând, târguindu-mă pentru preţul mărfurilor, când eu mă simţeam în stare să ofer lumii o nouă imagine a ceea ce era, în realitate, Lumea. *Imago Mundi*! *Speculum Mundi* /

Numai eu, un corăbier obscur, crescut între burdufurile de brânză şi butiile de vin dintr-o tavernă, cunoşteam adevărata dimensiune a acestor cuvinte. De aceea sosise ceasul să mă grăbesc. Hărţile şi! textele nu mai aveau ce mă învăţa. Şi cum aveam nevoie de ajutor regesc pentru a-mi înfăptui gândul, am hotărât să-l caut, stăruitor, oriunde-aş fi putut să-l găsesc. Puţin îmi păsa, la urma urmei, ce naţie avea să câştige, ajutându-mă, glorie nesfârşită şi bogăţii nenumărate. Eu nu eram portughez, nici spaniol, nici englez, nici francez. Eram genovez, şi noi, genovezii, suntem de pretutindeni. Trebuia să mă înfăţişez la toate curţile posibile, fără să-mi bat capul să aflu cui aducea foloase succesul meu ori cu cine se duşmănea coroana care mi-ar fi acordat protecţia ei. De aceea mi-am pregătit iarăşi Cutia cu Minuni să am pornit-o cu ea într-o nouă raită pe continent. Mai întâi am arătat-o în Portugalia, unde am întâlnit un rege mult prea sătul de cosmografii, teologii, portulanerii, mult prea încrezător în navigatorii lui care începuseră să facă burtă, şi care, până la urmă, m-a remis autorităţii doctorilor, geografilor, canoniştilor şi a unui prostovan de episcop din Ceuta – de parcă Ceuta ar fi fost Antiohia! – şi a unor timonieri pe nume Rodriquez şi Joseph, mai neciopliţi şi ignoranţi decât destrăbălatele care i-au adus pe lume, care au ajuns să susţină că discursurile mele erau simple variaţii, cu deosebiri neînsemnate, făcute, cu îndemânare de bun cântăreţ, pe teme puse mai demult pe note de Marco Polo – marele veneţian a cărui carte o citisem cu admiraţie, dar ai cărui paşi nu căutam nicidecum să-i urmez, dat fiind că năzuinţa mea era să ajung, navigând *împreună* cu! soarele, în regatele unde el ajunsese mergând *împotriva* soarelui. Dacă paşii lui desenaseră un semicerc pe Pământ, mie-mi era sortit să desenez cel de al doilea semicerc. Dar eu ştiam – şi încă prea bine – că bucata care lipsea pentru a închide circumferinţa corespundea Naţiei de Piperniciţi… Mi-am strâns, aşadar, cutia cu minuni şi, dezamăgit de Portugalia, m-am dus s-o deschid la Córdoba, unde Majestăţile lor Catolice au contemplat-o cu neîncredere.

Aragónezul mi s-a părut un nerod, molâu şi fără caracter, dominat de nevastă-sa, care, în timpul audienţei acordate, îmi asculta cuvintele cu o condescendenţă distrată, de parcă s-ar fi gândit la altceva. Şi am ieşit de acolo cu vaga promisiune că vreo câţiva cărturari – se repeta povestea dintotdeauna! – vor examina oferta mea, deoarece, în acele zile, numeroasele griji ale guvernării şi marile cheltuieli ale războiului care, şi care, şi care… răspunsuri evazive de suverană foarte îngâmfată, dornică să treacă drept foarte citită, care, după cum spunea, „se simţea proastă”, biata de ea, „când trebuia să se măsoare cu teologii toledani” – falsă umilinţă a celui ce se preface a recunoaşte că nu ştie totul, când de fapt crede că ştie tot. Am ieşit furios pe uşă după această întrevedere, nu numai de ciudă, ci fiindcă niciodată nu mi-a plăcut să discut afaceri cu femeile decât în pat, şi era limpede că, în această curte, poruncea şi avea cu adevărat greutate doar femeia… Dar, cum fără femeie – deşi pentru alte lucruri – bărbatul nu poate sta, am început să trăiesc cu frumoasa vizcaină ce avea să-mi dăruiască un alt băiat. De căsătorie n-am stat de vorbă, şi nici eu n-o doream, dat fiind că cea care dormea acum cu mine nu era înrudită cu familiile Braganza ori Medinaceli, şi trebuie să vă spun, pe lângă aceasta, că atunci când am dus-o la râu[12] pentru prima dată, crezând că era fată mare, mi-a fost uşor să-mi dau seama că, înaintea mea, mai cunoscuse şi alţi bărbaţi. Asta nu m-a împiedicat, bineînţeles, să merg pe cel mai bun drum, călărind o iepuşoară de sidef, fără dârlogi şi fără pinteni, pe când fratele meu Bartolomé se duce să prezinte cutia mea cu minuni în Anglia, în faţa tronului primului Tudor cu acest nume. Dar s-a văzut curând că nici acolo n-avea să se bucure de o primire strălucită, căci englezii ăştia nenorociţi nu se pricep deloc într-ale mării, nefiind în stare până acum să obţină un

---

12 Folosire a unor versuri din celebra baladă lorchiană Românce de la casada infiel (Nevasta necredincioasă). Este unul din numeroasele cazuri de utilizare de către Carpentier a unor texte literare de mai mare sau mai mică notorietate, indicînd înscrierea lui netă în cultivarea intertextualităţii.

baton de scorţişoară ori un săculeţ de piper decât într-o dugheană cu mirodenii. M-am gândit atunci la regele Franţei, mai bogat decât toţi, acum când tocmai câştigase, printr-o fericită înrudire, ducatul Bretaniei. Dar, pentru bretonii ducesei Ana, balen a şi scrumbiile, spermanţetul şi saramura erau valori mai sigure decât Aurul Indiilor, şi nici acolo n-am obţinut prea multă audienţă... Dar, în pofida eşecurilor şi dezamăgirilor, figura mea căpătase proporţii impresionante. Înţelegând că nu e ascultat cum trebuie decât cel care calcă apăsat, îi intimidează pe uşieri, se plimbă nerăbdător de colo-colo în anticamere şi îşi etalează titlurile şi medaliile obţinute, mi-am făurit încetul cu încetul o mitologie destinată să îngroape în uitare taverna din Savona – îţi vei cinsti tatăl şi mama! – al cărui stăpân vindea lână şi brânzeturi, dând mereu cep butoaielor cu vin şi certându-se zilnic cu beţivanii fără o leţcaie. Dintr-odată am scos din mânecă un unchi amiral; m-am făcut student licenţiat al Universităţii din Pavia, prin sălile căreia nu mi-a călcat niciodată piciorul în existenţa mea prăpădită; m-am făcut prieten – fără să-l fi văzut vreodată la faţă – cu regele René de Anjou şi pilot distins al ilustrului Coulon cel Tânăr. Am devenit cineva şi, ca cineva ce eram, manevram intriga cu mai mult noroc ca înainte: prin bârfeli, zvonuri puse în circulaţie, lucruri spuse într-o doară, conversaţii de taină, parade de spirit, confidenţe făcute sub promisiunea şi jurăroantul că nu vor fi dezvăluite nimănui, scrisori citite pe jumătate, prefăcute proiecte de bruşte absenţe pentru a răspunde chemărilor urgente ale altor curţi, i-am făcut să creadă indirect pe aragónez şi pe castiliană – cu ajutorul unui medic şi astrolog mai intrigant decât Belzebut, pe care am avut şansa să-l conving – că, din pricina neghioabei neîncrederi a unora şi a altora, acest regat era cât pe ce să piardă o afacere fabuloasă, ale cărei imense profituri le întrezăriseră alţi suverani mai bine sfătuiţi... Şi aşa se face că, printr-o dispoziţie regală, am primit în dar pe neaşteptate un catâr rotat, foarte bine înhămat, pentru ca, în trap mărunt, fără să-mi murdăresc prea tare de praf

singurul costum mai arătos pe care-l aveam, să ajung la tabăra din Santa Fé, vast caravanserai militar prefăcut în oraş şi curte prin prezenţa suveranilor, de unde, printre corturi de pânză somptuoasă şi corturi de cuverturi cârpite, focuri de tabără, grătare în căruţe cu coviltir, burdufuri cu vin roşu atârnând de spinarea măgarilor, acorduri de chitară şi dansuri tropăite de târfe suite pe un podium de scânduri, sunet de trompete şi cioburi de ţiglă, aveau să pornească trupele care, rupând întăriturile unui lung asediu, vor da asaltul final al ultimului bastion al lui Mahomed în această ţară unde – ca să spunem un adevăr ştiut de toţi – nu lipseau renegaţii de toate soiurile, izmaelite care, din mamă în fiică, se culcaseră cu creştini, apucaţi de unde ştiu eu, cum a fost regele Alfons al VI-lea, care, înainte de a se tăvăli în pat cu soră-sa, doña Urraca – ce familie, Doamne! –, a avut drept concubină, mult timp, pe faimoasa Zaida, maură din Sevilla, din acelea cu crupa lată, sânii bogaţi şi darnea cu miros de marţipan toledan, în formă de şarpe din grădina raiului, încolăcit într-o cutie rotundă, cu solzi de aur, cu ochi verzi de bomboane şi limbă roşie de turtă dulce.

Era luna iulie. Tocmai împlinisem patruzeci de ani. Fără să mă cred un bărbat frumos, ştiam că am o înfăţişare plăcută, trăsături nobile şi nas acvilin, privirea dreaptă, vorba aleasă şi-l gesturi virile, nicio zbârcitură nu-mi brăzda faţa cu pielea pârlită de vânturile mării şi de soarele Africii, deşi în cap părul îmi era cărunt, ceea ce-mi dădea o anumită maiestate, unită cu ideea de experienţă şi judecată cumpănită ce se atribuie, uneori fără niciun temei, tuturor semnelor care trădează în înfăţişarea noastră trecerea anilor. Era cald când am ajuns la Santa Fé.

Şi ea împlinise tot patruzeci de ani. Şi, scuzându-se pentru absenţa soţului ei, ocupat cu treburi mai importante – care erau, în realitate, vânătoarea, vinul bun şi ibovnicele –, m-a primit singură, într-o încăpere intimă, cu mobile maure, cu încrustaţii în sidef, care-i rămăseseră de pe urma retragerii necredincioşilor la Granada. De cinci

ani n-o mai văzusem, după o ingrată întrevedere în care mi se păruse aproape odioasă, atât fusese de rece şi de neatentă la ce-i spun. Dar, de data aceea, pieptănătura ei, cu vălul care-i înfăşură capul, nu mă lăsase să văd că era o femeie blondă, foarte blondă, semănând cu unele veneţiene; ochii ei verzi albăstrui erau foarte frumoşi, pe o faţă cu pielea întinsă şi îmbujorată ca a unei fetişcane, al cărei farmec era sporit de o expresie ironică şi complice totodată, datorată pesemne numeroaselor victorii pe care, cu ascuţita ei inteligenţă, le obţinuse în zilele de dezacord politic şi ceasurile de mari hotărâri. Nu mai era – asta o ştiau mulţi – regina îndrăgostită de acela care, nemeritând un asemenea sentiment, o înşela, fără a se feri de privirea sau de urechile servitorilor, cu orice doamnă de onoare, femeie de la curte, frumoasă cameristă, ori slujnică nurlie care-i ieşeau în cale – când nu cădea în mrejele vreunei maure convertite ori evreice cu sânge fierbinte ori târfe ordinare, dacă nu găsea o carne mai bună în care să-şi înfigă dinţii. Acum, persoana căreia îi vorbeam despre marele meu proiect – şi asta o ştiau cu toţii – guverna cu adevărat. Ea, care, la Segovia, în ziua proclamării, a intrat în catedrală, în urma cancelarului care purta o spadă[13]

ridicată ca mădularul bărbătesc, în semn de suveranitate şi dreptate – şi cum o mai criticaseră pentru asemenea paradă de bărbăţie! – ea, care, în toţi aceşti ani, conducea energic treburile statului. Nimic nu făcea aragónezul – în afară de măgăriile lui, bineînţeles – fără consimţământul ei. Ei trebuia să-i supună dispoziţiile şi decretele lui, şi tot ei scrisorile pe care le scria, citite cu atâta autoritate, încât, dacă ei îi displăcea vreuna, punea îndată un secretar s-o îndrepte în prezenţa soţului ei, ale cărui porunci – era lucru ştiut de toţi – nu erau prea respectate, nici chiar în Aragón şi Catalonia, pe când toţi tremurau la auzul celor date de regina preţuită, în întreg regatul, ea fiind mai întreagă la trup, mai iute la minte, mai inimoasă şi mai înţeleaptă... În această primă întrevedere a mea cu aceea care (şi aveam să am destule

motive mai târziu pentru a iubi acest nume de loc) se născuse în Madrigal de las Altas Torres, am vorbit despre ce vorbeam întotdeauna în faţa mai marilor şi puternicilor lumii; mi-am desfăşurat încă o dată Cutia mea cu Minuni, mâzgălelile mele de geografii strălucitoare, dar, în slujba mea de crainic al unor minuni posibile, am desfăşurat o idee nou, pârguită de lecturi recente, care părea să-i fi plăcut foarte mult ascultătoarei mele. Întemeindu-mă pe ideile despre istoria universală concepute de Paulus Orosius, susţineam că, aşa cum mişcarea cerurilor şi a astrelor este de la Răsărit la Apus, tot astfel monarhia lumii trecuse de la asirieni la mezi, de la mezi la perşi, şi pe urmă la macedoneni, şi pe urmă la romani, şi pe urmă la gali şi germani, şi în sfârşit la goţi, întemeietorii acestor regate. Era drept, prin urmare, ca după ce-i alungam pe mauri din Granada – lucru care nu avea să întârzie mult – să ne îndreptăm privirile spre Apus, urmând tradiţionala expansiune a regatelor, guvernată de mişcarea astrelor, şi aveam să atingem astfel mările şi adevăratele Imperii ale Asiei – căci erau simple firimituri de regate cele pe care până atunci le întrezăriseră portughezii în călătoriile lor pe mare, luând drumurile Levantului. Bineînţeles, că am invocat profeţia lui Seneca, şi într-un moment atât de fericit, încât ascultătoarea mea regească s-a arătat mândră că mă poate întrerupe, pentru a cita, din memorie, câteva versuri ale tragediei:

Haec cum femineo constitit în choro, unius facies praenitet o? *unibus*.

Îngenunchind dinaintea ei am repetat acele versuri, afirmând că la ea părea să se fi gândit marele poet când a spus că „atunci când se ridica în mijlocul corului de femei” – al tuturor femeilor din lume – „feţele celorlalte păleau în faţa strălucirii chipului său”. Am văzut-o atunci clipind uşor de plăcere ascultându-mă, m-a ridicat de jos şi m-a aşezat alături de ea; apoi, pe rând, am început să reconstituim din memorie frumoasa tragedie... Şi, în ziua aceea, împins de o îndrăzneală de care nu m-aş fi crezut în stare, am pronunţat câteva cuvinte de parcă le-ar fi spus

altcineva – cuvinte pe care nu le voi repeta în spovedania mea – care m-au făcut să ies din apartamentele regale când începea să sune deşteptarea în tabere. Din noaptea aceea norocoasă, o singură femeie a existat pentru mine în acea lume ce mă aştepta ca *prin mine* să se rotunjească.

Dar lumea era nerăbdătoare să se rotunjească. Iar eu eram şi mai nerăbdător, din nou încurcat în neînţelegeri, controverse, ezitări, demonstraţii, chichiţe, discuţii – ce ticăloşie! – ale cosmografilor, geografilor şi teologilor pe care încercam să-i conving că proiectul meu era realizabil şi profitabil în cel mai înalt grad, deşi ca întotdeauna, ca întotdeauna, ca întotdeauna, fără a putea să dezvălui Marele meu Secret: cel pe care mi-l dezvăluise Maestrul Iacob, acolo în nopţile albe din Ţara Gheţurilor. De-aş fi vorbit – şi nu o dată, de ciudă, am fost cât pe-aci s-o fac – i-aş fi biruit pe cârciogarii mei de adversari. Dar atunci cel ce visa să devină un Gigant Atlas ar fi rămas un marinar oarecare, mai aproape de taverna din Savona decât de Universitatea din Pavia, mai curând brânzar decât pilot al lui Coulon cel Tânăr – şi cine ştie dacă nu cumva, până la urmă, nu i-ar fi fost încredinţată altuia comanda flotei pe care o doream pentru mine! S-au scurs câteva luni, în sfârşit a căzut Granada, evreii au fost expulzaţi din Spania – „Haideţi, evrei, să ne strângem catrafusele!” – şi totul era numai slavă pentru dubla coroană, dar eu eram tot acolo… În hopţile de intimitate, *Columba* – aşa-i spuneam când eram singuri – îmi promitea trei caravele, zece caravele, cincizeci de caravele, o sută de caravele, toate caravelele pe care le doream: dar, de cum se crăpa de ziuă, caravelele se risipeau, şi eu rămâneam singur, în lumina zorilor, în drum spre casă, văzând cum cad catargele şi velele care se înălţaseră triumfal în viziunile mele de mărire, transformate, la lumina zilei, în vaporoasa irealitate a viselor care nu se fixează niciodată în imagini tangibile… Şi ajungeam să mă întreb dacă soarta mea nu va fi la fel cu a atâtor alţi îndrăgostiţi de suverana lor, care, asemeni lui don Martín Vázquez de Arce, tânărul şi frumosul gentilom din Sigüenza, au pierit în luptă crâncenă împotriva

maurilor pentru a-şi dovedi cu orice preţ vitejia în faţa Doamnei inimii lor – inspiratoarea tuturor năzuinţelor, călăuza tuturor stăruinţelor. (Şi cât de gelos eram uneori pe acest tânăr viteaz şi poet căruia, în reflecţiile mele de îndrăgostit, îi atribuiam probabil mai mult noroc decât avusese în realitate cu Aceea care îi eluda întotdeauna amintirea, poate pentru că-i era atât de plăcută, atât de nespus de plăcută, încât se temea să nu-i citesc eu în ochi această preferinţă!) Mare chin pătimeşte cel care, fiind făcut, ca mai toţi oamenii, din sticlă fragilă, se apropie de tăişul diamantului!…

Văzusem cum se înalţă stindardele regale pe turnurile palatului Alhambra; asistasem la umilirea regelui maur, care ieşise din oraşul său învins pentru a săruta mâinile monarhilor mei. Şi acum se făureau planuri mai mari: începuse să se vorbească despre continuarea războiului în Africa. Dar, în ce mă priveşte, totul era în stadiul lui vom vedea, vom ţine seama, vom mai discuta, ar fi mai bine să aşteptăm puţin, căci graba strică treaba, şi răbdarea e cea mai mare virtute, şi apoi mai bine cu răul cunoscut decât cu binele necunoscut… Eu obţinusem un milion de maravedís de la genovezii din Sevilla şi de la bancherul Berardi. Dar aveam nevoie de încă un milion ca să pot ridica ancora. Şi acest al doilea milion era cel promis de Columba în fiecare seară, pentru a mi-l retrage în zori – nici nu avea nevoie s-o spună – odată cu acel „hai, acum du-te” al despărţirii. Dar într-o noapte am izbucnit. Cuprins dintr-odată de mânie, am strigat cât am putut că, deşi supus şi preaplecat în comportarea mea faţă de ea, fără să uit că o purpură, deşi invizibilă, acoperă întotdeauna un trup de regină, mă simţeam egal cu orice monarh şi, fără tiară bătută cu nestemate, dar aureolat de nimbul Marii mele Idei, valoram tot atâta cât valorau coroanele Castiliei şi Aragónului la un loc. – „Porcule!” – mi-a strigat ea: „Nu eşti decât un porc! 1 (1 – „Sunt porc!” – am strigat la rândul meu: „Şi nimeni nu poate s-o ştie mai bine ca tine, care mă cunoşti şi ştii ce sunt şi ce am fost!” Şi, de data asta, fără a mai putea păstra secretul pe care

de atâţia ani îl purtam cu mine, i-am dezvăluit tot ce aflasem acolo, în Ţara Gheţurilor, despre navigaţiile Roşcovanului, despre fiul său Leif şi despre descoperirea, realizată de ei, a Ţării Verzi, a Ţării Pădurilor, şi despre Ţara Vinului; i-am înfăţişat minunatul peisaj cu brazi, cu lanuri de grâu sălbatic, cu torentele argintate de somoni; i-am zugrăvit omuleţii de acolo, piperniciţii, împodobindu-i cu coliere de aur, brăţări de aur, pieptar de aur, cască de aur, şi i-am spus că adorau idoli tot de aur, şi că bucăţile de aur, în râurile lor, erau la fel de multe ca pietrele în podişul castilian… Şi, văzând uimirea ce o făcuse să amuţească pe Columba, i-am strigat că plec şi n-o să mă întorc niciodată, şi că acum o să-mi ofer proiectul Regelui Franţei, foarte dispus să suporte cheltuielile, căci ăsta avea cu adevărat o nevastă inteligentă, atrasă irezistibil de mare ca bretonă getbeget ce era, vrednică descendentă a Elenei din Armorique, fiica Regelui Clohel, nevasta lui Constantin cel Bătrân, aleasă de Domnul pentru a exhuma Crucea ce se odihnea, la douăzeci de palme sub pământ, pe muntele Golgota din Ierusalim. În asemenea oameni puteai avea încredere şi, de aceea, mă duceam cu cutia mea de minuni în altă parte!… Ultimele mele cuvinte au înfuriat-o pesemne pe Columba – Porcule! Porc neruşinat! Ai fi în stare să-l vinzi şi pe Hristos pentru treizeci de dinari! – a strigat în urma mea, în timp ce eu ieşeam din cameră trântind uşa cu putere. Jos, legat de frâu sub copaci, mă aştepta bunul meu catâr rotat. Înfuriat cum nu-mi amintesc să mai fi fost vreodată – şi mai cu seamă pentru că dezvăluisem Marele Secret pe care ar fi trebuit să-l păstrez – am mers două leghe încheiate şi am descălecat în faţa unui han cu gândul să beau tot vinul pe care gâtlejul meu ar fi putut să-l înghită. Era începutul lui aprilie. Verdele câmpului se detaşa în lumina puţin portocalie, cu o nuanţă unică, pe care n-o întâlneşti decât în livezile granadine. Se auzeau cântând sticleţii. Totul era bucurie în hanul acela plin, încă de la ora aceea nu prea târzie, de ţărani îmbrăcaţi în haine de sărbătoare. Clopotele unei biserici chemau credincioşii la slujbă. Dar eu aveam

sufletul întunecat; fiecare pahar, în loc să-mi uşureze sufletul, mă cufunda în disperarea celui ce a comis o greşeală ireparabilă. Pierdusem totul. Totul. Bunăvoinţa regală şi o speranţă care, deşi niciodată satisfăcută, putuse fi întreţinută până acum câteva ore. Golisem o carafă cu vin, când am văzut intrând un agent de poliţie, care, judecând după hainele lac de sudoare şi năclăite de praf, probabil că venise până acolo în goana calului. Văzându-mă, s-a îndreptat direct spre mine: Majestatea Sa poruncise să fiu chemat de îndată, cu rugămintea să nu-mi urmez drumul… Spre după-amiază, după ce mă spălasem pe faţă şi-mi primenisem hainele, mă aflam în faţa stăpânei mele regeşti

— „Ai milionul de maravedís” – mi-a spus. Îl ceruse bancherului Santangel strângându-l cu uşa şi somându-l cu tonul autoritar pe care i-l cunoşteam foarte bine. Îi dăduse, ca garanţie, câteva giuvaieruri, care, dacă e să spunem adevărul, valorau mult mai puţin. – „O să le recuperez când o să am chef” – a spus. „Şi fără să înapoiez milionul”. M-a privit cu înţeles. „I-am expulzat pe evrei. Merită un milion norocul lui Santangel de a putea rămâne în aceste regate unde învârte afaceri atât de bune. Şi acum strânge-ţi şi tu catrafusele. Noroc. Şi ai grijă să aduni tot aurul pe care-l găseşti, ca să putem duce cu el războiul în Africa”. – „Şi să recuceriţi oraşul Ierusalim aşa cum aţi recucerit regatul Granadei”.

— Am spus. „Poate” – a spus ea. – „Să nu încredinţezi nimănui Marele meu Secret” – i-am spus, alarmat brusc la gândul că Santangel ar fi putut să fie la curent… – „Nu sunt atât de proastă!” – a spus ea: „Secretul ăsta ne conferă glorie amândurora”. – „Te inspiră Sfântul Duh” – am spus, sărutându-i mâinile. – „Poate că aşa se va spune în cărţile viitorului” – a spus ea: „Cărţi care se vor scrie, bineînţeles, numai dacă descoperi ceva”. – „Te îndoieşti?” – „*Alea jacta est*”… Afară se auzeau strigătele unui sacagiu maur, care, cu pălărie cu canaf, veston viu colorat şi prohabul desfăcut, îşi lăuda burdufurile cu apă rece ce-i atârnau la gât, atât de absorbit de negustoria lui de

pritocitor de izvoare, încât continua să facă ce făcuse întotdeauna, de parcă regatul Granadei nu şi-ar fi schimbat stăpânii.

Am plecat din rada portului Saltes în ziua de 3 august la ora opt. Am mers pe un vânt puternic, care bătea când dinspre larg, când dinspre uscat, până la apuşid soarelui şaizeci de mile spre sud, adică cincisprezece leghe; pe urmă spre sud-est şi spre sud-sud-est, care era drumul spre insulele Canare… Dată fiind mica importanţă a întâmplărilor petrecute după aceea, navigaţia noastră a fost puţin interesantă până în a şaptea zi a lunii septembrie, când am pornit cu velele întinse de pe insula Gomera. Acum începea cu adevărat marea aventură. Dar trebuie să spun că, deşi, în urma unei hotărâri pe care mi-o impusesem singur, mă arătam faţă de toţi foarte surâzător, dând semne de mare mulţumire în fiecare clipă, noaptea, când rămâneam singur şi încercam să dorm liniştit, nu puteam. Mă prindeau zorii gândindu-mă la dificultăţile pe care le aveam acum de învins, în riscanta călătorie spre îndepărtata Vinlandie – sau spre prelungirea ei meridională – pe care eu o prezentasem stăpânei mele ca o provincie, un fel de avanpost al unui regat aflat sub suzeranitatea Marelui Han sau a vreunui alt Principe al Indiilor, pentru care mi se dăduseră scrisori şi, dacă născocirea mea se dovedea adevărată, îl luasem la bord pe un oarecare Luis de Torres, care fusese evreu (expresia „fusese” se folosea mult în acele zile…), şi se zice că ştia să vorbească, pe lângă ebraică, limba caldeeană şi puţintel arabă. Dar echipajul lăsa mult de dorit. Cei mai mulţi marinari care se îmbarcaseră pe aceste corăbii erau creştini recent botezaţi, pungaşi urmăriţi de poliţie, circumcişi ameninţaţi cu expulzarea, *picaros* şi aventurieri, nu oameni ai mării, care să ştie să ridice şi să coboare pânzele. Manevrele se executau greşit, comenzile se interpretau greşit. Şi eu eram ros de bănuiala că, dacă navigaţia se prelungea mult mai mult decât prevăzusem – ceea ce se putea întâmpla –, oamenii, ştiindu-se cu fiecare zi mai departe de continentul lăsat în urmă şi nevăzând

nici urmă de pământ (şi toţi erau nerăbdători să-l descopere, căci coroana oferise o rentă de zece mii de maravedís celui care va da cel dintâi de veste…), ar fi fost o pradă uşoară pentru descurajare, disperare şi dorinţa de a se întoarce… Erau încă prea vii, în sufletul multora, imaginile Oceanului Tenebros, cu întinderi fără sfârşit, cu curenţi ce târau negreşit corăbiile într-un loc unde valurile se împreunau cu cerul, unite de veacuri cu apele pe care le brăzdam acum, pentru ca, la capătul unei aşteptări foarte lungi, să nu reapară din nou în minţile oamenilor, înmuindu-le voinţa şi incitându-i la neascultare. De aceea, am hotărât să recurg la minciună, la înşelăciune, la înşelăciunea permanentă în care aveam să trăiesc (şi asta o voi spune fără îndoială duhovnicului franciscan pe care-l aştept acum) începând din duminica de 9 septembrie în care am decis să număr în fiecare zi mai puţine leghe decât parcurgeam, pentru ca, dacă drumul era lung, să nu se sperie şi să nu se descurajeze oamenii. Şi încă de luni, când am mers şaizeci de leghe, am spus că înaintasem doar patruzeci şi opt. Şi tot aşa marţi – zi cu vânt slab – am numărat douăzeci şi am spus şaisprezece. La început, scădeam vreo trei, patru pe zi. Dar, pe măsură ce avansam în luna aceea şi mi se părea că observ vreo nelinişte pe feţele marinarilor, scădeam un număr tot mai mare de leghe din cifra reală a celor pe care le străbătusem. Pe 18, cincizeci şi cinci s-au transformat în patruzeci şi opt… Şi când am ajuns la 1 octombrie, socoteala mea reală era de şapte sute douăzeci de leghe, dar am arătat alta, care era o înşelăciune, însumând numai cinci sute optzeci şi patru… Ce-i drept, ne ieşeau înainte, parcă smulse din nişte insule pe care le-am fi avut la proră, vegetaţii ciudate, asemănătoare cu crenguţele de pin; altele, de un verde gălbui, ca nişte ciorchini de struguri care ar pluti, dar nişte struguri ce aduceau a fructe de mastic. Mai treceau pe deasupra capetelor noastre nişte păsări care păreau să fie de uscat, şi erau ca nişte pelicani şi totodată ca nişte cânepari, şi altele, albe ca pescăruşii, şi altele, din familia fregatelor, pe care văzându-le îmi arătam cât puteam de

vizibil bucuria. Dar mulţi spuneau că asta nu dovedea nimic, că peste Mediterana zburau, în fiecare an, berze venite din regatele germane care, pentru a nu fi nevoite să suporte ninsori şi viforniţe, căutau, în timpul iernii, soarele puternic al minaretelor maure. Pe lângă aceasta, existau păsări care puteau dormi pe valuri, ba chiar se cunoşteau obiceiurile alcionului, în stare să-şi facă cuib şi să scoată puişori în mijlocul valurilor. Şi existau uneltiri şi clevetiri. Pe măsură ce treceau zilele, neîncrederea se întindea tot mai mult, de la o caravelă la alta. Comentarii perfide care se năşteau pe bordul ăsta treceau pe bordul celălalt, săreau de la o corabie la alta, ca prin farmec – şi nu mă îndoiesc că cei ce scorneau asemenea zvonuri erau cei mai instruiţi dintre oamenii pe care-i luasem cu mine, căci, oricât ar fi de trist, trebuie să recunoaştem că vorbele răutăcioase, aprecierile meschine şi chiar minciunile înfloresc, asemeni plantelor sălbatice, acolo unde oamenii, fiindcă au citit câteva cărţi şi cred că ştiu o groază de lucruri, simt o bucurie nespusă să-şi ascută limbile pe spinarea aproapelui, şi mai ales dacă nu ei poruncesc, ci alţii le poruncesc lor. Bănuiesc că Rodrigo de Jerez, care făcea pe atotştiutorul, creştinul nou Luis de Torres, care umbla cu nasul pe sus lăudându-se că vorbeşte caldeeana şi arabă, ba chiar şi andaluzul din cale afară de guraliv care era Martin Alonso, în care-mi pusesem atâta încredere, dar care-mi plăcea din ce în ce mai puţin, erau cei dintâi care începuseră să răspândească zvonul că nu ştiu să mă folosesc prea bine de astrolab – ceea ce poate că era adevărat, trebuie s-o recunosc acum, căci, cu ani în urmă, mă înşelasem grav încercând să determin latitudinea regatului Mina din Africa. (Dar asta se petrecuse, repet, cu mulţi ani în urmă...). Mai povesteau, când se adunau în grupuri clevetitoare, că harta lui Toscanelli pe care o aveam în cabina mea nu-mi slujea la nimic, fiindcă nu eram în stare să pricep matematica vanitosului magistru – ceea ce poate că era adevărat, dar mă consolasem pentru asta cu mult timp în urmă, gândindu-mă că Toscanelli, foarte încrezut din pricina

ştiinţei sale, socotea lipsită de orice valoare matematica lui Nicolaus Cusanus, prietenul papei Pius al II-lea, a cărui *Historia rerum* era printre cărţile mele de căpătâi. (În ce mă priveşte – şi asta n-o puteau înţelege spaniolii care mă însoţeau, învăţaţi doar pe jumătate, învăţaţi în ale catranului şi călăfătuirii, învăţaţi în ale saramurii şi tonului –, socoteam că dacă Nicolaus Cusanus nu era prea versat în matematică, aşa cum afirma pedantul Toscanelli, era în schimb apărătorul acelei *docta ignorantia* care este şi a mea: *docta ignorantia* ce deschide porţile ce duc spre infinit, opusă logicii scolastice, a togaţilor care te bat la palmă, care le pune botniţă, îi leagă la ochi şi le astupă urechile celor îndrăzneţi şi clarvăzători, purtătorilor Ideii, adevăraţi *cefalofori*, nerăbdători să treacă dincolo de graniţele necunoscutului…). Dar, nemulţumiţi cu ponegrirea mea în faţa marinarilor cu bârfelile lor otrăvite, ticăloşii ăştia insinuau că, în măsurătorile mele, confundam milele arabe din Alfragán cu milele italiene ce se foloseau curent. Dar acest din urmă fapt, cu toate că-mi pricinuia o mare supărare, începea să mi se pară adevărat, spre ruşinea mea nemărturisită, căci, în afară de falsificarea cu bună ştiinţă a distanţei străbătute, îmi spuneam că, dacă încurcasem milele, cum insinuau spaniolii ăştia nenorociţi, atunci micşorasem simţitor lăţimea pământului, şi astfel călătoria aceasta avea să dureze mult mai mult decât ne aşteptam spre marea nelinişte şi spaimă a echipajului.

În noaptea de 9 octombrie am fost înştiinţat că se urzea o conjuraţie la bordul navelor. A doua zi au venit la mine marinarii – cu ton de rugăminte, la început, apoi ceva mai ridicat şi din ce în ce mai ridicat până a ajuns la insolenţă – ca să-mi spună că nu mai puteau suporta o călătorie atât de lungă, că erau foarte îngrijoraţi, că pesmeţii şi pastrama făcuseră viermi, că mulţi căzuseră bolnavi, că descurajarea le pătrunsese în suflet şi nu mai voiau să meargă înainte, şi că era timpul să renunţ la această călătorie fără sfârşit care n-avea să ducă la nimic bun. Folosindu-mă de toată energia mea şi de acea elocinţă

pe care o dovedisem în controversele cu suveranii, teologii şi oamenii învăţaţi, ameninţându-i cu spânzurătoarea – fără a insista prea mult, ci doar indirect, metaforic – pe cei mai nerespectuoşi şi turbulenţi, am zugrăvit un tablou atât de încântător de bogăţii şi profituri, gata să se ivească la orizont, cerând numai trei-patru zile în plus, pentru a-l putea arăta tuturor, în rit am reuşit să potolesc furtuna de glasuri care se ridicase împotriva mea, sub privirea vicleană a lui Martin Alonso – pe zi ce trece îmi place tot mai puţin – care-mi spunea: „Spânzură-i”... „Spânzură-i”, ştiind că dacă hotărâm să poruncesc să spânzure vreunul nimeni nu m-ar fi ascultat – şi cel mai puţin blestemaţii de gallegi şi vizcaini pe care din nefericire îi luasem cu mine – şi mi-aş fi pierdut pe loc întreaga autoritate, putere şi ruşine (şi asta voia pesemne numitul Martin Alonso...) ...Eu ştiam, în orice caz, că acum zilele de navigaţie erau numărate. Dacă nu se întâmpla ceva extraordinar mâine, sau poimâine, sau în ziua următoare, aveam să mă întorc în Castilia şi să mă prăbuşesc în ţărâna visurilor spulberate; nici nu îndrăzneam să mă gândesc cu ce privire încruntată avea să mă întâmpine, şi pe bună dreptate, cea născută la Madrigal de las Altas Torres, care, când se înfuria, ştia s-o facă cu un vocabular savuros de cărăuş, imitându-i pe mauri în iscusinţa de a murdări şi spurca, până la a cincea generaţie, ascendenţa maternă a vinovatului... Dar lucrul extraordinar s-a produs joi 11, când oamenii au pescuit o bucată de lemn cioplită foarte ciudat de o mină de om. Cei de pe *Niña*, la rândul lor, au găsit, plutind, o Crenguţă cu boabe de măceş. Eram toţi cu sufletul la gură, nerăbdători, în aşteptare. Unii ziceau că vântul aducea miros de pământ. La zece noaptea, mi s-a părut că zăresc câteva lumini în depărtare. Şi, ca să fiu mai sigur, l-am chemat pe supraveghetorul Rodrigo Sánchez şi pe chelarul cămărilor regale, care au fost de părerea mea... Şi la ora două noaptea de joi spre vineri, Rodi igo din Triana a răcnit: „Pământ! Pământ!”, şi strigătul lui ni s-a părut tuturor ca muzica imnului Te Deurn... Am strâns îndată toate velele, rămânând numai cu

vela cea mică de la pupa şi eram pregătiţi pentru debarcare, aşteptând zorii. Dar acum, la bucuria noastră, dat fiind că nu ştiam ce aveam să găsim, se adăugau întrebări prin care dădeam glas curiozităţii. Insulă? Continent? Ajunsesem cu adevărat în Indii? Pe lângă aceasta, orice marinar ştie că Indiile sunt trei: Chatay, Cipangu, şi apoi cea mai mare – o fi Querosenesul de Aur al celor vechi? – cu numeroasele ei insule mărunte, de unde se aduc mirodeniile. (Cât despre mine, mă mai gândeam şi la primejdia pe care o implica sălbăticia şi vitejia piperniciţilor din Vinlandia…). Nimeni nu putea dormi la gândul că, acum că ajunsesem, ne puteau aştepta deopotrivă norocul sau vitregiile fatale ale sorţii acolo unde, pe ţărm, continuau să pâlpâie focurile. Chiar atunci a venit Rodrigo din Triana să-mi ceară jacheta de mătase, făgăduită ca premiu celui care zărea primul pământul. I-am dat-o pe loc, cu mare mulţumire, dar marinarul a rămas în faţa mea, parcă aşteptând încă ceva. După o tăcere, mi-a amintit renta de zece mii de maravedís, acordată de Regi, pe lângă jachetă. – „Asta o s-o primeşti la întoarcere” – i-am spus. – „Păi…” – „Ce?…” – „N-aţi putea înălţimea Voastră, domnule Amiral, să-mi daţi ca avans câteva monezi de aramă?” – „Pentru ce?” –, ia să mă duc la târfe, să-mi fie cu iertare… Că de mai mult de cincizeci de zile sunt stătut…” – „Dar cine ţi-a spus că sunt târfe prin locurile astea?” – „Unde sunt marinari sunt şi târfe”. – „Aici monadele n-au nicio valoare; în locurile astea, după câte am înţeles din relatările lui Marco Polo, totul se plăteşte în bucăţi de hârtie de mărimea unei palme, pe care se imprimă marca Marelui Han”… Rodrigo a plecat, mâhnit, cu jacheta aruncată pe umăr… Cât priveşte renta lui de zece mii de maravedís (şi asta va trebui s-o spun duhovnicului), să-şi pună pofta-n cui – şi să bage de seamă să nu umble cu reclamaţii şi să nu stârnească prea multă larmă, că ştiu despre el lucruri pe care n-are niciun interes să le dau în vileag! –, fiindcă renta asta am înhăţat-o eu în folosul frumoasei Beatriz, vizcaina de la care am un fiu, fără s-o fi dus în faţa altarului, şi care, de câtva timp, vărsa

şiroaie de lacrimi din pricină că mă înstrăinasem şi o dădusem uitării de când obţinusem bunăvoinţa regală, care acum revărsase asupra mea, ca dintr-un corn roman al abundenţei, norocul celor trei corăbii gata să ridice ancora, odată cu ruşinea duşmanilor mei, cu beţia unor noi rute maritime şi gloria de a mă afla aici în noaptea asta, aşteptând răsăritul unui soare care întârzie, care întârzie – întârzie al naibii de mult! – să se ivească, şi poate nemurirea, în amintirea oamenilor, a Celui care, ieşit de unde ieşisem, putea aspira acum la titlul de Deschizător al Zărilor Lumii… Nu, Rodrigo! Ai rămas cu buzele umflate! Rămân cu renta ta de zece mii de maravedís!… Aş fi putut striga şi eu ca tine: „*Pământ*!”, când am văzut luminiţele, dar n-am făcut-o. Puteam să strig înaintea ta, dar n-am făcut-o. Şi n-am făcut-o pentru că, zărind pământul, punând capăt neliniştilor mele, glasul meu nu putea răsuna ca al unui simplu marinar de cart dornic să câştige o recompensă care se dovedea mică pentru măreţia mea subită. Ar fi fost prea strâmtă, Rodrigo, jacheta pe care-o porţi pentru cel ce de câteva clipe a crescut până la dimensiunile unui Atlas Gigantic, e prea mică pentru mine o rentă de zece mii de maravedís, care acum, dispreţuită de norocul care începe să-mi surâdă, va ajunge în mâinile *cui voi hotărî eu*, o femeie care s-a îngrăşat şi s-a lăţit în şolduri în urma naşterii, cu un copil de la Cel care a dobândit acum dimensiunile unui Vestitor, unui Clarvăzător, unui descoperitor. Sunt cine sunt, ca Domnul bătăliilor, şi începând din clipa asta trebuie să mi se spună *Don*, căci începând din clipa asta – să bage toţi la cap şi să dea de veste… – sunt Mare Amiral al Mării Ocean şi Vicerege şi Guvernator Perpetuu al Tuturor Insulelor şi Teritoriilor Continentului pe care le voi descoperi şi care de aici înainte, sub comanda mea, se vor descoperi şi cuceri navigând pe Marea Ocean.

Ceasuri de mare nelinişte şi perplexitate. Interminabilă mi se pare această noapte care, totuşi, în curând se va termina odată cu revărsatul zorilor – pentru mine întârziate în chip straniu. M-am îmbrăcat în costumul

meu de gală, şi la fel fac toţi spaniolii ia bordul corăbiilor. Din sipetul cel mare am scos drapelul regal, l-am prins de băţul de lemn, şi la fel am făcut cu celelalte două drapele cu Crucea Verde pe care va trebui să le poarte cei doi căpitani ai mei – nişte pui de lele şi ticăloşi s-au dovedit până la urmă –, şi pe care se puteau citi de la depărtare, sub coroanele respective brodate pe satin, iniţialele F şi Y – aceasta din urmă, cu deosebire plăcută inimii mele, de vreme ce, asociind-o celor cinci litere ce completează numele, devine pentru mine imaginea vie a persoanei căreia îi datorez alegerea şi investitura mea. Dar acum s-a stârnit o mare forfotă de spanioli pe punte: bronzuri ce se rostogolesc şi se târăsc, fier ce se ciocneşte de fier. Pentru că am poruncit să fie pregătite lombarde şi flinte pentru orice eventualitate. Toţi, de altfel, vom coborî pe uscat înarmaţi, fiindcă, după această aşteptare care ia acum sfârşit, orice presupunere se poate adeveri. Sunt oameni la mică distanţă – căci unde nu sunt oameni nu există nici focuri. Dar îmi e cu neputinţă să-mi fac o idee despre natura acestor oameni. Nu pot fi aceiaşi cu cei din Vinlandia, fiindcă ne aflăm mult mai la sud – deşi trebuie să mărturisesc că, după toate câte s-au întâmplat, busolele care au luat-o razna pe la jumătatea drumului, confuzia pe care am făcut-o între milele arabe şi cele genoveze, nepriceperea mea (mi-am dat seama eu însumi) în mânuirea astrolabului şi minciunile cu care i-am înşelat pe ceilalţi în ce priveşte distanţele parcurse pe o mare mult mai întinsă decât credeam, n-am nici cea mai mică idee unde am nimerit. Ţara asta poate fi o ţară de piperniciţi viteji şi războinici, ca aceia care i-au pus pe fugă pe zdrahonii blonzi din Ice-landia; poate fi o naţie de monştri, ca aceia descrişi de Sfântul Isidor; poate fi vreo provincie avansată a regatului Marelui Han şi, în acest caz, dacă soldaţii lui ni se arată ostili, va trebui să ne înfruntăm forţele cu războinici împlătoşaţi, cu căşti strălucitoare, călăreţi formidabili, din cei ce arborează ca drapel cozi de cal în vârful unei lănci... Dar de asta nu mi-e atât de frică, la urma urmei, cât mi-e de o ameninţare îndreptată

împotriva mea care ar putea să-mi apară înaintea ochilor, într-o formă cumplită, odată cu revărsatul zorilor. Lucrul de care mă tem cel mai mult în această aşteptare (va fi îngrozitor s-o mărturisesc duhovnicului!) este ca, pe tărâmul necunoscut pe care eu îl simt atât de acut şi atât de strâns legat de soarta mea, lumina zilei să nu-mi ofere cumva priveliştea, neîndoioasa privelişte, a unei clopotniţe din materiale palpabile. Fiindcă acolo, în acele ceţuri pe care ochii mei le scrutează întrebători, poate fi o capelă creştină, un sanctuar creştin, o catedrală creştină. Nu numai că l-am citit cu luare-aminte pe Marco Polo, ale cărui relatări de călătorie le-am adnotat cu mina mea, dar l-am citit cu atenţie şi pe Giovanni di Monte Corvino – dar niciodată însă nu l-am pomenit, pentru că nu era potrivit, în discursurile mele –, care, plecat tot din Veneţia, a ajuns în marele oraş Cambaluc, capitala Marelui Han, unde nu numai că a ridicat o biserică creştină cu trei clopote, ci a şi botezat vreo şase mii de oameni, a tradus *Psalmii* în limba tătară şi chiar a întemeiat o şcoală de canto pentru copii, unde-i învăţa să intoneze, cu glasurile lor fragede, laude către Domnul. Acolo l-a întâlnit Odoric din Pordenone – altul pe care-l cunosc foarte bine – devenit arhiepiscop, cu biserică ridicată la rang de catedrală, cu adepţi şi sprijinitori, doritori să li se trimită misionari în număr cât mai mare căci întâlnise în ţara aceea – şi tare se mai bucura

— O minunată toleranţă care, ce-i drept, favorizase o supărătoare răspândire a ereziei nestoriene, ale cărei greşeli abominabile le denunţase, la vremea lui, Ilustrul Doctor din Sevilla, în *Etimologiile* sale… N-ar fi exclus, prin urmare, ca opera de catehizare a lui Giovanni di Monte Corvino să se fi extins până aici – prin osteneala franciscanilor, care sunt neobosiţi la drum!… în cazul ăsta, Cristóbal, Cristóbalillo, tu care ţi-ai inventat, în timpul călătoriei, numele de *Christophoros*, hamal al lui Hristos, purtător al lui Hristos, San Cristóbal, dând buzna fără sfială în textele cele mai faimoase şi mai inamovibile ale Credinţei, atribuindu-ţi o misiune de Predestinat, de Om

Unic şi Necesar – o misiune sacră –, tu, care ţi-ai oferit proiectul celui dispus să dea mai mult, vânzându-te până la urmă pe un milion de maravedís, în cazul ăsta, înşelător înşelat, n-ai avea. Încotro şi ar trebui să ridici din nou velele, să faci cale întoarsă şi să te duci dracului, cu *Niña*, *Pinta* şi *Santa María* cu tot, să mori de ruşine la picioarele stăpânei tale din Altas Torres. În acest ceas rău – ceas al celui de al treilea cart – bagă de seamă, marinar dezorientat, (până şi busola ta şi-a pierdut orientarea!), că cel mai neplăcut lucru ce-ar putea să ţi se-ntâmple e să-ţi iasă înainte Evangheliile. Ce-i drept, din porunca stăpânei tale, ai fost primit în ordinul franciscan şi ai căpătat dreptul de-a purta rasa fără glugă a călugărilor cerşetori. Dar… ce vei face tu, un biet paracliser… dascăl improvizat, vrăjitor şi ministrant încă neîncercat, faţă de un diacon, ori un episcop care, ridicând mina, ţi-ar spune: „Întoarce-te, căci eşti de prisos aici”. În această aşteptare doresc, da, doresc ca Evangheliile să nu fi ajuns asemeni caravelelor mele. E un conflict al Verbului împotriva Verbului. Verb călătorind spre Răsărit, căruia trebuie să i-o iau înainte luând-o spre Apus. Absurdă întrecere în care-mi pot pierde viaţa şi gloria. Luptă inegală, căci nu am Evangheliile la bord – nici vreun capelan care, cel puţin, le-ar putea povesti. Foc de lombardo şi flinte aş porunci împotriva Evangheliilor, ridicate în faţa mea, de mi-ar fi cu putinţă s-o fac!… Dar nu e cu putinţă: sub scoarţele lor de aur încrustate cu pietre scumpe, ele şi-ar bate joc de împuşcături. Dacă Roma Cezarilor n-a[14]

putut să le biruie, cu atât mai puţin poate acum acest sărman marinar care, în zorii pândiţi cu îngrijorare, aşteaptă ceasul în care lumina cerului îi va dezvălui dacă a fost inutilă călătoria lui sau dacă se va înălţa acoperit de glorie perenă. Dacă Matei şi Marcu şi Luca şi Ioan mă aşteaptă pe plaja apropiată, s-a zis cu mine. N-o să mai fiu pentru posteritate Christophoros, pentru a mă întoarce la taverna din Savona. Salvarea mea ar fi să găsesc multe, multe mirodenii. Ar începe atunci fastuosul dans al

Doamnei Scorţişoară cu Domnul Fir de Cuişoare. Dar partea proastă e că aici, cum v-am spus, domneşte Marele Han. Şi oamenii lui, nărăviţi de negoţul cu noi, nu dăruiesc piperul sau măcar aroma lui, ci te pun să le plăteşti o groază de bani, nu se mulţumesc cu fleacurile pe care le-am cumpărat în ultima oră dinaintea plecării şi pe care le-am luat, pentru schimb în natură, pe corăbiile mele. Iar în ce priveşte aurul şi perlele, se dăruiesc şi mai puţin decât ghimbirul, atât de bine descris şi comparat de Giovanni di Monte Corvino cu o rădăcină de săbiuţă… Spaniolii mei spun şi cântă rugăciunea Salve, în acelaşi timp nerăbdători şi neliniştiţi – deşi, din alte motive decât mine – căci acum se termină aventura pe mare şi începe aventura pe uscat… Şi, dintr-odată, se face ziuă: zorile se revarsă asupra noastră, atât de uite în ascensiunea lor de clarităţi, încât pot spune că niciodată n-am văzut o asemenea minunăţie de lumină în niciunul din multele regate cunoscute de mine până acum. Privesc cu nesaţ. Nu există edificii, case, castele, turnuri sau creneluri în faţa ochilor noştri. Nu se zăreşte nicio cruce deasupra arborilor. Deci, după cât se pare, nu există biserici. Nu există biserici. Nu voi asculta, încă, temutul sunet al unui clopot turnat din bronz… Plăcutul clipocit al ramelor de la bărcile noastre care se afundă într-o apă miraculos de liniştită şi transparentă, la fundul căreia zăresc pe nisip nişte cochilii mari de melci cu forme noi pentru mine. Acum neliniştea mea se preface într-o bucurie fără margini. Ne aflăm pe uscat, unde cresc copaci cu o înfăţişare necunoscută pentru noi, în afară de câţiva palmieri care seamănă puţin cu cei din Africa. Încheiem repede formalităţile Luării în Stăpânire şi cuvenita certificare şi depunere de mărturii – pe care nu reuşeşte să le termine grefierul Rodriquez de Escobedo, uluit, fiindcă se aude zvon de glasuri în desiş, frunzele se dau la o parte, şi ne trezim pe neaşteptate înconjuraţi de oameni. După ce ne revenim din spaiană, mulţi dintre ai noştri izbucnesc în râs, fiindcă de noi se apropie nişte oameni goi, care abia îşi acoperă ruşinea cu o cârpă albă. Şi noi care ne puseserăm platoşele, zalele şi coifurile, ca

măsură de prevedere pentru un posibil atac al unor războinici cumpliţi, înarmaţi până în dinţi!... Aceştia, cât priveşte armele, n-au decât nişte dar de ce par strămurariţe de mânat boii, şi bănuiesc că sunt săraci, săraci lipiţi, fiindcă umblă cu toţii în pielea goală – sau aproape – cum i-a făcut maică-sa, chiar şi o fată cu ţâţele în vânt, la care şi-au aţintit privirile oamenii – mei, dornici să le pipăie, cu o poftă care-mi aprinde mânia, silindu-mă să strig la ei pe un ton nepotrivit cu ţinuta solemnă pe care se cuvine s-o aibă cel care înalţă stindardul Alteţelor lor Regale. Unii aduceau papagali verzi, care pesemne că nu vorbeau din pricina spaimei, şi un fir de bumbac înfăşurat în gheme – nu aşa de bun totuşi ca cel obţinut în alte părţi ale Indiilor. Şi schimbau totul cu mărgele de sticlă, clopoţei – mai ales clopoţei, pe care-i lipeau de ureche pentru a-i auzi mai bine –, inele de tinichea, obiecte care valorau o nimica toată, pe care le-am luat cu noi pe plajă cu gândul la posibile schimburi, fără a uita mulţimea de bonete colorate, cumpărate de mine în bazarele din Sevilla, când mi-am amintit, în ajunul plecării, că stârpiturile din Vinlandia se dădeau în vânt după cârpele şi hainele colorate. În schimbul acestor porcării, ne-au dat papagalii şi ghemele lor de bumbac, şi ni s-a părut că sunt oameni blânzi, inofensivi, în stare să devină servitori ascultători şi umili – nici negri, nici albi, ci mai degrabă de culoarea locuitorilor din Canare, cu părul neondulat, ci lins şi gros ca părul din coama cailor. În ziua aceea n-am mai făcut altceva: năuciţi cum eram de descoperire şi de luarea în stăpânire a insulei şi cuprinşi de dorinţa de a ne odihni, după o noapte nedormită. – „Unde am ajuns, Domnule Amiral?” – mă întreabă Martin Alonso, cu veninul ascuns sub masca zâmbitoare. – „Important e că am ajuns” – îi răspund... Şi, întorcându-mă pe bordul navei amiral, îi priveam de sus, înălţat pe podiumul mândriei mele legitime, pe nemernicii care, cu două zile în urmă, îşi ridicaseră glasul – ba chiar şi pumnii – asupra mea, gata să se răzvrătească – şi nu atât flecarii andaluzi, aproape toţi calafagii, dulgheri, dogari, pe care-i luasem cumine; nu

atât evreii, care, venind cu mine, scăpaseră de expulzare; nu atât creştinii noi care se bucurau că pot privi spre Meca la asfinţitul soarelui, cât blestemaţii de vizcaini neastâmpăraţi, încăpăţânaţi, nerespectuoşi, care alcătuiau camarila lui Juan de la Cosa, ghiftuit de cunoştinţele lui de cartografie, mereu ocupat *cu ştiinţa lui* (o ştiam de la un alt intrigant, Vicente Vânez, la fel de perfid ca şi Martin Alonso, dar mai bun căpitan...), care afirma că eu nu eram decât un marinar fanfaron şi ambiţios, navigator prin încăperile palatelor, că încurcam latitudinile, zăpăceam milele marine, incapabil să duc la bun sfârşit un proiect ca ăsta...

...Acum se aude sunet de tălăngi, încet, în burniţa uşoară ce moaie acoperişurile oraşului unde se cuibăreşte umbra mea, protagonistă a propriului meu asfinţit. Trece pe stradă o turmă de oi. Şi duhovnicul care nu mai vine. Şi lumina asta de toamnă, deşi suntem în luna mai, care mă scoate din noianul amintirilor din Insulele Strălucitoare unde – poate fiindcă nu aveam niciun capelan pe corăbiile mele, poate fiindcă nu mă gândisem niciodată să convertesc ori să îndoctrinez pe altcineva – mă aştepta Demonul pentru a mă face să-i cad în capcane. Şi certitudinea acestor capcane este aici, în aceste ciorne ale relatărilor mele de călătorie, pe care le ţin sub pernă, şi pe care acum le scot cu o mină tremurândă – speriată de ea însăşi – pentru a reciti ceea ce, în aceste clipe din urmă, mi se pare un vast Repertoriu de înşelăciuni – şi aşa am să-i spun duhovnicului care întârzie să-şi facă apariţia. Repertoriu de înşelăciuni care se deschide pe data de 13 octombrie, cu cuvântul AUR. Fiindcă în sâmbăta aceea mă întorsesem în insula de curând descoperită cu gândul să văd ce se putea lua de acolo, în afară de papagali – că nu mai ştiam ce să facem cu atâţia papagali care murdăriseră scândurile covertei cu găinaţul lor alb ca laptele – şi ghemuleţe de bumbac, când am observat, cu înfiorare de uimire, la câţiva indieni (îi vom numi *indieni*, deoarece suntem probabil în primele contraforturi naturale ale Indiilor Occidentale) bucăţele de aur atârnate de nas. Am

spus: AUR. Văzând o asemenea minunăţie, am simţit un fel de extaz. O lăcomie nemaicunoscută până atunci îmi încolţea în măruntaie. Îmi tremurau mâinile. Tulburat, lac de sudoare şi stăpânit de un singur gând, m-am repezit ca ieşit din minţi la oamenii aceia năpădându-i cu întrebări puse prin gesturi şi încercând să aflu de unde venea aurul ăsta, cum îl obţineau, unde erau minele, cum îl extrăgeau, cum îl lucrau, dat fiind că, după cât se pare, nu aveau unelte şi nici nu cunoşteau mojarul. Şi pipăiam metalul, îl cântăream în palmă, îl muşcam, îl încercam, ştergând saliva rămasă pe el cu batista ca să-l privesc la soare, să-l examinez în lumina soarelui, să-l fac să strălucească în lumina soarelui, trăgând de aur, punându-mi-l în palmă ca să mă conving că era aur, aur curat, aur adevărat – aur fără niciun cusur. Iar ei, cei care-l aveau, zăpăciţi, înhăţaţi de podoabele lor ca boii de belciug, scuturaţi, zgâlţâiţi de nerăbdarea mea, mi-au dat să înţeleg că mergând spre sud dădeam de o altă insulă, unde un Rege mare avea vase uriaşe pline cu aur. Şi că naţia lui nu avea numai aur, ci şi pietre preţioase. Regatul acela, după descrierea lor, trebuia să fie Cipango mai curând decât Vinlandia. Şi atunci, mânat de un Spirit Josnic care dintr-odată mi s-a strecurat în suflet, trecând la violenţă, am poruncit să fie luaţi prizonieri şapte din oamenii ăştia, pe care cu lovituri de bici i-am vârât în cala corăbiilor, fără să ţinem seama de strigăte şi vaiete, nici de protestele celorlalţi, pe care i-am ameninţat cu spada – şi ei ştiau, fiindcă atinseseră una din spadele noastre, că spadele noastre tăiau adânc şi deschideau brazde de sânge… Am ridicat iar ancora, duminică, de ziua Domnului, fără să ne înduioşăm de lacrimile captivilor pe care-i legasem la provă ca să ne fie călăuze în navigaţie. Începând din ziua aceea, cuvântul AUR va fi cel mai des repetat, ca o obsesie diavolească, în Jurnalele mele, în Relatări şi Scrisori. Dar prea puţin aur era în insuliţele pe care le descopeream acum, locuite tot de bărbaţi goi şi de femei care purtau, ca singur obiect de îmbrăcăminte – aşa cum am scris Alteţelor lor – „cârpe de bumbac ce abia le acopereau ruşinea” – după care uneori

îmi fugeau ochii, în treacăt fie zis, la fel cum le fugeau ochii şi spaniolilor mei – atât de tare, că a fost nevoie să-i ameninţ că-i pedepsesc dacă, umflaţi cum erau la prohab, se lăsau târâţi spre desfrâu. Dacă mă stăpâneam eu, să se stăpânească şi ei! Aici nu venisem să ne destrăbălăm, ci să căutăm aur, aurul care începea să iasă la iveală, care se descoperea în fiecare insulă; aurul care, de aci înainte, avea să fie călăuza noastră, busola cea mare a drumurilor noastre. Şi, ca să fim îndreptaţi cât mai repede pe calea cea bună a aurului, dăruiam mai departe bonete roşii, clopoţei de bâlci şi alte fleacuri – şi, fudul, am ajuns să mă fălesc cu inegalitatea trocului în faţa Regelui şi a Reginei! – care nu valorau nicio leţcaie, deşi multe bucăţele din adorabilul metal care strălucea fuseseră obţinute în schimbul lor. Dar eu nu mă mai mulţumeam acum cu aurul atârnat la nasul ori la urechile indienilor, căci acum îmi vorbeau de marea ţară Cobla, sau Cuba, unde se părea că există, cu adevărat aur şi perle, ba chiar şi mirodenii; şi într-acolo ne-am îndreptat şi am ajuns într-o duminică, de ziua Domnului.

Am fost sincer când am scris că ţara aceea mi s-a părut cea mai frumoasă din câte au văzut vreodată ochii omeneşti. Era impunătoare, cu ţărmul înalt, cu peisaj variat, solidă, parcă tăiată în piatră de sus până jos, mai bogată în verde proaspăt, mai întinsă, cu palmieri mai falnici, cu izvoare mai bogate, cu piscuri mai semeţe şi căldări mai adânci decât tot ce văzusem până atunci, în insule care pentru mine, mărturisesc, erau ca nişte insule nebune, mişcătoare, somnambule, străine de hărţile şi de noţiunile cu care fusesem obişnuit. Ţara asta nouă trebuia descrisă. Dar, încercând s-o fac, m-am trezit la fel de încurcat ca acela care trebuie să numească lucruri complet deosebite de toate cele cunoscute – lucruri care trebuie să aibă nume, căci nimic ce n-are nume nu poate fi imaginat, dar aceste nume îmi erau necunoscute, şi eu nu eram un nou Adam, ales de Dumnezeu ca să dea nume lucrurilor. Puteam să născocesc cuvinte, desigur; dar cuvântul singur nu arată lucrul, dacă lucrul nu este cunoscut dinainte. Ca

să vezi o masă, când cineva zice masă, e nevoie să existe, la cel ce ascultă, o *idee-masă*, cu toate atributele noţiunii de *masă*. Dar aici, în faţa încântătorului peisaj pe care-l contemplam, numai cuvântul *palmier* avea valoare figurativă, căci palmieri sunt şi în Africa, palmieri – deşi deosebiţi de cei de aici – sunt în multe părţi şi, prin urmare, cuvântul *palmier* e însoţit de o imagine exactă – şi cu atât mai mult pentru cei ce ştiu, datorită religiei lor, ce înseamnă Duminica Floriilor. Într-o zi de duminică sosisem aici şi pana memorialistică îmi rămânea suspendată când încercam să trec de cele şapte litere ale cuvântului *palmier*. Un om versat în ale retoricii, poate, care ar mânui castiliana cu mai multă uşurinţă ca mine; un poet, poate, utilizând comparaţii şi metafore, ar fi mers mai departe, reuşind să descrie ce nu puteam eu să descriu: aceşti arbori, foarte încâlciţi, a căror înfăţişare îmi era necunoscută; acela, ale cărui frunze cenuşii pe dos, verzi pe faţă, care căzând şi uscându-se se strângeau ca nişte mâini ce încearcă să se agaţe de ceva; celălalt, roşcat, cu trunchiul din care se desprindeau pieliţe transparente ca solzii şarpelui ce-şi schimbă pielea; cel de dincolo, singuratic şi monumental, în mijlocul unei mici câmpii, cu crengile care se desfăceau, orizonate, ca dintr-un colier, în partea de sus a unui trunchi gros plin de ghimpi, cu aspect de coloană rostrală… Şi fructele: ăsta, cu coaja violetă şi carnea roşie, cu seminţele parcă cioplite din lemn de mahon; celălalt, cu pulpa violacee, cu sâmburii închişi în cămăşi de gelatină; celălalt, n-ai mare, mai mic, niciodată asemănător cu cele învecinate, cu miezul alb, parfumat şi dulce-acrişor, întotdeauna răcoritor şi zemos cu toată căldura înăbuşitoare a amiezii… Totul era nou, ciudat, plăcut în pofida acestui caracter ciudat, dar nimic foarte folositor până acum. Nici Doamna Nucşoară, nici Domnul Piper, nici Doamna Scorţişoară, nici Doamna Cardama nu-şi făceau apariţia aici pe nicăieri. Cât despre aur, se zicea că era din belşug. Iar eu socoteam că era timpul să iasă la iveală divinul metal, deoarece acum, când existenţa lui era dovedită în aceste insule, ¡o problemă nouă mă încolţea:

cele trei caravele însemnau o datorie de două milioane. Nu mă îngrijora prea mult milionul bancherului Santăngel, căci regii îşi lichidează datoriile cum pot şi când pot, iar cât priveşte bijuteriile Colombei, erau bijuterii ieftine, şi ea era prea deşteaptă şi hotărâtă ca un bărbat când voia, ca să nu le fi recuperat până acum, mai ales în aceste vremuri când evreii îşi făceau catrafusele. Dar rămânea celălalt milion: al genovezilor din Sevilla, care mi-ar fi făcut viaţa imposibilă dacă mă întorceam de aici cu mâinile goale… Prin urmare, trebuia să câştig cât mai mult timp: „Aceasta e ţara cea mai frumoasă pe care au văzut-o vreodată ochi omeneşti…”, şi o ţiu aşa mereu, cu fineţe de epitalam. Cât priveşte peisajul, nu-mi bat prea mult capul: spun că munţii albaştri şi nu prea înalţi ce se zăresc în depărtare seamănă cu cei din Sicilia, deşi nu seamănă deloc cu cei din Sicilia. Spun că iarba e la fel de mare ca aceea din Andaluzia în aprilie şi mai, deşi nimic nu seamănă aici cu ceva din Andaluzia. Spun că aici cântă privighetori, când de fapt şuieră doar nişte păsărele cenuşii, cu ciocul lung şi negru, ce par mai degrabă vrăbii. Vorbesc despre câmpiile Castiliei, aici unde nimic, absolut nimic, nu aminteşte de câmpiile Castiliei. N-am văzut arbori de mirodenii şi, totuşi, prevestesc că aici trebuie să se găsească mirodenii. Vorbesc de *mine de aur* fără să fi auzit de niciuna. Vorbesc de perle, multe perle, numai fiindcă am văzut câteva midii „care sunt un semn al prezenţei lor”. Un singur lucru adevărat am spus: că aici câinii se pare că nu latră. Dar cu câini care nici măcar nu ştiu să latre n-o să plătesc milionul pe care-l datorez blestemaţilor de genovezi din Sevilla, în stare să-şi trimită mama la galere pentru o datorie de cincizeci de maravedís. Şi cel mai rău lucru e că n-am nici cea mai mică idee unde suntem; ţara asta numită Colba sau Cuba ar putea fi la fel de bine capătul meridional al Vinlandiei ca şi ţărmul occidental al vestitului regat Cipango – fără a uita că Indiile sunt trei. Eu spun că ţara asta e un continent, cu o întindere necuprinsă. Juan de la Cosa, întotdeauna în dezacord cu mine, căci e de ajuns ca eu să spun ceva pentru ca el să mă

contrazică, afirmă că e insulă. Nu ştiu ce să cred. Dar spun că e continent şi basta – fiindcă sunt Amiralul şi ştiu ce spun. Celălalt vorbeşte de periplu, eu îi spun că nefiind insulă nu poate fi vorba de periplu. Şi la naiba cu controversele... destul!... Iau din nou pana şi redactez mai departe. Repertoriul meu de Veşti Bune, Catalogul meu de Pronosticuri Strălucite. Şi dau asigurări – îmi dau asigurări mie însumi – că foarte curând îl voi vedea la faţă pe Marele Han. (Numele Marelui Han sună a aur, aur pulbere, aur în lingouri, aur în sipete, aur în butoaie: dulce muzică a monedelor de aur căzând şi rostogolindu-se pe masa bancherului: muzică cerească...).

Curând mă conving că nu în ţara asta numită Cuba voi vedea faţa, imposibilă şi magnifică, a Marelui Han. Am trimis doi mesageri destoinici ca să vadă dacă aici se înalţă vreun oraş sau vreo fortăreaţă importantă (Luis de Torres, care, cum am spus, vorbeşte ebraica, arabă şi caldeea, şi Rodrigo de Jerez, care cunoaşte câteva dialecte africane...), şi amândoi s-au întors cu vestea că n-au dat decât de un sătuleţ de colibe şi cu indieni întru totul asemănători celor pe care i-am văzut până acum. N-au descoperit niciun indiciu că acolo s-ar găsi aur. Au arătat micile mostre de scorţişoară şi de cuişoare pe care li le dădusem, şi nimeni n-a părut să cunoască asemenea mirodenii. Se îndepărta, deci, de mine încă o dată strălucitorul regat Cipangu. Dar nu mă lăsam intimidat de perspectiva de a-mi continua navigaţia orbeşte pe căi necunoscute, întărindu-mi sufletul la gândul că în urma mea rămâneau două insule botezate de mine, înscrise de mine în geografia lumii, de vreme ce ieşiseră din întunericul în care le ţineau barbarele limbi cu ale căror cuvinte le desemnau locuitorii lor, pentru a primi, una, augustul nume Santa Maria de la Concepción, iar cealaltă, plăcutul nume, pentru mine foarte plăcutul nume Isabela. Şi gândindu-mă poate la faptul că relatarea călătoriei mele avea să fie citită cândva de stăpâna mea, am avut grijă să descriu – cum n-am mai făcut apoi cu niciun alt loc – crângurile minunate, verdele proaspăt al plantelor, care-mi

aminteau (... ea avea să înţeleagă) clipele de desfătare din luna aprilie în Andaluzia, cu miresmele ei încântătoare, parfumul fructelor şi (... ea avea să înţeleagădin nou) *„cântecul păsărelelor”*, atât de înrobitor încât *„ţi-ai dori să nu mai pleci niciodată de acolo”*... Dar acum, după ce am făcut întrucâtva recunoaşterea coastei acestei ţări numite Cuba, trebuia să merg mai departe în căutarea Aurului. Din cei şapte indieni pe care-i capturasem pe prima insulă, doi fugiseră. Iar pe cei rămaşi îi înşelasem (continuam seria înşelăciunilor) tăgăduind că aveam de gând să-i duc în Spania pentru a-i arăta la Curte, ci asigurându-i că aveam să le dau drumul să se înapoieze în ţara lor, cu daruri bogate, de îndată ce voi găsi o cantitate importantă de aur. Cum mâncarea noastră le făcea greaţă – nici pastramă, nici brânză, nici pesmeţi nu voiau să mănânce – acceptând numai unii peşti pe care-i pescuiam sub ochii lor, dar nici pe aceştia nu voiau să-i mănânce fripţi în uleiul nostru mai mult decât rânced, ci doar rumeniţi la jeratic, îi obişnuisem să bea din vinul pe care-l luasem în cantităţi atât de mari, încât furnizorii noştri fuseseră uimiţi văzându-mă că vâr atâtea butoaie în cămări. Neîncrezători la început, căci, după cât se pare, credeau că e sânge, prizonierii îndrăgiseră vinul roşu când i-au cunoscut efectele, şi acum cereau din ce în ce mai mult şi beau întruna dintr-un ulcior mare ce li se dăduse. Adevărul e că îi ţineam beţi tot timpul, zi şi noapte, fiindcă numai aşa conteniseră cu gemetele şi vaietele, şi mă asigurau, când băutura le dezlega limba, că eram foarte aproape de aur, că în curând vom ajunge la aur – şi nu la plăcuţele de aur, la măştile şi podoabele de aur, la plastroanele lucrate în aur, la coroanele şi statuetele de aur, ci la mina de aur, la marea mină, la mina uriaşă, de unde se scotea atâta aur că nu-mi vor ajunge cele trei nave ca să-l încarc pe tot. Juan de la Cosa, care se înconjurase iarăşi de o camarilă de vizcaini, a căror limbă eu n-o înţelegeam, şi de gallegi ursuzi şi mereu nemulţumiţi, afirma în grupuleţele lui nocturne – întotdeauna se găsea cine să mă informeze – că indienii ăştia mă duceau cu vorba, că-mi zugrăveau miraje

de aur ca să-mi adoarmă bănuielile şi, făcându-mă să neglijez paza, să găsească prilejul de a evada, cum făcuseră mai înaintte ceilalţi doi. Dar noi ne urmam drumul, ţinând-o tot înainte, mergând pe lângă ţărmul minunatei ţări numite

Ayti, căreia, de frumoasă ce era, i-am pus numele *Española* – ştiu eu de ce – gândindu-mă că dacă aveam să întemeiez un oraş îl voi numi *Isabela*. Dar, pentru a doua oară, aveam să suport aici o mare dezamăgire, căci nimic din cele văzute în ţara de curând aflată nu-mi arăta că ne apropiam de Cipangu sau de vreo provincie guvernată măcar de un principe tributar Marelui Han. Fiindcă acum, ce-i drept, dădeam peste regi – nişte regi care aici se cheamă *caciques* –, dar erau regi în pielea goală (dacă vă puteţi închipui un asemenea lucru!), cu nişte regine cu ţâţele în vânt şi, pentru a-şi acoperi ceea ce femeia îşi ascunde eu cea mai mare pudoare, doar o cârpă de mărimea unei batistuţe de dantelă, din acelea folosite de piticele care, în Castilia, sunt ţinute în castele şi palate ca să te distreze şi să aibă grijă de infante şi de copilele de viţă nobilă. (Curte de monarhi în pielea goală! Iată ceva de neconceput pentru cineva căruia cuvântul „curte” îi sugerează imediat o viziune de palate, heralzi, mitre şi catifele, cu purpure evocatoare ale măreţiei romane: *Nero din Tarpeia cată / peste Roma incendiată*…). În faţa unor asemenea regi, dacă-i putem numi regi pe nişte indieni care umblă cu părţile ruşinoase aproape la vedere, îmi executam eu ceremoniile obişnuite: înălţăm drapelul monarhilor. mei creştini, tăiam câteva crengi şi frunze cu spada, proclamam de trei ori că luam în stăpânire ţara în numele Alteţelor lor, fiind dispus – adăugam – să răspund cu oţelul spadei celui care va avea pretenţii asupra ei, şi Rodríguez de Escobedo depunea mărturie şi certifica în scris; dar cel mai exasperant lucru, în fond, era că, după genuflexiunile, proclamaţiile şi arogantele mele provocări la duel adresate unor reclamanţi care nu se iveau de nicăieri, totul rămânea la fel ca înainte. Şi doar se ştie că, pentru a lua în stăpânire o parte a lumii, e nevoie să birui

un duşman, să umileşti un suveran, să subjugi un popor, să primeşti cheile unui oraş, să accepţi un jurământ de ascultare. Dar aici nu se petrecea nimic din toate astea. Nimic nu se schimba. Nimeni nu se lupta. Nimeni nu părea să ia în seamă ceremoniile, actele şi proclamaţiile noastre. Păreau că-şi spun unii altora – uneori cu un râs supărător – „Da, *da*; *n-avem nimic împotrivă*. *Dinspre partea noastră*… *faceţi ce vreţi*!” Ne dăruiau papagali – şi eram sătui de atâţia papagali verzi, mici, cu ochii vicleni, care nu voiau să înveţe să articuleze un singur cuvânt în limba noastră! –, de atâtea ghemuleţe de lină că nu ştiam unde să le mai punem, de câte un ulcior lucrat grosolan, şi pe urmă îşi puneau bonetele noastre roşii, scuturau tălăngile şi clopoţeii şi, părându-li-se totul foarte amuzant, izbucneau în hohote de râs şi se băteau cu palmele pe burtă. Iar eu rămâneam în posesia pământurilor lor, fără ca ei să-şi dea seama de nimic şi, mai ales, fără ca acea *luare în posesiune*, în numele etc., etc., etc. (eterna poveste!…) să-mi aducă cine ştie ce foloase. (Şi mă întorceam la corabia mea, într-o barcă ce trecea alene peste bancuri de mărgean care, sub soarele schimbător de aici, deveneau pentru mine un miraj scufundat, unde totul părea altceva, şi ai fi putut crede, văzând asemenea jocuri de culori, că în ele intrau sclipirile magice ale smaragdului şi ametistului, ale chihlimbarului şi agatei verzi din Indii, ale selenitului din Persia, ba chiar şi ale lincuriului, care, cum se ştie, se naşte în urina linxului, şi ale dracontitei, care se extrage din creierul dragonului… Dar toate astea „le-ai fi putut crede” şi nimic mai mult, fiindcă, dacă întindeai mina şi voiai să apuci ceva din apă, îţi însângerai degetele fără alt folos decât acela că scoteai ceva care, când se usca, semăna cu o bucată de crenguţă putrezită… Şi din ceea ce părea o magnifică diademă, adusă din ţările asiatice, unde furnicile, singure, scot aurul din pământ, rămânea, spre marea ta disperare, o diaree – şi fie-mi iertată gluma proastă).

Cinci, şase, şapte *regi* din această insulă au venit să mi se închine (sau cel puţin, aşa interpretam eu, deşi

blestemaţii de vizcaini ai lui Juan de la Cosa au spus că nu veneau decât pentru a-mi vedea faţa...): regi la fel cu cei dinainte; regi care, în loc să-şi pună veşminte de purpură imperială, aveau, drept orice podoabă, o simplă cârpă în jurul şoldurilor. Această paradă de „majestăţi” în pielea goală mă făcea să bănuiesc că eram încă foarte departe de fabulosul Cipangu din cronicile italiene. Fiindcă acolo palatele aveau acoperişuri de aur şi, la curţi, strălucind de aur şi nestemate, ambasadorii creştini erau primiţi de Domni împlătoşaţi în aur, înconjuraţi de miniştri şi sfetnici înveşmântaţi cu tunici aurite, şi în timpul banchetelor la care bucatele se serveau pe feţe de masă aurite erau aduşi păuni ce dansau padovana în sunetul unor instrumente melodioase, lei blânzi – ca acela care a fost numit căţeluşul Sfântului Ieronim – care făceau reverenţe cu multă graţie, maimuţe saltimbanci, păsări cântătoare ce se întreceau în triluri la porunca stăpânului lor, în timp ce – minunăţie descrisă de Marco Polo şi Oderic de Pordenone – cupele cu vin zburau ca porumbeii din mâna Marelui Chelar pe masa festinului, fără să se verse o singură picătură de băutură

— Şi erau cupe de aur, bineînţeles. De aur, fiindcă totul era de aur în ţara minunilor pe care acum o căutam cu impresia descurajantă că mă îndepărtez de ea cu fiecare zi. Dacă, cine ştie, pornind din Cuba, aş fi navigat mai spre sud; sau, poate, mai spre nord de Isabela... Şi acum, ticăloşii ăştia de indieni care nu făceau decât să mă dezorientase: cei din Española, poate pentru ca să mă îndepărteze de minele de aur, îmi spuneau mereu să merg mai departe, mai departe, mai departe, dar nu chiar aşa departe, că eram – „cald, cald, cald”, ca în jocul de copii... – gata-gata să ajung, îndemnându-mă să-mi urmez drumul; indienii pe care-i ţineam captivi, în schimb, desigur de frică să nu se îndepărteze prea mult de insuliţele lor, îmi spuneau că urmând asemenea sfaturi aş ajunge într-o ţară locuită de canibali, care aveau un singur ochi în frunte şi cap de câine – monştri ce se hrăneau cu sânge şi carne de om. Dar, cu toate astea, nu ştiam nimic sigur despre imensa comoară pe care-o căutam. Fiindcă, deşi în

Española asta se pare că era mult mai mult aur decât în Cuba, judecând după podoabele purtate de caciques şi după bucăţelele pe care ni le dăruiau, filonul, Filonul principal, mina, Marea Mină – mina pomenită şi răspomenită de călătorii veneţieni

— Nu apărea nicăieri. Şi această mină, Mina Mare, ajunsese să fie pentru mine un fel de obsesie diabolică… Acuma când, atins de aripa morţii, în aşteptarea unui duhovnic care întârzie să sosească, îmi arunc ochii pe filele galbene, încă mirosind a silitră de departe, ale însemnărilor pentru Relatarea Primei mele Călătorii, îmi provoacă mâhnire, remuşcare şi ruşine faptul că văd cuvântul AUR scris de atâtea ori. Şi cu atât mai mult acum, când, în aşteptarea morţii, am îmbrăcat rasa franciscanilor, săraci prin jurământul de sărăcie făcut de bunăvoie, prin datoria de a fi săraci, căsătoriţi, asemenea sfântului din Assisi, cu Donna Povertà… E ca şi cum o vrăjitorie, o suflare infernală, ar fi mânjit acest manuscris, ce pare a zugrăvi mai curând căutarea unui Pământ al Viţelului de Aur decât a unui Pământ al Făgăduinţei pentru răscumpărarea milioanelor de suflete cufundate în ceţurile mârşave ale idolatriei. Ajung să mă indignez de mine însumi văzând, de pildă, că pe ziua de 24 decembrie, în care ar fi trebuit să meditez ca un bun franciscan la Divinul Eveniment al Naşterii Mântuitorului, scriu de cinci ori cuvântul AUR, în zece rânduri ce mi se par scoase dintr-un tratat de alchimie. Două zile mai târziu, de Sfântul Ştefan, în loc să mă gândesc la fericita moarte

— Pricinuită de pietre de râu mai preţioase decât tot aurul din lume – a primului martir al religiei noastre, a cărei cruce o purtăm cu mândrie pe velele corăbiilor, scriu de douăsprezece ori cuvântul AUR, într-o relatare unde se pomeneşte o singură dată de Dumnezeu – şi asta doar pentru a respecta o uzanţă, folosind o expresie de rutină a limbii. Fiindcă este un simplu fenomen de rutină faptul că am menţionat numai de paisprezece ori numele Atotputernicului într-o relatare amplă în care menţiunile AURULUI trec de două sute. Şi chiar aşa, „Domnul Nostru”

e folosit aproape – recunosc acum cu groază

— Ca formulă de politeţe, însoţind numele Alteţelor lor într-un stil de adulaţie, ca o rugăminte de îmbunare – „mulţumită lui Dumnezeu" – „prin graţia lui Dumnezeu"… – când nu spun, cu o falsă cucernicie care miroase de departe a pucioasă, a copită de Diavol, că „Domnul Nostru îmi va arăta unde se află AURUL". Şi, cu toate astea, o singură dată – pe 12 decembrie

— Folosesc explicit în textul meu numele lui Iisus Hristos. În afară de ziua asta, când, foarte rar, îmi aduc aminte că sunt creştin, invoc pe *Dumnezeu* şi *Domnul Nostru* într-un mod care dezvăluie adevăratul fond al unei minţi hrănită mai mult cu Vechiul Testament decât cu

Evangheliile, aflată mai aproape de mâniile şi iertările Domnului Bătăliilor decât de parabolele samaritene, într-o călătorie în care, ca să mărturisesc adevărul, nici Matei, nici Marcu, nici Luca, nici Ioan n-au fost cu noi. Lăsate în Spania, Cărţile Sfinte nu străbătuseră marea ocean, nu ajunseseră pe pământurile noi, unde nu s-a făcut încercarea de a boteza pe nimeni, nici de a salva sărmanele suflete ale celor osândiţi, din ignoranţă, să moară fără a cunoaşte semnificaţia unei Cruci făcute din lemne netezite şi împreunate de dulgheri, pe care spaniolii o împlântaseră în mai multe locuri de pe ţărmurile de curând descoperite. Evangheliile, repet, rămăseseră acasă, fără a putea fi lansate, în chip de armate de versete sacre, împotriva religiilor de aici – cu toate că om avut mare grijă să nu vorbesc despre ele –, a căror prezenţă o observ în sculpturile grosolane, cu formă omenească, pe care, fiind din piatră cioplită, le-am lăsat unde erau, fără să pun prea multe întrebări… Aici, în aceste file, vorbisem numai – cu o singură excepţie – de un *Dumnezeu* care ar fi putut fi cel al lui Avram şi Iacob, cel ce i-a vorbit lui Moise prin glasul mărăcinilor aprinşi – de un *Dumnezeu* anterior propriei sale întrupări, uitând cu totul de Sfântul Duh, mai absent din scrierile mele decât numele lui Mahomed… Dându-mi seama de asta, în ceasul ăsta în care zgomotul vag al ploii pune surdină pasului dobitoacelor care trec pe stradă

încărcate cu ulei şi oţet, mă înfior de spaimă... Dau filele ciornei mele, căutând, căutând, căutând. Dar nu, nu şi nu. N-am uitat însă cu totul de întruparea Domnului în aceste pagini, fiindcă, după ce am numit prima insulă descoperită de mine – la 15 octombrie – „insula Santa Maria de la Conception”; după ce am sărbătorit cu trageri de lombarde – pe 18 decembrie – ziua Sfintei Maria de la O, în ziua de 14 februarie, când ne aflam pe drumul de întoarcere, am dat semne de recunoaştere a Divinei Puteri a Sfintei Fecioare, venerată pretutindeni de marinarii creştini. Aproape că mă cuprinde groaza amintindu-mi de noaptea aceea în care s-a stârnit vântul şi valurile erau înspăimântătoare, încălecându-se unele pe altele şi venind din toate direcţiile, *„tăind calea navei şi oprind-o în loc, că nici nu putea trece înainte, nici nu putea* să *iasă dintre elea*. În învălmăşeala furtunii, caravela lui Martin Alonso s-a pierdut de noi – ceea ce, mărturisesc, nu pot să nu mărturisesc, nu mi-a părut prea rău în clipa aceea, căci cu câtva timp în urmă înfumuratul căpitan se răzvrătise împotriva mea, nesocotindu-mi ordinele, şi atât de mare i-a fost neascultarea faţă de autoritatea mea, încât, cu puţin timp în urmă, luând-o în prelungirea ţărmului Insulei Española, dispăruse câteva zile, căutând aur pe socoteala lui, în cârdăşie cu alţi nemernici din şleahta lui de zurbagii şi clevetitori, întotdeauna aţâţată împotriva mea de Juan de la Cosa şi de celălalt pişicher şi ticălos, Vicente Yánez... (Vai, spaniolii, spaniolii, spaniolii... cum mă mai zăpăceau cu pornirea lor spre gâlceavă şi dezbinare, formând mereu grupuri şi grupuleţe în permanent dezacord...!) Aşa, deci, în noaptea aceea eram înconjuraţi de o furtună atât de cumplită, încât, crezând că navele vor fi înghiţite de mare, am atribuit un asemenea dezastru – şi o spun aici –, *„puţinei mele credinţe şi slăbirii încrederii în Pronia Cerească”*. Abia atunci – şi numai atunci! – am recurs la supremul sprijin al Sfintei Fecioare, în ale cărei măruntaie, cum a spus Augustin, „Dumnezeu s-a făcut Fiul luând chip de Om”. Trăgând la sorţi pe cei ce aveau să meargă în pelerinaj, am făgăduit Sfintei Fecioare din Guadelupa să-i

ducem o luminare de ceară de cinci livre; am făgăduit alta la fel Sfintei Fecioare din Loreto, care se află în marea Anconei, lângă Papă; Sfintei Clara din Moguer i-am făgăduit să stăm în priveghi o noapte încheiată şi să dăm o slujbă. Şi am depus cu toţii jurământ într-un glas că, de cum vom pune piciorul pe uscat, vom merge în cămaşă, în procesiune, să ne rugăm la prima biserică cu hramul Sfintei Maria... După aceea, am scris o foarte scurtă relatare a călătoriei mele, destinată Alteţelor lor, şi am azvârlit-o în mare într-un butoi, pentru eventualitatea că navele s-ar fi scufundat. Şi, spre şi mai marea mea nelinişte şi scârbă, în mijlocul acelei înspăimântătoare furtuni câţiva nemernici au ajuns să spună că dacă ne scufundam era din pricină că, nepriceput cum eram în ale mării, uitasem să iau lest îndeajuns, fără să mă gândesc că acum corăbiile se întorceau cu butoaiele goale, pe când la dus fuseseră pline cu pastrama, saramură, făină, vinuri, de mult mâncate şi băute. Şi cum învinuirea din urmă era întemeiată, am acceptat umilinţa de a admite că e adevărat ea pe o pedeapsă în plus pentru slaba mea credinţă – cu mulţumirea ascunsă, totuşi, şi nu puteam să mi-o înfrânez, că ticălosul de Martín Alonso se rătăcise de noi în noaptea aceea îngrozitoare, nemaiputând depune mărturie împotriva mea dacă ne salvam din înspăimântătoarea furie dezlănţuită a elementelor... (Martín Alonso, târât de vânturi, a ajuns pe coastele Galiciei, de unde a scris Regelui şi Reginei o scrisoare plină de ticăloşii; dar Pronia Cerească a vrut să-şi dea obştescul sfârşit pe când se îndrepta spre Curte.ca să mă strivească sub greutatea calomniilor. Arză-l-ar focul gheenii de nemernic ce era i) Cât despre mine – şi asta e o nouă mustrare de cuget care mă copleşeşte în ceasul din urmă –, nu-mi amintesc şi pace; nu-mi amintesc – dar poate că e din pricina unei întunecări a memoriei mele slăbite – să-mi fi ţinut făgăduiala făcută Sfintei Fecioare din Guadelupa, căci multe ocupaţii, sarcini şi surprize mi-au deviat paşii şi mi-au abătut gândul, de cum am sosit... Şi cred acum că din această greşeală de neiertat mi se trag nenumăratele

necazuri de care aveam să am parte în viitor.

Cu daruri şi bucurie, stindarde şi dangăt de clopote, felicitări de la notabilităţi şi priviri de admiraţie din balcoane, muzică de orgă, trompete de heralzi, hărmălaie ca-n sărbătoarea Paştelui, sunete de talgere, naiuri şi fluiere m-a primit neasemuita Sevilie, ca pe un prinţ biruitor după un lung război, în splendoarea luminilor ei de aprilie. Şi după veselia şi serbările, banchetele şi dansurile care au avut loc, am primit cel mai mare premiu: o scrisoare de la Alteţele lor invitându-mă la Curte, care în momentul acela se afla la Barcelona, şi – asta era şi mai important pentru mine – şomându-mă să organizez de îndată o nouă călătorie spre pământurile descoperite de mine. Nici Cezar intrând în Roma în carul triumfal n-a putut să se simtă mai fudul decât mine! În spatele acestei invitaţii, citind printre rânduri, credeam că observ satisfacţia şi laudele Celei care, văzându-mă ca un erou dintr-un poem epic, socotea izbânda mea, într-un anumit fel, ca un trofeu al victoriei aşternut de cavalerul fără pată la picioarele Stăpânei sale... Nerăbdător s-o văd din nou, n-aveam altceva de făcut decât să pornesc la drum, cu trofeele mele ţinute în cufere, cu papagalii care mai rămăseseră în viaţă – cam mucoşi şi ponosiţi după lunga călătorie pe care-o făcuseră, recunosc – şi, mai ales, mica mea trupă de indieni. Dar va trebui să spun că aceştia, cu ochii încărcaţi de ranchiună, erau singurul nor – supărător nor – care arunca o umbră întunecată pe cerul larg ce se deschidea din nou înaintea mea, şi acum într-un chip mult /n-ai sigur, spre soare-apune. Fiindcă, din cei zece pe care, captivi, îi adusesem cu mine, trei erau pe moarte, fără ca medicii de aici să poată găsi vreun leac pentru a alina suferinţele unor oameni pe care orice răceală, din acelea, de care noi ne vindecăm cu siropuri, olistiruri, supozitoare şi ventuze, îi sleia complet de puteri, făcându-i să intre aproape în agonie şi să-şi dea sfârşitul cu friguri şi fierbinţeli. Pentru aceştia trei era limpede că, după ceasul spiţerului, sunase sinistrul Ceas al Dulgherului. Cât despre ceilalţi, se părea că aveau s-o apuce pe acelaşi drum, deşi

feţele li se mai înveseleau niţel atunci când le aduceam o garafă cu vin – lucru de care aveam grijă tot timpul, de dimineaţa până seara. Şi să nu mi se spună că de dădeam de băut foarte des ca să-i ţin beţi – aşa suportau mai uşor, bineînţeles, inevitabilele suferinţe impuse de desrădăcinare –, ci la drept vorbind întreţinerea lor devenise o problemă foarte grea. Laptele de capră şi de vacă li se părea, de pildă, cea mai scârboasă băutură pe tare ar fi putut-o bea un om, minunându-se că noi sorbeam sucul acesta de animale, bun doar pentru a creşte animale, care, de altfel, le trezeau neîncrederea şi aş putea zice chiar teama în faţa unor dobitoace cu coarne şi uger, nemaivăzute până atunci, căci pe insulele lor nu păşteau niciun fel de turme. Refuzau pastrama şi peştele sărat. Simţeau repulsie pentru fructele noastre. Scuipau, neputând să le mănânce, varza şi napii, ba chiar şi cel mai gustos ghiveci. Nu le plăcea decât năutul, fiindcă semăna întrucâtva, deşi foarte puţin – zicea Dieguito, singurul dintre ei toţi care reuşise să înveţe câteva cuvinte de-ale noastre – cu acel *porumb* din ţara lor, din care eu aş fi putut aduce saci plini, dar pe care-l dispreţuisem întotdeauna, considerând că era un aliment nepotrivit pentru lumea civilizată, bun poate doar pentru hrana porcilor şi a dobitoacelor. De aceea socoteam eu că vinul, dat fiind că li se dăduse pe gust atât de bine, ar fi putut să-i mai întărească în postul lor încăpăţânat, dându-le forţe pentru noua călătorie care-i aştepta acum. Dar rămânea de rezolvat chestiunea hainelor cu care aveau să se înfăţişeze dinaintea suveranilor. Nu puteam să-i arăt aproape goi cum trăiau în ţara lor, din respect pentru Majestăţile lor. Iar dacă îi îmbrăcam după obiceiul nostru, n-ar mai părea foarte deosebiţi de unii andaluzi cu pielea arsă de soare – sau creştini corciţi cu mauri, care nu erau puţini în regatele Spaniei. Providenţa mi-a trimis, în situaţia aceea critică, un croitor evreu pe care-l cunoscusem cu ani în urmă lângă Poarta cartierului evreiesc din Lisabona, unde-şi avea prăvălia, şi care acum, din circumcis transformat în genovez

— Ca atâţia alţii! – se afla în oraş. M-a sfătuit să le pun nişte. pantaloni scurţi roşii cusuţi cu fir de aur („Aşa… Aşa”, am spus), nişte cămăşi largi, puţin desfăcute la piept, care era neted şi fără niciun fir de păr, iar în cap să le pun un fel de tiare, tot din fir de aur („Aşa… Aşa”, am spus, „să strălucească aurul”), împodobite cu pene arătoase – chiar dacă nu sunt luate de la păsările din acele insule – care să le vină bine, crescute parcă pe creştetul capului, deasupra pletelor negre care le crescuseră mult pe drumul de întoarcere şi pe care, bineînţeles, trebuia să le spălăm şi ţesălăm ca pe coama cailor, în zorii zilei de înfăţişare.

Şi a sosit şi ziua aceea. Zi de sărbătoare în întreaga Barcelonă. Asemeni unui negustor de bâlci ce intră în castel aducând saltimbanci pentru un mare spectacol, aşa am intrat eu în palatul unde eram aşteptat, urmat de marea mea trupă a Cutiei cu Minuni din Indii

— Primul spectacol de acest gen prezentat pe scena marelui teatru al universului –, trupă ce a rămas într-o anticameră, alcătuit într-o anumită ordine încă de acum câteva zile, şi eu însumi avusesem grijă să conduc repetiţiile şi să aşez personajele. Escortat de heralzi şi uşieri, am intrat în încăperea regală unde se aflau Majestăţile lor, încet, solemn, cu pas de învingător, fără a-mi pierde cumpătul, şi fără a mă lăsa ameţit de fastul gătelilor şi de aplauzele cu care eram salutat – printre care răsunau, nespus de plăcute, cele ale atâtor oameni ce se căiau, în ceasul acesta, că-mi fuseseră cândva duşmani. Busola şi farul meu, în acest mers pe covorul roşu aprins care ducea direct la podiumul regal, era faţa suveranei mele, luminată, în aceste clipe, de zâmbetul cel mai inefabil. După ce am sărutat mâinile suveranilor, am fost poftit să mă aşez – eu, ciudatul genovez, genovez de spiţă necunoscută şi cu obârşie ştiută numai de mine…

— Între Castilia şi Aragón, s-a deschis din nou, larg, marea uşă de la intrare şi, purtate cât mai sus, au intrat Trofeele. Pe tăvi mari de argint – foarte mari pentru ca mostrele să pară mai numeroase –, AURUL: aur în bucăţele brute, aproape de mărimea mâinii; aur în măşti micuţe;

aur în figurine datorate, fără îndoială, vreunei idolatrii despre care acum aveam grijă să nu scot o vorbă; aur în şiraguri, aur în pepite, aur în plăcuţe foarte mici – nu atâta aur, în realitate, cât aş fi dorit eu –, aur care mi se părea puţin, deodată, foarte puţin, pe lângă podoabele, blazoanele şi broderiile de care eram înconjurat, pe lângă straiele aurite, toiegele slujitorilor din escortă, broderiile aurii ale baldachinului – puţin aur, la urma urmei. Aur dintr-un prim transport, la vederea căruia se putea bănui că după aurul acesta avea să fie adus mai mult aur, mai mult aur, mai mult aur... Dar acum intrau indienii – la chemarea unui şuierat de îmblânzitor de lei, de vătaf, de care mă slujeam pentru a le porunci să facă una sau alta... –, purtând pe mâini, pe umeri, pe antebraţe, toţi papagalii rămaşi în viaţă, care erau ceva mai mulţi de douăzeci – grozav de agitaţi în aceste clipe atât de importante din pricina frământării şi zumzetului de glasuri ale celor de faţă, şi mai ales din pricină că, înainte de a pune în mişcare cortegiul meu de Minunăţii de peste Mări, le dădusem o mulţime de firimituri înmuiate în vin roşu, şi acum stârneau o asemenea larmă, încât am ajuns să mă tem că ar putea începe deodată să vorbească, repetând cuvintele urâte pe care de bună seamă că le auziseră pe bordul corăbiilor mele şi în zilele de când se aflau la Sevilla. Şi, când indienii au căzut în genunchi în faţa Majestăţilor lor, gemând şi plângând, tremurând buimăciţi (cerând să fie eliberaţi din captivitatea în care eu îi ţineam, puşi în fiare, şi să fie trimişi înapoi în ţara lor, deşi eu le explicam că erau emoţionaţi şi tremurau de fericire văzându-se prosternaţi în faţa tronului Spaniei...), au intrat câţiva marinari de-ai mei, aducând piei de ¡şarpe şi şopârle de o mărime nemaivăzută pe aici şi, pe lângă asta, crenguţe, frunze uscate, vegetaţii veştejite, pe care le-am arătat ca exemplu de specii valoroase, deşi nimeni nu se uita la ele, nemaiputând să-şi desprindă ochii de la indienii prosternaţi la picioarele tronului – care continuau să plângă şi să geamă – şi de la papagalii lor verzi, care începuseră să verse poşirca cu care-i îndopasem pe

covorul regal roşu aprins. Văzând că spectacolul era cât pe-aci să intre într-un impas, i-am făcut să iasă pe indienii cu păsările lor şi pe marinarii cu plantele lor, după care, ridicându-mă în picioare, cu faţa la Maiestăţile lor şi jumătate din profil pentru strălucita asistenţă care umplea încăperea – unde domnea, trebuie să spun, o căldură înăbuşitoare şi se simţea un miros acru de la sudoarea stătută a catifelelor, mătăsurilor şi satinurilor –, am început să vorbesc. Discursul meu a fost lent la început, povestind peripeţiile călătoriei, sosirea în Indii, întâlnirea cu locuitorii. Am evocat, pentru a descrie ţinuturile acelea, frumuseţile celor mai lăudate locuri din Spania, dulceaţa – ştiu eu de ce – din câmpiile Cordobei, deşi am exagerat, desigur, când am asemuit munţii din Española cu piscurile masivului Teide. Am povestit cum am văzut trei sirene, în ziua de 9 ianuarie, într-un loc cu multe broaşte ţestoase – sirene urâte, dacă era să spun adevărul, şi cu chip de bărbat, nu atât de graţioase, muzicale şi zglobii ca altele pe care le contemplasen! de aproape, asemeni lui Ulise (minciună sfruntată!) pe plajele din Malaqueta. Şi cum important e să începi a vorbi pentru a-ţi urma vorba, încetul cu încetul, cu gesturi tot mai largi, dându-mă înapoi pentru a da cuvintelor o amplitudine sonoră mai mare, verbul mi s-a înflăcărat şi, ascultându-mă pe mine însumi de parcă aş fi auzit pe altul vorbind, pe buzele mele au prins să răsune numele celor mai strălucite ţinuturi ale istoriei şi legendei. Tot ce putea străluci, scăpăra, scânteia, străfulgera, tot ce putea lua ochii, tot ce se putea înălţa într-o viziune halucinantă de profet îmi venea pe buze ca sub impulsul unei diabolice energii interioare. Deodată, insula Española, transfigurată de muzica mea interioară, a încetat să semene cu Castilia şi Andaluzia, a crescut, s-a umflat până s-a ridicat pe culmile fabuloase ale Târşisului, Ofirului şi Ofarului, devenind limita, în sfârşit aflată – da, aflată... – a prodigiosului regat Cipangu. Şi acolo, chiar acolo, era mina îmbelşugată cunoscută de Marco Polo, şi despre asta veneam eu să dau de Ştire acestui regat şi întregii Creştinătăţi. Găsisem Lâna de Aur, dar nu pe

tărâmurile mitice ale păgânătăţii antice, ci, de data asta, în realitatea cea mai palpabilă. Aurul era nobil, Aurul era bun: *Genovezi, Veneţieni şi toţi oamenii care* ¡au *perle, pietre preţioase şi alte lucruri de vedoare, toţi le duc tpână la capătul lumii pa* să *le schimbe, să le transforme un aur*; *aurul* te *tot ce poate fi mai minunat*; *din aur se face tezaur, şi cu el, pine-l are, face* ce ¡*vrea pe Xume. şi ajunge să trimită sufletele în rai*… Şi, cu această călătorie a mea, devenise realitate profeţia lui Seneca. Sosiseră anii leneşi:

„*Venient annis saecula seris quibus Oceanus uincula rerum laxet*…”

Aici am tăiat versul, căci am avut impresia întrucâtva neplăcută – poate că m-am înşelat – că, printr-un clipit aproape imperceptibil, Columba mă privea cu ¡> expresie ce parcă spunea: *Quorque tandem, Christoforo*?… De aceea, îndulcindu-mi tonul, am trecut la un registru superior: Şi eram eu, prin graţia Majestăţilor lor, Deschizătorul şi Uşierul Orizonturilor Nebănuite, încheindu-se astfel rotunjirea, ca o pară, ca un sân de femeie cu sfârcul în sus – şi ochii mei se întâlniră, printr-o privire scurtă, cu ochii stăpânei mele – a unei lumi pe care Petrus Aliacus, ilustrul cancelar al Sorbonei şi al catedralei Notre Dame din Paris, o văzuse ca *aproape* rotundă, *aproape* sferică, întinzând o punte între Aristotel şi mine. Prin descoperirea mea se confirmau cele scrise în Cartea Prorocirilor lui Isaia: era acum realitate „ţara plină de argint şi de aur şi de bogăţii nesfârşite, pe malul râurilor largi pe care merg corăbii cu pânze şi rame”. Şi ghicesc ceasul „împărţirii Marii Prăzi, în ţara unde locuitorii vor fi iertaţi de păcatele lor”. Aşa a vorbit Isaia. Şi de pe buzele cui se auzea acum glasul lui Isaia?…

Când am terminat, am îngenuncheat cu o nobleţe a mişcărilor studiată în ajun, au îngenuncheat şi monarhii, au îngenuncheat toţi cei prezenţi, cu ochii în lacrimi, în timp ce cântăreţii de biserică şi copiii din corul Capelei

Regale au intonat cel mai solemn Te Deum din câte au putut fi ascultate sub cerul acesta. Şi când glasurile cereşti s-au întors pe pământ, s-a hotărât ca cei şapte

indieni ai mei să fie instruiţi în credinţa creştină, trebuind să se procedeze, de îndată ce vor avea noţiuni suficiente, la botezul lor. – „Să nu fie socotiţi sclavi” – a spus Regina. „Şi să fie trimişi înapoi în ţara lor cu prima corabie ce-şi va ridica ancora într-acolo”... Şi, în noaptea aceea, am revăzut-o pe stăpâna mea în intimitatea camerelor private, unde am cunoscut bucuriile reîntâlnirii după o absenţă lungă şi. plină de primejdii – şi zău dacă, timp de câteva ore, mi-am mai amintit de caravele şi de Indii. Dar, puţin înainte de a se prăpa de ziuă, moment în care, cu ochii deschişi în noaptea care începe să lase loc zorilor, cei care-au împărţit patul vorbesc fără ocol, mi s-a părut că Columba, cântărind din nou evenimentele şi recăpătându-şi simţul realităţilor pe care i-l ştiam foarte bine, nu se arăta atât de complet cucerită de cuvintele discursului meu cum am crezut la început. Mi-a lăudat priceperea într-ale retoricii, iscusinţa citatelor, uşurinţa cu care folosisem imaginile, dar eu o găseam lunecoasă, rece, rezervată, în ceea ce priveşte formularea unei aprecieri generoase şi deschise despre importanţa descoperirii mele. – „Dar, în rezumat... ce se spune despre cele petrecute azi?” – am întrebat-o ca s-o fac să vorbească niţel mai mult. – „Ca să fiu sinceră, se spune, se spune că, pentru a aduce şapte omuleţi plângăcioşi, urduroşi şi bolnavi, nişte frunze şi crenguţe care nu-s bune de nimic decât ca să afumi cu ele leproşii şi puţintel aur care se pierde în caria unei măsele, nu merita să se cheltuiască două milioane de maravedís”. – „Dar prestigiul Coroanelor voastre?” – am strigat. – „Prestigiu suficient am câştigat cu expulzarea evreilor şi recucerirea regatului Granadei. Prestigiu înalt şi adevărat se află în tot ce se vede, în tot ce poate fi pipăit, în tot ce se obţine cu legi despre care s-a dus vestea până la Roma şi biruinţe armate ce trec în Marea Istorie... Pe când descoperirea ta, dacă ne va da cândva prestigiu, va trebui să mai treacă mult timp până atunci. Deocamdată, tot ce-ai făcut e să ajungi în nişte locuri pe care încă nu ni le putem închipui, unde nu s-a câştigat nicio bătălie, unde nu s-a obţinut vreun triumf de pomină – in hoc *signo vincos*... 1 –,

totul se reduce, deocamdată, la un foc de paie, o născocire care se umflă după placul ascultătorilor, cum s-a întâmplat cu isprăvile unui Carol cel Mare, despre care se povesteşte că a intrat victorios în Zaragoza, umilindu-l pe regele Babiloniei, când adevărul e că, după un asediu nereuşit, s-a întors învins în Franţa, lăsându-şi ariergarda sub comanda paladinului Roland, care… bine!… ştii şi tu cum s-a sfârşit povestea asta…”

— „Dar eu am adus aur!” – am strigat: „Toţi au văzut. Acolo e o mină, o mină uriaşă…” – „Dacă mina era atât de mare, oamenii tăi ar fi trebuit să încarce lingouri şi nu nişte fleacuri care, după câte mi s-a spus, abia dacă valorează o sută de maravedís”… I-am vorbit despre imposibilitatea, într-un timp atât de scurt ca acela petrecut *acolo*, de a întreprinde o adevărată muncă de extracţie; despre necesitatea de a mă întoarce cât mai repede pentru a da seamă de descoperirea mea… – „Am pus un expert în arome să identifice plantele aduse de tine: nu au nimic de-a face nici cu scorţişoara, nici cu nucşoara, nici cu piperul, nici cu cuişoarele: prin urmare n-ai ajuns în Indii”, a spus ea, „şarlatan ca întotdeauna”.

— „Dar unde am ajuns eu atunci?” – „Într-un loc care nu seamănă defel cu o provincie a Indiilor”. – „În călătoria mea mi-am pus în joc onoarea şi mi-am riscat viaţa”. – „Nu-i chiar aşa. Nu-i chiar aşa. Dacă nu te întâlneai cu acel Maestru Iacob în Insula de Gheaţă, n-ai fi mers la sigur cum ai mers. Tu ştiai că, *oricum*, în orice caz, aveai să găseşti pământ”. – „Un pământ cu comori fabuloase!” – „După mostrele aduse, nu pare să fie aşa”. – „Atunci de ce naiba mi-aţi scris, cerându-mi să mă pregătesc cât mai repede de o a doua călătorie?” – „Ca să înfundăm Portugalia” – a spus ea, muşcând indiferentă dintr-o bucată de marţipan de Toledo: „Dacă acum nu ne instalăm acolo temeinic, ne-o vor lua ceilalţi înainte – alţii cărora tu, fără să-ţi pese nici cât negru sub unghie de coroanele Castiliei şi Aragónului, ai vrut, în două rânduri, să le vinzi proiectul tău. Au şi trimis mesaje către Papă, pentru a cere proprietatea asupra unor pământuri pe care navigatorii lor

nici nu le-au zărit măcar”. – «Vrei să spui că eu am făcut călătoria asta fără niciun folos?” – „Nu spun asta. Dar, la naiba... grozav ne-ai complicat viaţa! Acum va trebui să închiriem nave, să obţinem bani, să amânăm războiul din Africa, pentru a ne împlânta stindardul – n-avem încotro – în nişte locuri care, pentru mine, nu ţin nici de Ofir, nici de Ofar, nici de Cipangu... încearcă să aduci mai mult aur decât ai adus acum, şi perle, şi pietre preţioase, şi mirodenii. Atunci voi da crezare multor lucruri care deocamdată îmi miros a şarlatanerii de-ale tale”... Am plecat destul de înţepat, mărturisesc, din încăperile regale. Anumite cuvinte îmi înveninau auzul. Dar supărarea mea nu era cea de altă dată, când nimic nu-mi scotea din impas proiectul. Oceanul era acum din nou în faţa ochilor mei. Peste câteva luni aveam să cunosc bucuria de nedescris a velelor umflate, pe o corabie mai solidă şi mai sigură decât cea dinainte... Şi acum voi avea nave suficiente; acum se prăpădise ticălosul de Martin Alonso; acum voi avea sub comanda mea marinari adevăraţi, voi avea titlul de Amiral, numirea de Vicerege, şi ceilalţi vor fi siliţi să mi se adreseze folosind particula nobiliară Don... M-am întors la şopronul din port, unde indienii dârdâiau sub pături de lână, iar papagalii vărsaseră tot vinul băut în ajun, cu ochii sticloşi ca ai unui peşte în putrefacţie, cu aripile căzute, cu picioarele în sus, cu penele zburlite, parcă bătuţi cu mătura... Curând au murit cu toţii. La fel cum au murit, la câteva zile după ce au fost botezaţi – care de piept, care de pojar, care de diaree – şase din cei şapte indieni pe care-i înfăţişasem înaintea tronurilor. De la Dieguito, singurul care-mi rămăsese, am aflat că oamenii ăştia nici nu ne iubeau, nici nu ne admirau: ne socoteau perfizi, mincinoşi, violenţi, colerici, cruzi, murdari şi împuţiţi, şi se mirau că aproape niciodată nu ne spălam, ei care, de câteva ori pe zi, îşi înviorau trupurile în pâraiele, izvoarele şi cascadele din ţara lor. Ziceau că în casele noastre îi trăsnea un miros de grăsime râncedă; străzile noastre înguste aveau pentru ei miros de scârnă, bărbaţii noştri cei mai eleganţi, le miroseau a sudoare şi dacă femeile noastre îşi puneau

atâtea fuste, jupoane, volane şi zorzoane, era, ziceau, pentru că, desigur, voiau să-şi ascundă deformităţi şi plăgi care le-ar fi făcut respingătoare – ori se ruşinau de ţâţele lor, atât de mari că păreau mereu gata să iasă din decolteu. Parfumurile şi esenţele noastre – chiar şi tămâia – îi făceau să strănute; se înăbuşeau în încăperile noastre strâmte şi-şi închipuiau că bisericile noastre sunt locuri de pedeapsă şi de spaimă după mulţimea de paralitici, schilozi, păduchioşi, pitici şi monştri care se înghesuiau la intrarea lor. Nu înţelegeau nici de ce atâţia bărbaţi, fără să aparţină trupei, umblau înarmaţi, nici cum de puteau atâţia domni bine îmbrăcaţi să contemple, fără a se ruşina, din înălţimea şeilor strălucitoare, un furnicar în necontenită frământare de gemete, mizerii, purulenţe, cioturi şi zdrenţe. De altfel, încercările de a le vârî în cap rudimentele doctrinei creştine, înainte de a primi apele lustrale, eşuaseră. Nu pot spune că dădeau dovadă de rea voinţă şi nu voiau să înţeleagă; vreau să spun, pur şi simplu, că nu înţelegeau. Dacă Dumnezeu, când a făcut lumea, şi vegetaţiile, şi fiinţele care o populează, se gândise că toate acelea erau bune, nu vedeau de ce Adam şi Eva, alcătuiţi după chipul şi asemănarea Lui, ar fi comis vreo greşeală mâncând din bunele fructe ale unui pom bun. Nu socoteau că goliciunea totală ar fi ceva indecent; dacă bărbaţii, *acolo*, purtau o cârpă în jurul coapselor, era pentru că mădularul, fragil, sensibil şi întrucâtva stânjenitor la mers fiindcă atârnă, trebuia apărat de arbuştii spinoşi, de ierburile tăioase, de împunsături, lovituri sau înţepături de lighioane; cât despre femei, era mai bine să se acopere mai jos de pântec cu bucăţica aceea de bumbac, pe care eu o văzusem că o poartă, pentru ca, atunci când le venea sorocul, să nu fie nevoite să-şi arate o necurăţenie dezagreabilă. Nu înţelegeau nici anumite tablouri cu scene din Vechiul Testament pe care li le-am arătat: nu vedeau de ce Răul era reprezentat de Şarpe, dat fiind că şerpii din insulele lor nu erau vătămători. Pe lângă aceasta, un şarpe cu un măr în gură îi făcea să râdă cu hohote, fiindcă – după cum îmi explica

Dieguito – „şarpele nu mănâncă fructe”... În curând voi ridica din nou ancora şi din nou voi ajunge la avanposturile regatului Cipangu, pe care le-am descoperit – deşi Columba, insuportabilă în acele zile, fiindcă intrase pesemne în perioada de indispoziţie, spune – n-are decât! – că n-au nimic de a face cu Cipangu. Dar, cât priveşte îndoctrinarea indienilor, de asta n-au decât să se ocupe bărbaţi mai capabili ca mine în îndeplinirea unei misiuni atât de importante! Nu-i treaba mea să câştig suflete. Şi să nu se ceară vocaţie de apostol de la cine are lăcomie de bancher. Ceea ce mi se cere acum – şi încă într-un mod presant – e să găsesc aur, mult aur, cât mai mult aur cu putinţă, căci şi aici a fost zugrăvit pe cer – şi asta datorită mie – mirajul Lânii de Aur şi al Querosenesurilor.

Insule, insule, insule... Mari, micuţe, arţăgoase şi blânde, insula cheală, insula hirsută, insula cu nisip cenuşiu şi licheni morţi; insula navigaţiei primejdioase, cu suişuri şi coborâşuri, în ritmul fiecărui val; insula ponoarelor – cu înfăţişare de defileu –, insula pântecoasă – parcă gravidă –, insula ascuţită, a vulcanului stins; insula aşezată în centrul unui curcubeu de peşti – papagal; insula ca un cioc de provă încovoiat, insula melcului daltă; insula manglierului cu nenumărate cârlige; insula călare pe valuri, ca o prinţesă cu poalele dantelate; insula cu muzică de castaniete şi insula cu gâtlejul urlător; insula împotmolirii şi înţepenirii; insula fără nume şi fără istorie; insula unde şuieră vântul în golul melcilor uriaşi; insula de mărgean înflorind din apă; insula vulcanului stins; Insula Muşchiului verde; Insula Gresie cenuşie, Insula Sare albă; insule într-o constelaţie atât de strânsă şi însorită – am numărat până la o sută patru – încât, gândindu-mă la cine ştiu eu, am numit-o *Grădina Reginei*... Insule, insule, insule... Peste cinci mii de insule înconjoară, după cronicile veneţienilor, marele regat Cipangu. Prin urmare, sunt în vecinătatea imediată a acestui mare regat... Şi totuşi, pe măsură ce se scurg zilele, văd depărtându-se culoarea aurului, fiindcă, deşi metalul continuă să apară ici şi colo, sub formă de podoabe, figurine, mărgele, bucăţi – care

aproape niciodată nu ajung de mărimea mâinii unui genovez – toate acestea nu sunt decât firimituri, fărâme de zgârieturi, talaşul mărunt al unui mare filon care întârzie să apară – şi pe care nu l-am aflat nici în Española, până la urmă, aşa cum putusem să cred când îmi făcusem iluzii cu privire la bogăţiile acestei mari insule. Aşa se face că, în memorialul celei de a doua călătorii, încep să simt nevoia de a mă dezvinovăţi. Poruncesc să se spună Alteţelor lor că aş fi dorit să le trimit o mare cantitate de aur, dar că nu pot s-o fac din pricina îmbolnăvirii multora dintre oamenii mei. Afirm că aurul trimis trebuie privit doar ca o *mostră*. Fiindcă există mai mult; sigur că există mult mai mult. Şi merg mai departe, căutând, nădăjduind, nerăbdător, jinduitor, şi din ce în ce mai dezamăgit, fără a fi în stare să aflu unde se ascunde Mina Originară. Aurea Mater, Marele Zăcământ, Supremul Bine din aceste locuri ale mirodeniilor fără mirodenii... Acum, în această cameră unde parcă se întunecă înainte de vreme, aşteptându-l pe duhovnicul care ar fi trebuit să fie aici, dată fiind distanţa mică la care se află cătunul unde s-au dus să-l caute, continui să răsfoiesc ciornele relatărilor şi scrisorilor mele. Şi, observându-mă pe mine însumi prin prisma celor scrise cu ani în urmă, bag de seamă, privind înapoi, că s-a petrecut o diabolică schimbare în sufletul meu. Mâniat pe aceşti indieni care nu-mi încredinţează taina lor, care au început să-şi ascundă femeile când ne apropiem de satele lor, fiindcă ne socotesc oameni necinstiţi şi dezmăţaţi; pe aceşti neîncrezători şi obraznici care, din când în când, trag în noi cu săgeţi – deşi fără a ne face prea mult rău, dacă trebuie să spunem adevărul –, nu-i mai văd ca pe oamenii aceia inocenţi, buni, lipsiţi de apărare, incapabili de a pune la cale viclenii şi de a concepe că goliciunea e necuviincioasă, pe care i-am zugrăvit idilic stăpânilor mei la întoarcerea din prima călătorie. Acum le dau, din ce în ce mai des, numele de *canibali* – deşi niciodată nu i-am văzut hrănindu-se cu carne de om. India Mirodeniilor se transformă din ce în ce mai mult pentru mine în *India Canibalilor*. Canibali puţin primejdioşi – insist asupra

acestui fapt –, dar care nu pot fi lăsaţi fără să cunoască sfânta noastră religie; canibali ale căror suflete trebuie să fie salvate (grija aceasta ne-a cuprins dintr-odată!), aşa cum au fost salvate sufletele milioanelor de bărbaţi şi de femei din lumea păgână prin cuvântul Apostolilor Domnului.

Dar, cum e lucru vădit că aici nu-i chip să-i îndoctrinezi pe aceşti canibali, din pricină că noi nu cunoaştem limbile lor, care sunt, după cum încep să mă încredinţez tot mai mult, foarte diferite şi numeroase, soluţia acestei grave probleme, care nu poate lăsa indiferentă biserica, constă în strămutarea lor în Spania, în calitate de sclavi. *De sclavi*, am spus. Da, acum, când mă aflu în pragul morţii cuvântul mă înspăimântă, dar în acest memorial pe care-l recitesc e scrisă clar cu litere înalte şi rotunde. Cer autorizaţie pentru *comerţul de sclavi*. Afirm că aceşti canibali din insulele descoperite de mine vor fi *mai buni decât toţi ceilalţi sclavi*, atrăgând atenţia, deocamdată, că se mulţumesc ca hrană cu orice şi mănâncă mult mai puţin decât negrii care mişună la Lisabona şi la Sevilla. (De vreme ce nu dau de aur, socotesc că aurul poate fi substituit cu energia de neînlocuit a trupului omenesc, forţă de muncă ce se supravalorifică în chiar ceea ce produce, aducând beneficii mai mari, la urma urmei, decât metalul înşelător pe care-l iei cu o mână şi îl cheltuieşti cu cealaltă...). Pe lângă aceasta, pentru a da mai multă trecere propunerii mele, trimit cu o corabie câţiva din aceşti canibali – pe care i-am ales dintre cei mai zdraveni – însoţindu-i de *femei*, *copii* şi *copile*, pentru a se putea vedea cum vor creşte şi se vor reproduce în Spania, la fel cum se petrec lucrurile cu captivii aduşi din Guineea. Şi arăt cum, în fiecare an, ne-ar putea veni mai multe caravele cu autorizaţia regală de a încărca transporturi bune de canibali, pe care noi i-am furniza la timp în cantitatea dorită, vânându-i pe locuitorii acestor insule şi strângându-i laolaltă în lagăre încercuite, în aşteptarea îmbarcării. Şi dacă mi s-ar aduce obiecţia că prin aceasta ne-am priva de o mână de lucru foarte

necesară, îmi iau îngăduinţa de a cere să mi se trimită vreo mie de oameni, cu câteva sute de cai, pentru a trece la cultivarea acestui pământ, la aclimatizarea griului şi viţei de vie şi la creşterea vitelor. Acestor oameni va trebui să li se asigure un salariu cu nădejdea că aceste insule vor ajunge înfloritoare, dar, după un gând al meu, ingenioasă idee de care atunci am avut neruşinarea să fiu mândru, acest salariu nu avea să le fie plătit în bani: s-ar putea deschide, în folosul coroanei, nişte dughene unde să se vândă obiecte de îmbrăcăminte, cămăşi ordinare, jachete şi pieptare, basmale, haine, nădragi, pantofi, pe lângă prafuri, leacuri, articole de spiţerie, fructe zaharisite *care să nu fie în raţie*, şi produse din Castilia pe care *cei de aici le-ar primi cu plăcere în contul salariului*. (Unde mai punem că oamenii ar fi plătiţi cu mărfurile noastre, cu un profit enorm, deoarece n-ar vedea niciodată un sfanţ şi, dar fiind că de altfel aici n-ar avea ce face cu banii, s-ar îndatora până peste cap, semnând chitanţe pentru ce-au cumpărat...). Ţinând seama de faptul că, totuşi, vânătoarea de sclavi propusă de mine nu s-ar putea face fără a provoca o anumită împotrivire din partea canibalilor, cer – paza bună trece primejdia rea – să mi se trimită *două sute de cuirase, o sută de flinte şi o sută de arbalete*, cu materialele pentru întreţinere şi reparaţie... Şi închei acest şir de ruşinoase propuneri, făcute în oraşul Isabela, în ziua de 30 ianuarie 1490, rugându-l pe Dumnezeu să ne dea *belşug de aur* – de parcă, în ziua aceea, Dumnezeu nu şi-ar fi întors faţa de la mine, când m-am transformat în cel dintâi traficant de sclavi. (În loc să-i ceri iertare şi să-ţi impui canon, nefericitule, îi cereai *belşug de aur*, la fel cum cere târfa în asfinţitul fiecărei zile, punându-şi nădejdea în noaptea lungă şi incertă în care s-ar putea să-i surâdă norocul şi scoţându-i în cale un chefliu filotim, cu mina largă şi teşchereaua plină!...).[15]

Dar când scriam Alteţelor lor minţeam încă o dată, zorindu-mă cu propuneri pe care, deşi se maturizaseră în mintea mea (şi de aceea am trimis mai înainte ca mostră

câţiva captivi cu femeile, copiii şi copilele lor...), le păstram, în realitate, pentru întoarcere – când aş fi avut posibilitatea să merg mai departe sau să dau înapoi, după expresia citită pe chipul interlocutorilor mei. Dar evenimentele, m-au depăşit, luând o întorsătură proastă, şi m-am trezit că alţii s-au gândit mai demult la acelaşi lucru ca şi mine şi au transformat într-un fapt împlinit – sângeroasă realitate – ceea ce eu meditasem la rece, aşteptând asentimentul regal pentru a începe o acţiune ce ar fi făcut să se uite nereuşitele expediţiei mele. Şi cu o pană foarte grăbită încercam să potolesc cât mai repede furtuna care, după ce se stârnise împotriva mea în această insulă, ar fi putut să zboare peste ocean, dărâmând statuia pe care cu atâta trudă reuşisem s-o înalţ

— Deşi era încă neterminată şi se mai clătina pe soclul ei – în Marea Reprezentaţie de la Barcelona. Faptele erau următoarele: la întoarcerea mea dintr-o expediţie de descoperire de noi insule în apropiere, îi găsisem pe spanioli răzvrătiţi, nesocotind orice autoritate şi dedaţi la cele mai crude acţiuni dictate de goana după câştig. Erau cu toţii bolnavi de febra Aurului, molipsiţi de febra Aurului. Dar dacă boala lor era asemănătoare cu a mea

— Căci căutând aur cu înverşunare, cu orbire, nu făceau altceva decât să-mi urmeze exemplul –, pricinile unei asemenea sminteli nu erau aceleaşi. Eu nu voiam aurul pentru mine (cel puţin deocamdată...). Aveam nevoie de el în primul rând pentru a-mi menţine prestigiul la Curte şi pentru a. justifica acordarea înaltelor titluri cu care fusesem răsplătit. Nu puteam admite să se tot spună că expediţia mea extrem de costisitoare nu adusese alt profit tronului decât „atâta aur cât se pierdea în caria unei măsele”. Boala mea era boală de Mare Amiral. Boala acestor spanioli nenorociţi, în schimb, era boala unor nemernici care-şi doreau metalul preţios pentru ei – ca ţintă. să-l ţină cu dinţii, să-l strângă grămadă, să-l ascundă şi apoi să plece din ţara asta cât mai repede cu putinţă, văzându-se bogaţi, pentru a-şi satisface *acolo* viciile, pornirea spre desfrâu şi poftele proprietăţii. În lipsa mea,

uitând de instrucţiunile mele – nerespectând autoritatea fratelui meu Bartolomeu, pe care-l socoteau, ca şi pe mine, un străin –, se năpustiseră într-o goană după aur prin toată insula Española, ciomăgindu-i pe indieni, dându-le foc satelor, rănind, ucigând, torturind, pentru a afla până la urmă unde, unde, unde era blestemata mină invizibilă pe care o căutam şi eu – fără a mai vorbi de nenumăratele femei şi fete siluite în toate expediţiile. Şi rezistenţa băştinaşilor se organiza într-un chip atât de primejdios – dacă nu dispuneau de arme ca ale noastre, cunoşteau în schimb terenul –, încât a fost nevoie să trimit câteva batalioane în interior. Într-un loc pe care-l botezasem „Lunca Regală", spaniolii au luat mai mult de cinci sute de prizonieri, pe care i-au închis într-un loc îngrădit, ţarc-închisoare cu metereze ca să poată trage în răzvrătiţi, şi eu acum nu ştiam ce să fac cu ei. Nu puteau fi lăsaţi în libertate, căci aveau să ducă glasul răzvrătirii la alte triburi. Nu aveam provizii suficiente ca să-i hrănim. Să-i exterminăm în masă – şi asta voiau unii să facem – mi s-a părut o hotărâre din cale-afară de crudă, care s-ar fi putut să fie aspru criticată de Cei ce-mi conferiseră titlurile – şi eu cunoşteam prea bine izbucnirile de mânie ale Columbei, când dezaproba ceva. Dar, pus în faţa faptului împlinit şi trebuind să mă descotorosesc – n-aveam încotro – de aceşti cinci sute de prizonieri pe care într-un ceas rău soarta mi-i pusese în cârcă, am hotărât – de acord cu fratele meu – să exploatez situaţia devenită ireversibilă, îndulcind, împodobind, justificând ceva ce nu era decât instaurarea, aici, a Sclaviei. Am arătat multele foloase ale unei asemenea instituţii şi, în sfârşit, m-am slujit de Evanghelii. Şi cu Evangheliile în chip de vânt din spate – fără ca Monarhii să-mi fi dat încă autorizaţia de a face comerţ cu sclavi – i-am îmbarcat pe indieni pe două corăbii, cu lovituri de bici, de picior şi de ciomag, negăsind o soluţie mai bună pentru conflictul de autoritate pe care trebuia să-l rezolv neapărat. Pe lângă aceasta – o nouă înşelătorie – aceşti sclavi nu erau chiar sclavi (ca aceia ce ne veneau din Africa), ci răzvrătiţi împotriva Coroanei, prizonieri,

sărmane victime, inevitabile însă, ale unui *război drept şi necesar* (sic). Duşi în Spania, încetau să fie primejdioşi. Şi fiecare dintre ei devenea pentru noi *un suflet* – un suflet care, în spiritul celor poruncite de nu ştiu care Evanghelie, era cu siguranţă răscumpărat din bezna unei idolatrii, diavolească asemeni tuturor idolatriilor despre care începusem să vorbesc din ce în ce mai des în scrisorile şi relatările mele, afirmând că anumite măşti de podoabă, văzute în tiarele şefilor de trib, aveau un profil primejdios de asemănător cu al lui Belzebut. (Şi cum primul pas este cel mai greu de făcut, curând Bartolomeu avea să primească instruciiuni din partea mea pentru a încărca încă trei corăbii cu această pradă umană ce înlocuia, deocamdată, Aurul care nu se ivea de nicăieri...).

...În zorii zilei celei de a doua întoarceri, când marinarii forfoteau nerăbdători pe punte pregătindu-se de debarcare, cu gândul la chefurile monstre cu muzică africană, o poşircă de vin şi târfe pentru toţi, şi eu mă găteam la costumul meu de gală de Mare Amiral, l-am văzut deodată apărând pe punte, cu îndoită bucurie, pe Maestrul Iacob, care după ce m-a îmbrăţişat, mi-a spus că se află acolo în trecere, ca să primească o încărcătură bogată de vinuri andaluze destinate scoţienilor de la Sfântul Patriciu – din zi în zi mai beţivi, hotărât lucru. – „Am aflat că ai fost în Vinlandia” – îmi spune, întinzând mâna spre burduful cu vin roşu, pe care, ca să prind puteri, îl şi golisem pe jumătate. – „Vinlandia e bună” – spun, fără să încuviinţez, dar nici să tăgăduiesc: „Dar mai jos sunt ţări şi mai bune”. Şi îl îmbrăţişez din nou, fiindcă eram grozav de bucuros că îl revăd, după atâtea frământări şi necazuri, socotind neaşteptata lui prezenţă ca o prevestire de noroc – eram grozav de bucuros, repet, numai că râsul mi-a îngheţat pe buze şi vinul mi s-a prefăcut în oţet când am aflat că, după ce se făcuse la Seviila o vânzare cu mare profit a unui lot din indienii mei capturaţi pe insula Española, sosise, severa, fulminantă, o poruncă regală prin care se interzicea înfloritorul negoţ pe care eu îl încurajasem şi instaurasem. Se pare că Alteţele

lor, chinuite de mustrări de cuget, întruniseră o comisie de teologi şi de oameni ui legii specialişti în dreptul canonic, pentru a afla dacă era îngăduit sau nu un asemenea comerţ, şi cei care întotdeauna îmi fuseseră duşmani se pronunţaseră, ca întotdeauna, în dauna intereselor mele. Aşa se face că banii obţinuţi în două zile din vânzarea de peste două sute de sclavi erau blocaţi pentru despăgubiri. Cei ce-şi ridicaseră indienii cu făgăduiala că-i vor plăti curând, trebuiau să înapoieze marfa umană, rămânând eliberaţi de datorie. Şi, de aci înainte, mi se interzicea cu stricteţe să îmbarc alţi captivi cu destinaţia Spania, drept care trebuia să desfiinţez, în insule, lagărele de concentrare, suspendând capturarea bărbaţilor şi femeilor – acţiune începută atât de strălucit. Am izbucnit în plâns, de înciudat ce eram, pe umărul Meşterului Iacob. Se prăbuşea astfel singura afacere rentabilă pe care, pentru a compensa lipsa de aur şi de mirodenii, reuşisem s-o încropesc! în această a doua întoarcere, pe care mi-o închipuisem glorioasă, mă vedeam ruinat, discreditat, dezminţit, dezaprobat de Alteţele lor şi chiar numit *amăgitor* (sic) de poporul care până ieri mă aclama! Şi marinarii care mă aşteptau ca să coboare de pe corăbii într-o strălucitoare paradă triumfală!… Jalnic, lamentabil, ridicol mi se pare, dintr-odată, costumul de gală, jambierele, chipiul meu de postav auriu, însemnele mele de Mare Amiral!… Şi renaşte în mine, ca de atâtea alte ori, în lipsa unei soluţii mai bune, goliardul care se ascunde sub pielea mea, cu masca încruntată şi îndurerată pe care, ca o mască de martir într-o reprezentaţie sacră, mi-o pun când e cazul. Mă dezbrac în grabă. Şi tot în grabă pun pe mine rasa ordinului Sfântului Francisc, cu cordon la brâu, desculţ, cu părul nepieptănat. Şi cu ochii înnouraţi de o tristeţe menită să înduioşeze până şi sufletele împietrite, pocăit şi cu ochii aproape în lacrimi, adus de spate, cu braţele atârnând de-a lungul trupului, mă aşez în fruntea marinarilor mei uluiţi, ca să cobor pe uscat cu întreaga durere copleşitoare de mare efect a unui pocăit în Săptămâna Mare. *Kirie eleison*… Dar, în primul rând al

celor care se îmbulzesc lângă bord pentru a asista la întoarcerea mea, recunosc chipul, crispat într-o ironică mutră de imputare, al acelui Rodrigo din Triana căruia i-am răpit cei zece mii de reali ai recompensei regale, ca să-i dau Beatricei, ibovnica mea neglijată. Mă feresc să-i întâlnesc privirea mult prea acuzatoare, nu fără a băga de seamă că marinarul mai poartă şi acum, în semn de batjocură, jacheta de mătase pe care i-am dat-o *atunci* – acum roasă peste tot şi peticită, dar încă păstrându-şi culoarea roşie, culoarea Diavolului. Şi, îngrozit, mă întreb dacă prezenţa lui Rodrigo, aici, în această zi, nu e cumva Prezenţa Celui care, pândindu-mă pentru a încerca să mă târască în Regatul întunericului, începe de pe acum să-mi ceară socoteală. Pact între noi n-a fost. Dar sunt pacte care n-au nevoie de un pergament parafat cu sânge. Rămâne scris, şi încă în termeni de neşters, când cu minciuni şi înşelătorii, te bucuri de minuni de care n-au parte muritorii de rând. În pofida rasei de franciscan cu care mă acopăr acum, trupul meu seamănă cu al lui PseudoCiprian, ereticul cartaginez care şi-a zălogit sufletul pentru a-şi redobândi tinereţea pierdută şi a profita prin viclenie de candoarea unei fecioare – curată cum au fost şi insulele ce nu cunoşteau Păcatul Aurului şi pe care eu le-am transformat în pradă uşoară a lăcomiei şi dezmăţului oamenilor de aici. *Kirie eleison*.

…Iacă o călătorie şi încă o călătorie, amintite aici, xn ceasul când mă pregătesc pentru călătoria din care nu te mai întorci niciodată, în acest trist asfinţit din Valladolid care pentru mine prinde să se lumineze cu două lumânări aduse de o servitoare cu pasul catifelat, care pleacă fără să mă întrebe nimic, văzându-mă cufundat într-o mâhnită lectură a unor hârtii vechi, răvăşite pe cearşaful – devenit aproape giulgiu – de pe acest pat în care zac, şi coatele mele aprinse de febră fac să se întindă rasa de etamină a ordinului meu, cu care, poate fără s-o merit, am vrut să-mi înfăşor trupul slăbit… încă o călătorie şi încă o călătorie, şi tot nu venea *belşugul de aur* – ce limbaj de zaraf, ce limbaj de bancher lombard!… –, pe care, săvârşind un sacrilegiu,

i-l cerusem lui Dumnezeu, dinaintea căruia făcusem jurământ de sărăcie din simplă supunere faţă de o rânduială destul de des încălcată în veacul ăsta, ca să spunem adevărul – complementul unui ceremonial la care m-am supus din voinţa doamnei mele. Nici belşug de aur, nici belşug de perle, nici belşug de mirodenii, nici măcar belşug de pe urma negoţului cu sclavi la piaţa din Sevilla. Şi aşa cum încercasem să înlocuiesc Aurul din Indii cu Carnea din Indii, văzând că nu găsesc aur şi nici nu pot vinde carne, am început – ucenic de vrăjitor – să înlocuiesc aurul şi carnea cu Cuvinte. Mari, frumoase, grase, suculente, bogate cuvinte, purtate în strălucitor alai de înţelepţi, învăţaţi, Profeţi şi Filosofi. Pentru că n-am găsit atât de trâmbiţata şi mult aşteptata Mină, escamotez obiectul cu iscusinţă de scamator şi-i fac să vadă pe Alteţele lor că nu tot ce zboară se mănâncă. Coroana Portugaliei a cheltuit sume imense în navigaţii de prestigiu – fără mai mult profit material – care i-au preamărit faima în lume. Ştiu că drumurile mele au costat mult şi au adus beneficii neînsemnate. Dar invoc milioanele – poate că sunt cu adevărat milioane… – de suflete care în felul acesta se vor putea mântui, dacă se vor trimite *acolo* buni predicatori, ca aceia ce l-au ajutat pe Giovanni di Corvino în dioceza lui din Cambaluc. Dacă nu s-au „adus destule mostre de aur", s-a lucrat în schimb mult (şi ăsta nu e lucrul cel mai puţin însemnat) *intru cele spirituale şi temporale*. Şi este datoria regilor şi monarhilor să încurajeze asemenea acţiuni, trebuind să ne amintim că Solomon a suportat cheltuielile unei călătorii de trei ani cu corăbiile lui numai şi numai pentru a vedea muntele Sopora; că Alexandru a trimis soli în insula Trapobana, în celelalte Indii, ca să le poată cunoaşte mai bine, şi că Împăratul Nero (cum de mi-a trăsnit prin cap să-l pomenesc pe acest ticălos prigonitor al creştinilor?) n-a putut dormi liniştit până n-a aflat unde sunt izvoarele Nilului. *„Aceste lucruri se cade să fie făcute de principi"*. Şi la urma urmei… ce mai vreţi? N-am aflat eu India mirodeniilor, ce-i drept, ci India Canibalilor, dar… la naiba!

Am dat nici mai mult nici mai puţin decât peste Paradisul Terestru! Da! să se afle, să se audă, să se răspândească Plăcuta Ştire în toate colţurile Creştinătăţii!… Paradisul Terestru se află în faţa insulei pe care am botezat-o Trinidad, la gura râului Drago, unde apele dulci, venite din Cer, se luptă cu cele sărate-amare din pricina nenumăratelor porcării de pe pământ. L-am văzut, aşa cum e, în altă parte decât acolo unde l-au tot aşezat cartografii înşelători şi înşelaţi, de colo până colo, cu Adam şi Eva mutaţi – mutaţi din loc – cu Arborele între ei cu tot, cu şarpele codoş, incintă fără creneluri, zoologie domestică, fiare duioase şi izmenite şi toate celelalte, după cum avea chef fiecare. L-am văzut. Am văzut ce n-a văzut nimeni; muntele în formă de sân de femeie sau, mai bine zis, în formă de pară cu codiţă – o, tu, la care m-am gândit în clipa aceea!… – în mijlocul Grădinii Raiului care se află *acolo* şi nu în altă parte, dat fiind că mulţi au vorbit despre el fără a apuca să ne spună unde este, fiindcă niciodată n-am întâlnit… *scriere în latină ori în greacă în care să se spună şi să se adeverească locid de pe lume unde se află Paradisul Terestru, mici [nu l-am văzut pe nicio hartă, decât cu argumente de autoritate. Unii îl aşezau acolo unde izvorăşte Nilul, în Etiopia, dar alţii au cutreierat [toată valea Nilului şi M-au găsit nimic… San Isidoro şi Beda şi Strabo şi maestrul istoriei scolastice şi San Ambrosio şi Scot şi toţi; marii teologi sunt de părere că Paradisul Terestru e în Orient* etc. – „e în Orient”, repet, fără a uita pe *etcetera*, fiindcă *etcetera* poate însemna orice. E situat, prin urmare, într-un Orient care, vrând-nevrând, trebuia să fie Orient câtă vreme se crezuse că exista un singur Orient posibil. Dar, cum eu am ajuns în Orient navigând spre Apus, afirm că cei care-au spus toate astea s-au înşelat, desenând hărţi fanteziste, amăgiţi de basme şi născociri, fiindcă în ceea ce au putut contempla ochii mei aflu dovezile că am dat peste singurul, adevăratul, autenticul Paradis Terestru aşa cum îl poate concepe o fiinţă omenească prin intermediul Sfintelor Scripturi: un loc unde creşteau nenumărate specii de

arbori, frumoşi la vedere, ale căror fructe erau foarte plăcute la gust, de unde ţâşnea un râu bogat, ale cărui ape înconjurau *un ţinut îmbelşugat în aur* – şi aurul, repet şi susţin cu tărie, zace aici în cantităţi uriaşe, chiar dacă eu n-am fost răsfăţat de soartă şi n-am avut parte de mult aşteptatul *belşug* – căutătorul căruia nu i-a fost hărăzit să dea nicio lovitură... Şi, după ce i-am invocat pe Isidoro, Ambrosio şi Scot, teologi adevăraţi, pentru a le da peste nas mediocrilor teologi spanioli de acum. care mi-au fost vrăjmaşi, o iau de departe, invocând ştiinţa lui Pliniu şi a lui Aristotel şi încă o dată profeţia lui Seneca, pentru a mă întemeia pe autoritatea incontestabilă a celor vechi, sprijiniţi – ca Vergiliu, bunăoară, vestitor al Timpurilor Noi – chiar de biserică... Şi pentru că am ajuns cu povestirea la cea de a patra călătorie a mea, trebuie să vă spun că, mergând de-a lungul unui ţărm ce nu mai avea aspect de insulă, ci de Continent – cu munţi înalţi care ascund taine nebănuite, oraşe posibile, bogăţii nepreţuite –, mi se aprinde din nou în suflet pofta de câştig, prind noi puteri şi, deodată, în faţa realităţii prezente, recunosc că am fost până acum prea grăbit – ca să nu spun mincinos – când am răspândit ştiri triumfale: „*Când eu am descoperit Indiile, am spus că erau cel mai mare teritoriu şi cel mai bogat din lume... /im vorbit despre aur, perle, pietre preţioase, mirodenii, despre negoţ şi târguri, şi pentru că toate astea n-au ieşit la iveală destul de repede m-am scandalizat. Restriştea asta mă face acum să nu spun \altceva decât... că eu am văzut în ţara asta, Veragua, mai multe semne că ar fi aur în primele două zile decât în Española în patru ani, şi că pământurile din acest ţinut sunt cum nu se poate mai frumoase şi mai mănoase, iar oamenii cum nu se poate mai fricoşi... Alteţele Voastre sunteţi aici stăpâni la fel de deplini ca la Jerez ori la Toledo; corăbiile pe care le veţi trimite aici vor putea să spună că au ajuns acasă...*” Şi ce-am putea face, acum, cu asemenea bogăţii? Să împlinim, pur şi simplu, cea mai mare năzuinţă a Creştinătăţii – pe care n-am izbutit s-o înfăptuim în opt Cruciade. Ce n-au obţinut Pierre l’Ermite, nici Godefroi de Bouillon, nici San

Bernardo, nici Frederic Barbarosa, nici Richard Inimă de Leu, nici Sfântul Ludovic, regele Franţei, se va obţine prin stăruinţa acestui fiu de cârciumar din Savona, care a avut mereu de biruit piedici. De altfel, stătea scris: „*Ierusalimul cu muntele Sion avea să fie ridicat din nou de mâini de creştini*” *şi* „*abatele Ioachim Calabrezul a zis că asta avea să pornească din Spania*”. *Avea să pornească din Spania* – băgaţi de seamă. N-a zis că avea să fie o ispravă spaniolă. Şi, vorbind despre mine, aş putea spune ca Moise în ţara Madian: „Am ajuns pribeag în ţară străină”. Dar asemenea străini găsesc Pământurile Făgăduinţei. Prin urmare, însemnatul, Alesul, eram eu. Şi, totuşi, drumul mi-a fost lung şi anevoios: „*Şapte ani am umblat la Curtea Voastră, şi toţi cei cărora le-am vorbit de acest proiect au spus, parcă într-un glas, că e o glumă proastă*. *Acum, până şi croitorii cer voie să plece pe mare pentru a face descoperiri*”. Şi cum în ziua de 7 iulie 1503, aflându-mă în insula Jamaica, foarte nenorocit şi descurajat, m-a bătut gândul că tot lăudându-mă mereu mă înălţasem prea mult în ochii mei, căzând în păcatul trufiei, m-am umilit în finalul unei misive adresată Regelui şi Reginei, zicând: „*Eu n-am întreprins această călătorie pe mare ca să dobândesc cinste şi averi*; *asta e sigur, fiindcă nu mai trăgeam nicio nădejde în privinţa asta*. *Eu am venit la Alteţele Voastre cu gând curat şi milită râvnă, şi nu mint*...” Nu mint. Zic că nu mint. Cred că n-am minţit în ziua aceea. Dar, când îmi arunc din nou privirea pe vraful de hârtii îngălbenite care zac, împrăştiate, pe cearşaful care mă acoperă până la jumătatea pieptului...

...Când mă apropii de labirintul trecutului meu în acest din urmă ceas, sunt cuprins de uimire în faţa vocaţiei mele naturale de farsor, de animator de carnavaluri, de iluzionist, asemeni saltimbancilor care, în Italia, umblă din iarmaroc în iarmaroc – şi se opreau adesea la Savona – şi dau spectacole de teatru cu piese comice, farse cu măşti şi pantomime. Am fost păpuşar şi am umblat de la un tron la altul cu o Cutie cu Minuni. Am fost protagonist al unei *sacra rappresentazione* când am reprezentat, pentru

spaniolii care erau cu mine, marea comedie a Luării în Stăpânire a unor Insule care nici nu voiau să afle de aşa ceva. Am fost organizatorul magnific al Marii Parade de la Barcelona – primul mare spectacol cu Indiile Occidentale, cu oameni şi animale autentice, prezentat în faţa publicului din Europa. Mai târziu – asta a fost în timpul celei de a treia călătorii –, văzând că indienii de pe o insulă se arătau neîncrezători şi nu se prea îndemnau să se apropie de noi, am improvizat o scenă pe punte, în partea mai înalijă dinspre pupa, punându-i pe câţiva spanioli să danseze ca la bâlci în sunet de tamburine şi geamparale, ca să se vadă că eram oameni veseli şi paşnici din fire. (Dar ne-a mers rău de data aceea, ca să spun adevărul, dat fiind că acei canibali, fără să se distreze cu dansurile noastre andaluze, cu bătăi ritmic sincopate cu tocul pantofului, au azvârlit asupra noastră toate săgeţile pe care le luaseră în canoele lor...) Şi, schimbându-mi costumul, am fost Astrolog şi Vraci făcător de minuni pe plaja aceea din Jamaica unde rămăsesem în cea mai mare mizerie, fără alimente, bolnavi şi, pe deasupra, înconjuraţi de băştinaşi ostili, gata să ne atace. Nu ştiu prin ce minune mi-a trăsnit prin cap să consult cartea *Efemeridelor* lui Abraham Zacuto, pe care o luam totdeauna cu mine, mi-am dat seama că în noaptea aceea de februarie urma să aibă loc o eclipsă de lună şi de îndată i-am anunţat pe duşmanii noştri că dacă aşteaptă puţin, în pace, vor asista ia un mare şi uimitor miracol. Şi, când a sosit momentul, desfăcând braţele ca nişte aripi de moară, gestieulând ca un necromant, clamând psalmi falşi, i-am poruncit lunii să se ascundă... şi luna s-a ascuns. Am intrat îndată în cabina mea şi, după ce am aşteptat să curgă încet firele de nisip din clepsidră cât timp trebuia să ţină miracolul – aşa cum era indicat în tratat – mi-am făcut iarăşi apariţia în faţa canibalilor înspăimântaţi, poruncind lunii să se arate din nou – lucru pe care ea l-a făcut fără întârziere, ascultându-mi porunca. (Poate că mulţumită acestui vicleşug am rămas în viaţă până în ziua de azi...) Şi am fost Mare Inchizitor, ameninţător şi teribil – n-aş vrea să-mi mai aduc aminte – în ziua aceea în care, pe ţărmurile

Cubei, am pus să fie întrebaţi marinarii dacă aveau vreo îndoială cu privire la faptul că acest pământ întins era ţărmul continental, un avanpost al vastelor Indii, aşteptat în Spania ca un dar – neînsemnat dar! – din partea mea. Şi am pus să se strige, prin glasul notarului, că cine va pune la îndoială că acest pământ numit Cuba e un continent va plăti o amendă de zece mii de maravedís şi, pe deasupra, i se va tăia limba. *I se va tăia limba*. Nici mai mult, nici mai puţin. Dar acest Eu-Inchizitor a obţinut ce dorea. Toţi spaniolii – fără a-i uita pe gallegii şi vizeainii pe care întotdeauna i-am socotit deosebiţi de spanioli – mi-au jurat o dată şi încă o dată, gâr. dându-se că în felul acesta vor păstra ceea ce, după Esop, este lucrul cel mai bun şi totodată cel mai rău din câte există pe lume. *Eu aveam nevoie ca pământul numit Cuba să fie continent, şi o sută de glasuri au strigat că e continent*... Dar odată şi odată vine pedeapsa pentru cel ce se foloseşte de vicleşuguri, înşelăciuni, ameninţări ori violenţă spre a-şi atinge scopurile. Pentru mine, pedepsele au început aici jos, fără a mai aştepta să ajung în lumea de dincolo, căci totul a fost nenoroc, suferinţă şi ispăşire a păcatelor în ultima mea călătorie – călătorie în care mi-am văzut corăbiile căţărându-se pe valuri cât munţii şi prăbuşindu-se în hăuri mugitoare, ridicate, sorbite, biciuite, sfărâmate, înainte de a fi azvârlite din nou în mare de râul din Veragua ce s-a umflat de ploi, dintr-odată, împingându-ne spre larg, de parcă ar fi refuzat să ne ocrotească. Şi acele zile de noi nenorociri, după o ultimă şi disperată căutare de aur pe continent, s-au încheiat cu un bilanţ jalnic: nave mâncate de cari, plăgi colcăind de viermi, febră galbenă, foamete, deznădejde fără margini, când deodată, mai mult mort decât viu, am auzit glasul celui ce mi-a spus: „O, *tu, smintit şi greoi în credinţă şi în slujirea Dumnezeului tău, Dumnezeul tuturor*!”, scoţându-mă din trista noapte a disperării mele cu cuvinte de îmbărbătare, la care am răspuns cu făgăduiala de a merge la Roma, cu rasă de pelerin, dacă scăpăm cu viaţă din atâtea încercări. (Dar făgăduiala mea n-a mai fost ţinută, ca atâtea altele pe care

le-am făcut...) Şi m-am întors la punctul de plecare, izgonit, cum s-ar zice, din lumea descoperită, aducându-mi aminte, ca de nişte apariţii de coşmar, de *stârpiturile din Cipangu* – pe care le pomenesc în testamentul făcut ieri –, care, în cele din urmă, n-au avut vreodată nici cea mai vagă idee că au ajuns la o stare mai bună, socotind apariţia mea pe plajele lor ca o îngrozitoare nenorocire. Pentru ei, Christophoros – un Christophoros care n-a citat, în scrisorile şi relatările lui, niciun verset din Evanghelii – a fost, în realitate, un Prinţ al Tulburărilor, Prinţ de Sânge, Prinţ de Lacrimi, Prinţ de Plăgi – călăreţ al Apocalipsului. Iar cât priveşte conştiinţa mea, imaginea ce se înalţă acum din mine, parcă văzută în oglindă, lângă patul acesta, am fost descoperitorul descoperit – descoperit, căci am fost *descoperit*, m-au *descoperit* aşa cum eram, faţă de stăpânii mei regali, scrisorile şi relatările; *descoperit* faţă de Dumnezeu, când am pus la cale negoţul murdar pe care, călcând în picioare teologia, l-am propus Alteţelor lor; *descoperit* faţă de oamenii mei, care şi-au pierdut încetul cu încetul respectul pentru mine, ajungând să mă supună la suprema umilinţă de a mă vedea pus în lanţuri de ujn bucătar – eu, Don, Amiral şi Vicerege! –, *descoperit*, fiindcă ruta mea spre Indii sau Vinlandia meridională sau spre Cipangu sau spre Chatay – a cărei provincie numită Mangui ar putea foarte bine să fie insula cunoscută de mine cu numele Cuba –, rută pe care am deschis-o, cu atâta uşurinţă fiindcă aveam cunoştinţă de saga normanzilor, e urmată acum de sute de aventurieri – până şi croitorii, cum am mai spus, îşi lasă acul şi foarfecele şi vor să tragă la rame! –, hidalgos fără nicio lescaie, scutieri fără stăpân, conţopişti fără slujbă, birjari fără birjă, oşteni fără leafă, *picaros* vicleni, porcari din Căceres, fanfaroni scăpătaţi, haimanale din Badajoz, intriganţi învârtiţi şi cu proptele mari, profitori de toate soiurile, creştini cu numele schimbat în faţa notarului, botezaţi care au mers pe jos la botez, pleavă în stare de orice ca să-mi micşoreze statura şi să-mi şteargă numele din cronici. Poate nici nu-şi amintesc de mine, acum când greul a fost făcut, când au

fost depăşite limitele geografice ale aventurii mele şi au început să dea nume oraşelor – le zic oraşe! – cu zece colibe murdare de găinaţ... Am fost descoperitorul-descoperit, căci am fost descoperit; şi sunt Cuceritorul-cucerit, căci am început să exist pentru mine şi pentru ceilalţi în ziua când am ajuns *acolo*, şi, de atunci, acele pământuri sunt apărătorii mei, mă definesc, îmi sculptează chipul, mă înalţă în aerul ce mă înconjoară, îmi conferă, în ochii mei, o statură epică pe care au început să mi-o tăgăduiască toţi, cu atât mai mult acum când a murit Columba, unită cu mine într-o ispravă cu destule minuni pentru a fi vrednică de a se transforma într-un cântec de gestă – dar cântec de gestă şters, înainte de a fi scris, de noile teme de balade care satisfac lăcomia publicului. A şi început să se spună că isprava mea a fost mult mai puţin riscantă decât isprava lui Vasco de Gama, care n-a şovăit s-o apuce din nou pe drumul pe care dispăruseră mai multe escadre fără a lăsa nicio urmă; mai puţin riscantă decât isprava marelui veneţian care a fost douăzeci şi cinci de ani absent şi socotit mort... Şi asta o spun spaniolii, care întotdeauna te-au privit ca pe un străin. Şi asta pentru că niciodată n-ai avut patrie, marinare: de aceea te-ai dus s-o cauţi *acolo* – spre Apus – unde nimic nu ţi s-a definit vreodată în termeni de adevărată naţiune, cu zile care erau zile când aici era noapte, în nopţi care erau nopţi când aici era ziuă, legănându-te, ea Abesalom atârnat de caii lui, între vis şi viaţă, fără a şti unde începea visul şi unde se termina viaţa. Irir acum când intri în Marele Vis care nu se termină niciodată, unde vor răsuna trompete nemaiauzite nicicând, crezi că singura ta patrie posibilă – care te va face, poate, să intri în legendă, dacă se va naşte vreo legendă în jurul tău... – este *aceea care încă n-are nume*, care n-a fost transformată în imagine de niciun cuvânt. *Aceea* încă nu e *Idee*; n-a devenit concept, n-are contur bine definit, nici cuprins, nici limite care s-o cuprindă. Mai multă conştiinţă de *a fi cine e* în ţară cunoscută şi delimitată posedă orice stârpitură de *acolo* decât tine, marinare, cu toate veacurile tale de ştiinţă şi teologie în

spate. Urmărind o ţară niciodată aflată, care se destrăma în faţa ochilor tăi ca un castel fermecat ori de câte ori te-ai crezut biruitor, ai fost un trecător prin nebuloase, care-a văzut lucruri ce nu reuşeau să devină inteligibile, comparabile, explicabile, în limbajul *Odiseei* ori în limbajul Cărţii Facerii. Ai umblat într-o lume care ţi-a jucat o festă când credeai că o cuceriseşi şi care, în realitate, te-a izgonit din spaţiul ei, lăsându-te fără *aici* şi fără *acolo*. Înotător între două ape, naufragiat între două lumi, vei muri azi, sau în noaptea asta, sau mâine, ca protagonist de ficţiuni, Tona vărsat din pântecul chitului, adormit din Efes, jidov rătăcitor, căpitan de vas fantomă… Dar ceea ce nu se va putea uita, când va trebui să dai seamă acolo unde nu există recurs de apel, nici de casare, este faptul că, prin armele tale care aveau treizeci de veacuri de avans asupra celor care ţi s-au putut împotrivi, prin darul tău de boli neştiute acolo unde ai ajuns, odată cu corăbiile tale ai adus lăcomia şi desfrâul, foamea şi bogăţia, spada şi torţa, lanţul, butucul şi biciul ce avea să plesnească în întunecoasa noapte a minelor, acolo unde ai fost privit la sosire ca un om picat din cer – şi aşa le-ai spus Regelui şi Reginei –, îmbrăcat mai mult în azur decât în galben-auriu, purtător, poate, al unei misiuni norocoase. Şi adu-ţi aminte, marinare, de Isaia, pe care atâţia ani l-ai invocat ca să-ţi gireze cuvintele întotdeauna prea umflate şi făgăduielile întotdeauna date uitării: *„Vai de cei care* sunt *înţelepţi în ochii lor şi pricepuţi după gândurile lor*!*”* Şi adu-ţi aminte acum de Ecdesiast, ale cărui cuvinte le-ai repetat de atâtea ori: *„Cel ce iubeşte aurul nu se va îndrepta, şi cel ce aleargă după stricăciune se va sătura de ea*. *Mulţi au căzut pentru aur, şi înaintea lui le-a fost pieirea”*. Şi, într-un tunet ce bubuie acum deasupra acoperişurilor ude ale oraşului, de undeva din adânc îţi strigă din nou Isaia, făcându-te să te înfiori de spaimă: *„Poţi să-ţi înmulţeşti rugăciunile cât pofteşti, eu tot nu te ascult, fiindcă ţi-s mâinile pline de sânge”*. (I, 15).

Aud, pe scară, paşii licenţiatului Mirueña şi ai lui Gaspar de la Misericordia, care mi l-au adus pe duhovnic.

Ascund hârtiile şi mă întind din nou pe pat, după ce-mi potrivesc rasa şi-mi strâng cordonul, cu mâinile împreunate, trupul ţeapăn, ca un om ce zace pe lespedea unui mormânt regal. A sosit ceasul suprem când voi vorbi. Voi vorbi mult. Mi-au rămas destule puteri ca să vorbesc mult. Voi spune tot. Tot.

10 – Harpa şi umbra

Dar, ajuns în ceasul inevitabil când trebuie să vorbesc, în clipa adevărului, îmi pun masca celui care-am vrut să fiu şi n-am fost: masca ce se va contopi cu aceea pe care mi-o va pune moartea – ultima din nenumăratele pe care le-am purtat de-a lungul unei existenţe fără vreo dată de început. Venit din mister, mă apropii acum – după patru călătorii de argonaut şi una de nevoiaş… – de teribilul moment al predării armelor, pompelor deşarte şi zdrenţelor. Şi se cere să vorbesc. Dar cuvintele, acum, nu vor să iasă, şi mi se pune un nod în gât. Ca să spun tot, să povestesc tot, ar trebui să fiu îndatorat – „îmi dai, îţi dau”, cum se zice 4 n jargon de troc – faţă de oamenii unei credinţe, unui mod de a simţi, care ar fi putut fi mărinimoşi şi pentru mine tăinuitori. Dar n-a fost aşa, de vreme ce puteam lua pentru mine – eu care, din ambiţie, am renegat Legea alor mei – asprele sentinţe dictate, în ajunul morţii, acelui Moise care, ca şi mine, fără dată pentru ziua lui de naştere, a fost – ca şi mine – Vestitor de Pământuri ale Făgăduinţei: „Ai azvârlit în brazdă multe seminţe, dar ai strâns o recoltă slabă; ai semănat şi ai lucrat via, dar nu ţi-e dat să bei din vinul tău; ai avut livezi de măslini pe moşia ta, dar n-ai putut să te ungi cu untdelemnul tău, pentru că măslinii ţi s-au uscat”. Şi i-a mai spus Iehova celui ce privea spre Regatele Depărtate: „Iată ţara pe care te-am făcut s-o vezi cu ochii tăi, dar nu vei ajunge la ea”… Mai e timp să fie oprit verbul. Ca spovedania mea să se reducă la ce vreau să dezvălui. Să spună Iason – ca în tragedia *Medeea* – ce-i place să povestească din povestea lui, în limbaj de bun poet dramatic, limbaj de rugăciune şi platoşă, multe gemete pentru o cât mai mare indulgenţă, şi nimic mai mult… Mă văd rătăcit în labirintul a ceea ce am

fost. Am vrut să înconjur Pământul, dar Pământul a fost prea mare pentru mine. Pentru alţii se vor limpezi nepătrunsele taine pe care ni le rezervă Pământul, dincolo de zarea deschisă după un cap de pe ţărmul Cubei pe care l-am numit *aljci-omega* pentru a arăta că acolo, după părerea mea, se termina un imperiu şi începea altul – se încheia o epocă şi începea alta nouă…

…Şi duhovnicul se apleacă şi îmi caută faţa în afundul pernelor unde m-a doborât febra, privindu-mă în ochi. Se ridică cortina pentru tabloul final. Ceasul adevărului, care e şi ceasul bilanţului. Dar nu se va face bilanţul. Voi spune doar ceea ce, despre mine, *ar putea rămâne scris pe un monument de marmoră*. De pe buze mi se desprinde glasul *altuia*, care adesea sălăşluieşte în mine. Va fi ştiind el ce zice… *„Îndure-se acum cerul de mine şi jelească-se pentru mine pământul*

III. UMBRA

Tu non dimandi che spiriti son queste che tu vedi?[16]

DANTE, Infernul, IV

Invizibilul – fără greutate, fără dimensiune, fără umbră, transparenţă rătăcitoare pentru care încetaseră să mai aibă vreun sens vulgarele noţiuni de frig şi cald, zi şi noapte, bun şi rău – rătăcea de câteva ore printre braţele deschise ale coloanelor cvadruple ale lui Bernini, când s-au deschis porţile înalte de la San Pietro. Cel care navigase atâta fără hărţi a trebuit să se uite cu silă la numeroşii turişti care, în dimineaţa aceea, îşi consultau ghidurile şi Baedekerul înainte de a se pierde în interiorul bazilicii şi a o lua pe un anumit drum spre cele mai faimoase frumuseţi ale acelui Palat al Minunilor care, pentru el, avea să fie azi un Palat al Justiţiei. împricinat absent, formă evocată, om de hârtie, glas strămutat în gura altora spre apărarea sau spre înfundarea lui, va rămâne la o distanţă de aproape patru veacuri de oamenii care acum vor examina cele mai mărunte momente din viaţa lui cunoscută, hotărând dacă putea fi socotit un erou sublim – aşa îl vedeau panegiriştii

---

16 Tu nu întrebi
ce spirite-s acestea ce le vezi ?

săi – ori un om ca oricare altul, supus tuturor slăbiciunilor condiţiei sale, aşa cum îl zugrăveau anumiţi istorici raţionalişti, incapabili, poate, să perceapă o *poezie în acţiune* situată dincolo de zidurile lor de documente, cronici şi fişe. Sosise pentru el momentul când avea să afle dacă, de aci înainte, va fi considerat vrednic doar de statui cu inscripţii de laudă ori de ceva mai important şi universal decât o statuie de bronz, piatră sau marmoră aşezată în mijlocul unei pieţe publice. Depărtându-se de o Judecată de Apoi – aceea din Capela Sixtină – care încă nu-l privea pe el, se îndreptă, ca purtat de o busolă fără greş, spre sălile, închise pentru publicul vizitator, ale Lipsonotecii, al cărei conservator, învăţat bolandist şi, prin forţa lucrurilor, întrucâtva osteolog, odontolog şi puţintel anatomist, se ocupa pesemne, ca de obicei, de examinarea, cercetarea şi clasificarea nenumăratelor oase, dinţi, unghii, fire de păr şi a altor relicve de sfinţi, păstrate în sertare şi lăzi. Deşi în general morţii nu se îngrijesc de soarta propriilor lor oseminte, Invizibilul voia să ştie dacă, în sălile acelea, se rezervase vreun loc puţinelor oase ce-i rămâneau, pentru cazul în care... – „Se pare că vom avea un spectacol de mare strălucire” – îi spuse conservatorul unui tânăr seminarist, discipol de-al lui, pe care-l deprindea cu metodele de clasificare folosite în Lipsonotecă. – „Asta deoarece cauza de azi nu e o cauză obişnuită” – spuse celălalt. – „Nicio cauză de beatificare nu e o cauză obişnuită” – observă conservatorul, pe tonul ţâfnos pe care-l avea de obicei, chiar dacă celălalt nu se lăsa deloc intimidat. – „Sigur. Dar aici personajul este cunoscut în toată lumea. Şi cererea a fost făcută de doi Papi: mai întâi, Pius al IX-lea; acum, Sfinţia Sa Leon al XIII-lea”.

— „Pius al IX-lea a murit înainte de a trece cei zece ani ceruţi de Sacra Congregaţie a Riturilor pentru a purcede la examinarea documentelor şi mărturiilor justificative”.

— „Încă nu fusese introdusă cauza lui Cristofor Columb când contele Roselly de Lorques cerea încă două

aureole: una pentru Ioana D'Arc; alta pentru Ludovic al XVI-lea".

— „Ia aminte ce-ţi spun: dacă în cazul Ioanei D'Arc beatificarea mi se pare foarte posibilă, în schimb cea a lui Ludovic al XVI-lea e la fel de puţin probabilă ca şi a putorii de bunică-ta". – „Mulţumesc". – „în afară de asta, ar trebui să se pună o stavilă acestor cereri. Că doar nu suntem o manufactură de icoane". A urmat un moment de tăcere, în care au intrat câteva muşte, într-un zbor de cercetare, căutând parcă un lucru pe care până la urmă nu l-au găsit. – „Cum vedeţi cauza lui Columb?"

— Întrebă seminaristul. – „Prost. La tripoul halebardierilor elveţieni din corpul de gardă, pariurile în favoarea lui Columb erau, azi de dimineaţă, unu contra cinci". – „Mi-ar părea rău să fie respins" – spuse tânărul. – „Fiindcă ai pariat pe el?" – „Nu. Fiindcă n-avem niciun sfânt marinar. Oricât am căutat în *Legenda de Aur*, în *Acta Sanctorum* a lui Bolandus şi chiar în *Cartea coroanelor* de Prudenţiu, n-am găsit niciunul. Oamenii mării n-au niciun patron care să fi fost din tagma lor. Pescari, cu duiumul – începând cu cei din lacul Tiberiada. Dar marinar adevărat, de apă sărată, niciunul". – „Aşa-i" – spuse conservatorul, trecând în revistă repertoarele, cataloagele şi registrele de intrări –, „fiindcă Sfântul Cristofor niciodată nu s-a priceput la velaturi. Christophoros a fost luntraş de râu, cum ştim, şi pentru că a trecut de la un mal la altul, purtând pe umeri pe Cel care nu se temea să fie târât de apele învolburate, când şi-a înfipt prăjina în pământ tare, acesta a crescut şi a înverzit ca un curmal". – „Patronul tuturor călătorilor, fie că merg cu corabia, pe măgar, cu trenul ori cu balonul..." Amândoi începură să răscolească prin fişe şi hârtii. Iar Invizibilul, peste umerii lor, văzu apărând, unele după altele, o mulţime de nume – dintre care unele erau complet necunoscute pentru el – de sfinţi invocaţi de oamenii mării pe timp de furtună, calamităţi şi nenorociri: Sfântul Vicente, diacon şi martir, fiindcă, odată, corpul lui a plutit miraculos pe valurile înfuriate, deşi era legat de o piatră enormă („dar asta nu era profesia lui" –

observă seminaristul); Sfinţii Cosma şi Damian, sfinţi mauri – „patria noastră e Arabia”, spuneau – fiindcă proconsulul Lisias i-a azvârlit în mare, înlănţuiţi; Sfântul Clemente, azvârlit şi el în mare, al cărui cadavru a fost găsit într-o insulă în apropiere de Peninsulă, legat de o ancoră („nici ei n-au fost marinari” – spuse tânărul); Sfântul Castreuse, pentru că înfruntase un taifun la bordul unei bărci cu fundul spart (îmbarcat fără voia lui”); Sfântul Leon, pentru chinul pe care l-a îndurat când a căzut în mâinile piraţilor („nu era însă navigator”); Sfântul Pedro González, mai cunoscut sub numele de Sfântul Telmo („a creştinat mulţi marinari şi a aprins frumoasele Focuri ale Sfântului Telmo care se văd jucând în timpul nopţii în vârful catargelor. Dar era om de uscat, originar din Astorga, unde se fac nişte tartine delicioase a căror faimă a făcut înconjurul Spaniei, fiindcă...” – „Să nu ne îndepărtăm de subiect” – spuse conservatorul: „Să nu ne îndepărtăm de subiect.”) Şi înşirarea continuă: Sfântul Cutbert, patronul marinarilor saxoni („ăsta-mi miroase a şagă nordică... Un marinar din Marsilia ori din Cádiz n-o să invoce un viching”); Sfântul Arhanghel Rafael („cum ar putea să poarte beretă marinărească un arhanghel, spune şi dumneata!”); Nicolae, episcop de Mira, care, nevăzut, a îndreptat arborada unui velier ce-şi schimba ruta şi, apucând roata timonei, l-a dus la un port sigur („dar astăzi e mai cunoscut fiindcă vine cu sania şi împarte jucării decât pentru că a mers pe valurile mării”). – „Atunci ne-am dus pe copcă” – spuse conservatorul Lipsonotecii Vaticanului. – „Fiindcă nici Sfântul Dominic din Lores, nici Sfântul Valerio, nici Sfântul Antonio din Padova, nici Sfântul Restituto, nici Sfântul Ramón, nici Sfântul Budoc (nici nu-l cunosc!), invocaţi de marinari, n-au fost niciodată marinari”. – „În concluzie: Pius al IX-lea avea dreptate. Avem nevoie de un Sfânt Cristofor Columb”. – „Ar trebui pregătită o ladă pentru a-i păstra relicvele”. – „Partea proastă e că drumeţii şi navigatorii nu lasă urme”. – „Şi n-o fi rămas de la el vreun femur, vreun metacarp, vreo rotulă, vreo falangă măcar?” – „Asta-i altă încurcătură. O

încurcătură pe care n-o s-o dezlegăm niciodată, fiindcă niciodată n-au fost oseminte mai risipite, mai purtate de colo-colo, mai răscolite, mai controversate, mai discutate decât astea". Şi, rezumând cele aflate prin cercetări recente, realizate cu ocazia cererii de astăzi, învăţatul bolandist îi explică discipolului său că numitul Columb, deoarece murise la Valladolid, fusese îngropat la mănăstirea franciscanilor din oraşul acela. Dar, în 1513, resturile lui trec la mănăstirea Las Cuevas, din Sevilla, de unde sunt scoase, treizeci şi trei de ani mai târziu, pentru a fi mutate în Santo Domingo, unde se odihnesc până în 1795. Dar, pe nepusă masă, negrii din zona franceză a insulei se răzvrătesc, înalţă ruguri îngrozitoare, dau foc conacelor şi-i ucid pe stăpâni. Autorităţile spaniole, temându-se să nu se întindă flăcările răscoalei, trimit în grabă osemintele Marelui Amiral la Havana, unde aveau să rămână în catedrala oraşului, în aşteptarea momentului potrivit pentru a se întoarce la Santo Domingo, unde exista proiectul de a înălţa un panteon cu sculpturi, alegorii şi toate cele cuvenite: ceva vrednic de un defunct atât de ilustru... Dar, între timp, se produce o lovitură de teatru aproape rocambolesc, dacă poate fi pomenit Rocambole în această ambianţă a Vaticanului. – „Fiţi fără grijă, că aici toată lumea a citit ceva din aventurile lui Rocambole". – „în catedrala din Santo Domingo, Cristofor Columb nu era singur: urna lui funerară se învecina cu cea a fiului său Diego, primul născut, cu cea a lui Don Luis Columb, fiul acestuia, cel dintâi Duce de Vergara, şi cu cea a lui Don Cristofor Columb al II-lea, fratele lui Don Diego Columb. Şi uite că, pe neaşteptate, pe 10 septembrie 18177, un arhitect însărcinat să efectueze câteva reparaţii la catedrală descoperă un sicriu de metal pe care era o inscripţie prescurtată: *D ele la A. P-er" A-te. C.C.A.* – care e interpretată astfel: *Descoperitorul Americii. Primul Amiral. Cristofor Columb Amiral*. Prin urmare, resturile mutate la Havana *nu erau* ale celui pe care-l vom beatifica acum..." – „Dacă va fi găsit vrednic" – murmură seminaristul. – „Dar – şi aici e tragedia – pe partea

dinăuntru a sicriului metalic se putea citi, cu caractere gotice germane: *Ilustrisimul şi Stimatul Bărbat Don Cristofor Columb*, fără niciun „Amiral”. Şi cârcotaşii dintotdeauna încep să spună că astea nu sunt resturile lui Columb I, ci ale lui Columb al II-lea, şi că cele ale lui Columb I au rămas în Cuba, şi un preot venezuelean publică o broşură care a stârnit mare vâlvă şi până la urmă a încurcat lucrurile şi mai rău, şi aşa s-a iscat o dispută mai aprigă decât cea care a pornit de la *filioque*... Pe scurt: nu se ştie până la urmă dacă oasele lui Columb I n-or fi fiind ale lui Columb al II-lea, sau dacă cele ale lui Columb al II-lea n-or fi fiind ale lui Columb I, iar pe mine să nu mă întrebaţi, şi chestiunea asta s-o rezolve Sacra Congregaţie a Riturilor, că e treaba ei, aşa că până atunci nu intră aici la mine nicio claviculă, niciun radius, niciun cubitus de-ale lui Columb dacă n-au fost autentificate cum scrie la carte. Asta e o Lipsonotecă serioasă, şi nu pot fi acceptate vertebre, parietale, occipitale sau metatarşi de la oricine, fiindcă în toate lucrurile există mai multe categorii. Şi, în ce mă priveşte, n-o să mă opresc între două sicrie ca să joc jocul ăsta de-a v-aţi ascunselea”. – „După moarte, aici nu se intră nici cu aur” – încuviinţă seminaristul: „Şi când te gândeşti că, după Marx, Columb zicea că *aurul e un lucru minunat. Cine are aur va avea tot ce-şi doreşte. Cu ajutorul aurului se pot deschide până şi porţile raiului*”. – „E adevărat că aşa a zis Columb; dar nu mi-l cita pe Columb prin intermediul lui Marx. Numele ăsta nu trebuie să fie pronunţat acolo unde pereţii au urechi. Ia seama că, după publicarea enciclicei *Syliabusr* anumite cărţi sunt foarte prost văzute aici”. – „Şi totuşi se pare că dumneata îl cunoşti foarte bine pe Marx, aşa cum îl cunoşti şi pe Rocambole”. – „De nevoie, fiule, căci fac parte din comisia *Indexului*”. – „Văd că nu e prea plicticos să alcătuieşti *Indexul*” – spuse seminaristul, cu un râs viclean: „Acum îmi explic de de *Mademoiselle Maupin* şi *Nana* se află în *Index*”. – „În loc să spui necuviinţe, mai bine du-te să vezi cum se desfăşoară beatificarea Marelui Amiral” – spuse bolandistul furios, ridicând pantoful cu cataramă şi

încercând să-i aplice o lovitură care-şi greşi ţinta. – „Aşa-i!” – îşi spuse invizibilul: „Aşa-i!” Şi, dintr-odată îngrijorat, se îndreptă în grabă, străbătând coridoare şi urcând pe scări, spre sala unde, la chemarea uşierilor, urma să se reprezinte solemnul Auto Sacramental în care el avea să fie Protagonist absent/prezent.

Prin uşa din dreapta şi uşa din stânga intrară figurile alungite ale acelui Auto Sacramental, instalându-se, în ordinea strictă a ierarhiilor, demnităţilor şi funcţiilor, la o masă foarte lungă, acoperită cu o cuvertură de moar roşu, şi alcătuind împreună, prin gesturi şi atitudini ce aminteau de vechi ceremonii, o stampă medievală a unei întruniri a Sfântului Oficiu. În mijloc se aşezară Preşedintele şi cei doi judecători care constituiau tribunalul colegial; într-un capăt al mesei, *Promotor Fidel*, procurorul procesului, Avocat al Diavolului, iar în celălalt capăt, Solicitantul – care nu era nici Roselly de Lorques, mort cu câţiva ani în urmă, ci eruditul negustor genovez Giuseppe Baldi, expert în şlefuirea diamantelor, foarte apreciat şi stimat în ambianţa Vaticanului pentru numeroasele lui acte de milostenie. Protonotarul civil al Congregaţiei Riturilor, cu acolitul său, se aşezară mai spre mijloc. Fură scoase file şi dosare din valijoare şi serviete şi, după o implorare a Sfântului Duh, pentru ca să le inspire judecăţi drepte şi sentinţe înţelepte, procesul fu declarat deschis… Invizibilul simţi că urechile lui invizibile i se ciuleau şi rămâneau nemişcate, ca urechile unui lup ce simte o primejdie, atent la tot ce avea să se spună în acel tribunal, întrunit, după o atât de lungă aşteptare, pentru a examina dosarul beatificării lui, care, cu trecerea timpului, acumulase sufragiile, nu ca la început, a şase sute şi ceva de episcopi, semnatari ai primei cereri, ci, acum, a opt sute şaizeci, care-şi puseseră semnătura pe cea de a treia – şi aceasta avea să fie, foarte probabil, decisivă. Preşedintele îl invită pe Solicitant să presteze jurământ că se va abţine de la orice fraudă în tot cursul procesului şi apoi să expună motivele care-l făcuseră să devină Apărătorul Cauzei, bizuindu-se numai pe adevăruri pe care sufletul şi

conştiinţa lui să le simtă astfel cu deplină sinceritate. Într-un ritm lent, respirând adânc între fraze, subliniind adjectivele, ridicând tonul la sfârşitul paragrafelor, Giuseppe Baldi făcu un rezumat emfatic a ceea ce Contele Roselly de Lorques expusese cu lux de amănunte şi documente doveditoare, în cartea sa, scrisă din însărcinarea lui Pius al IX-lea. În timpul discursului, din ce în ce mai ditirambic şi vocativ, Invizibilul se topea de bucurie. Cum ar fi putut, în faţa unui asemenea tablou de însuşiri alese, de virtuţi, de milă bărbătească, de generozitate, de dezinteresare şi măreţie interioară, în faţa unui asemenea tablou de minuni promovate de el, deşi cu modestia şi umilinţa unui frate cerşetor, în faţa dovezii că poseda puteri supranaturale, pe care nu şi le ştiuse niciodată, cum ar fi putut să stea în cumpănă judecătorii săi, dacă, aşa cum Sfântul Clemente potolise furtunile, aşa cum Sfântul Luis Beltrán, americanul, inspector apostolic pentru Columbia, Panamá şi Antile – Antilele *lui* – smulsese mii şi mii de indieni din bezna idolatriilor, şi aşa cum Sfântul Patrick – spunea Baldi – *„apostol al verzii Irlande, auzea strigătele nenăscuţilor care din pântecele mamelor îl chemau în Hibernia, tot aşa şi el, Cristofor Columb, în timpul cumpliţilor optsprezece ani pierduţi* în *demersuri inutile, purtase în suflet enorma tânguire a unei jumătăţi din omenire”*?… Procesul se deschidea cum nu se poate mai bine. Şi atât de mare era entuziasmul Solicitantului, încât Invizibilul începea să se minuneze de el însuşi: descoperea acum că ce atribuise el unei operaţii eficiente a credinţei străine era opera lui, acţiunea mâinilor lui, a voinţei lui privilegiate, a puterii lui de a *cere* şi de a *primi*; dar cel mai extraordinar lucru era că, după un anume Léon Bloy, foarte des pomenit de Baldi într-un panegiric, miracolele lui le depăşeau pe acelea – mai obişnuite şi limitate, dacă te gândeşti bine

— Care constau în a-i vindeca pe bolnavi, a-i face pe paralitici să meargă, a-i îndrepta pe damblagii sau a învia vreun mort. Nemaipomenit. *„Mă gândesc la Moise”*.

— Spunea Léon Bloy: *„Mă gândesc la Moise,*

deoarece Columb e un revelator al Creaţiei, lărgeşte zările lumii, împărţind-o regilor pământului, vorbeşte cu Dumnezeu pe Furtună, iar rezultatul rugăciunilor lui constituie patrimoniul luptegii spiţe omeneşti”. – „Olé!” – exclamă Avocatul Diavolului, bătând din palme ca un animator dintr-un ansamblu de flamenco: „Olé şi iar olé!” Dar glasul îi e acoperit de glasul Solicitantului: „*Contele Roselly de Lorques nu pregeta să-l pună pe Marele Amiral imediat d. după Noe, Avram, Moise, Sfântul Ioan Botezătorul şi Sfântul Petru, acordându-i supremul titlu de Ambasador al Domnului*”. (O, mare, mare, mare Christophors, ai câştigat partida, aureola ta e gata, va fi convocat Consistoriul, vei avea altare pretutindeni, vei fi ca uriaşul Atlas, care susţine pe umerii săi puternici, pentru totdeauna, o lume pe care tu ai făcut-o rotundă, dat fiind că, mulţumită ţie, s-a rotunjit pământul oare era plan, limitat, circumscris, cu graniţele pe marginea abisurilor insondabile ale unui firmament care *şi el era jos*, identic şi paralel, fără ca nimeni să ştie cu siguranţă dacă cele de sus erau jos sau cele de jos erau sus...!) Şi entuziasmul Invizibilului ajunse la culme când Baldi îşi încheie discursul şi, ca prin ceaţă, căci invizibile lacrimi de mulţumire îi împăienjeneau ochii invizibili, văzu umbrele martorilor pe care Solicitantul îi invitase să presteze declaraţii, în faţa zâmbetului sceptic – de ce atât de sceptic? – al Avocatului Diavolului, care, bineînţeles, nu putea să arboreze decât zâmbete întrucâtva neliniştitoare pe faţa lui diavolească. – „Dar aici nu există Episcop de eparhie sau, în lipsa lui, un delegat ecleziastic?” – se informă el. Preşedintele îi răspunse sec: „Întrebarea e de prisos. E drept că, atunci când se urmează o *procedură de beatificare normală*, nu poate oficia decât un Episcop de eparhie sau demnitar care să exercite jurisdicţia episcopală în locul unde a murit personajul a cărui existenţă se examinează ori acolo unde a făcut minuni”... – „Ceea ce se numeşte Episcopul Locului” – remarcă Avocatul Diavolului. – „Nu-i cazul să ne înveţi dumneata ce ştim noi prea bine” – spuse, sever, Preşedintele: „Dar,

asupra acestui punct, cred că am putea recurge, încă o dată, la autoritatea Contelui Rosellv de Lorques: «*Nici Episcopul Locului de naştere*» – ne spune: «*nici Episcopul Locidui unde a murit Cristofor Columb nu s-ar putea înfăţişa aici*»...” – „Cred că le-ar fi destul de greu”... – „«*Ilustrul navigator a plecat din Genova la vârsta de paisprezece ani*» – continuă Preşedintele: «*A murit la Valladolid, unde se afla cu totul întâmplător, şi rămăşiţele lui pământeşti au fost duse în altă parte. Reşedinţa lui civilă era la Córdoba, unde nu se ducea niciodată. Reşedinţa lui oficială era la Santo Domingo, de unde lipsea aproape tot timpul. Astfel că niciun episcop n-ar fi în stare să ne furnizeze vreo informaţie*»”. – „Bine, ştim prea bine că nimeni nu trăieşte patru sute de ani...” – „Mi se pare că aici se pune la îndoială adevărul Sfintelor Scripturi” – spuse Protonoţarul, care, dintr-odată, păru că se trezeşte dintr-un vis: „Fiindcă, în sfârşit... în capitolul al cincilea din *Geneză* ni se spune că Set a trăit nouă sute doisprezece ani, că Enos a trăit opt sute cincisprezece ani, că Cainan a atins vârsta de nouă sute zece ani «şi apoi a murit»”. – „Ia te uită! Păi era şi timpul!” – exclamă avocatul Diavolului, provocând râsetele anevoie înăbuşite ale acolitului şi ale judecătorilor adjuncţi. – „Păstraţi ordinea” – spuse Preşedintele. – „Tot ce vă cer este ca, pentru a înainta mai repede, să trecem la Potop” – spuse Avocatul lui

Belzebut. – „Gluma asta a făcut-o şi poetul francez Racine, înaintea dumitale”. – „În comedia *Împricinaţii*” – remarcă Protonotarul. – „Văd că dumneata cunoşti clasicii” – spuse, ironic ca întotdeauna, ministrul Diavolului: „Dar, întorcându-ne la Columb: dacă a murit la Valladolid, cum se face că Episcopul de acolo n-a lăsat vreo mărturie scrisă pe care să ne putem bizui?” – „Episcopul din Valladolid nici măcar n-a luat cunoştinţă de moartea bietului străin care, obosit şi bolnav, venise în acest oraş unde avea să se împotmolească” – spuse Baldi. – „Şi nu s-a păstrat nicio mărturie a unui Episcop al Locului unde a făcut minuni?” – „Am obosit repetând” – spuse Solicitantul – „că minunile

lui Columb au fost de *un fel deosebit de celelalte minuni. Putem spune că? în sunt localizate, că sunt universale*". – „Acum văd de ce decretul pontifical a fost introdus pe *cale excepţională*" – zise Avocatul Diavolului pe un ton aspru. – „Caiafă!" – zise elneva, în spatele Invizibilului. Şi, întorcându-se, văzu un om hirsut, cu faţa aproape ascunsă de părul încâlcit al bărbii, cam murdar şi răspândind o duhoare acră, rotindu-şi ochii aprinşi de mânie sub sprâncenele stufoase şi zicând: „Caiafă! Caiafă!" Avocatul Diavolului îl înfrunta acum pe Baldi: „Solicitantul. pentru panegiricul său, se sprijină numai pe cartea lui Roselly de Lorques, care, după câte am înţeles, e o lucrare poate cinstită ca intenţie, dar prea pătimaşă şi lipsită de rigoare istorică. Şi cea mai bună dovadă e că tocmai s-a creat un premiu de 30.000 de pesete pentru a încununa cea mai bună biografie, solid documentată, vrednică de încredere, modernă, într-un concurs deschis cu ocazia universalei comemorări a celui de al patrulea centenar al descoperirii Americii, care va avea loc în curând. Şi ştiţi dumneavoastră cine, dispreţuind cartea lui Roselly de Lorques, a instituit acest premiu? Nici mai mult nici mai puţin decât ilustrisimul senior Duce de Veragua, Marchiz de Jamaica, Guvernator al Indiilor, Senator al Regatului şi de trei ori Grande al Spaniei, singurul descendent direct al lui Cristofor Columb". – „Un ticălos!" – urlă omuleţul hirsut care, mânat de indignare, a sărit peste două rânduri de scaune căzând alături de Invizibil: „Un crescător de tauri de luptă, pe care-i vinde pentru a anima jocuri de circ, el, neisprăvitul, care n-ar avea curajul unui toreador ca să înfrunte taurii din crescătoria lui. Preferă să-i privească de după refugiul de pe marginea arenei, el, care creşte animale fioroase ca să-i omoare pe ceilalţi". – „Premiul de 30.000 de pesete..." – continuă Avocatul. – „Sunt cei treizeci de dinari ai lui Iuda!" – strigă Léon Bloy, Etjernul Mânios, căci acum Invizibilul îl identificase. – „Linişte!" – strigă Preşedintele; „Ori, dacă nu, îi chem pe halebardierii elveţieni". – „Oricare ar fi istoria ce se scrie acum" – continuă Solicitantul – nu va ştirbi cu nimic măreţia şi

sfinţenia învederată a prodigiosului cosmograf, căruia Schiller îi spunea: «*Înaintează fără teamă, Cristofor. Căci dacă ce cauţi tu n-a fost creat încă, Dumnezeu va face să apară din neant pentru a-ţi justifica îndrăzneala*»". – „Nu atât de prodigios cosmograf" – zice Avocatul Diavolului: „Sau, dacă nu credeţi, ascultaţi ce spune Victor Hugo". Şi Invizibilului i se pare, dintr-odată, că Victor Hugo se iveşte la bară şi zice: „*Dacă acest Cristofor Columb ar fi fost un bun cosmograf, n-ar fi descoperit niciodată Lumea Nouă*". („Dar am avut un fler de marinar care valora cât toate cosmografiile la un loc" – murmură Invizibilul.) – „Şi poate să vină mult şi bine Victor Hugo, care nu a navigat niciodată dincolo de insula Guernesey, ca să ne vorbească de treburi marinăreşti!" – răcneşte Léon Bloy în pădurea bărbii lui. Şi acum – lovitură de teatru! – iată-l pe Jules Verne venind la bară, cu poză şi aplomb de Robur Conchistadorul. – „Asta mai lipsea!" – exclamă cel care neapărat trebuia să protesteze: „Un saltimbanc! De ce nu-i convoacă odată pe Fileas Fogg sau pe copiii căpitanului Grant?" – „Era de ajuns să vină tatăl copiilor căpitanului Grant" – spune Jules Verne, foarte demn. Şi continuă: „*Adevărul e că, pe vremea lui Columb, un grup de fapte, de sisteme, de doctrine, se forma încetul cu încetul. Era acum timpul ca o singură inteligenţă să le rezume şi să le asimileze. Toate aceste idei risipite s-au acumulat în mintea unui singur om care a avut, într-un grad foarte înalt, geniul perseverenţei şi al îndrăznelii*". – „Şi Providenţa?" – întreabă Léon Bloy: „Unde-mi mai pune ticălosul ăsta Divina Providenţă?" Dar romancierul nu pare să-l audă: „*Columb fusese în Islanda*[17]*... şi poate şi în Groenlanda*". („În Islanda, da; dar în Groenlanda n-am ajuns" – şopteşte Invizibilul.) – „*în timpul întregii sale călătorii, Amiralul a avut grijă să ascundă tovarăşilor săi adevărata distanţă pe cape o străbătea în fiecare zi*". – „Dacă a crezut util s-o facă..." – murmură Bloy. – „Până când a răsunat strigătul «*Pământ*!». *Dar gloria lui Columb*

17 Faptul că a fost sau nu în Islanda face parte din acele lucruri „puţin sigure" pe care, după Menéndez Pidal, le ştim despre el. (N.A.).

nu constă în faptul că a ajuns, ci în faptul că a pornit la drum". – „Imbecilul! Căpitanul Nemo!" – urlă Bloy. Dar acum discursul lui Verne devine sec şi precis ca al unui profesor de matematică: „*Prin această călătorie, lumea veche îşi asuma răspunderea educaţiei morale şi politice a lumii noi. Dar era ea oare la înălţimea acestei sarcini, cu atâtea idei înguste câte purta cu sine, cu impulsurile sale semibarbare, cu ura sa religioasă... Chiar de la început, Columb a luat ppizonieri câţiva indieni, cu intenţia de a-i vinde în Spania*". – „Atrag atenţia Tribunalului asupra faptului că numitul Columb a *instituit* sclavia în Lumea Nouă" – strigă triumfător Avocatul Diavolului. (Invizibilul simţi cum i se răceşte trupul invizibil, aşa cum pesemne că şi l-a simţit tot rece, în toate anotimpurile, Licenţiatul Vidriera.) – „*S-a afirmat că aceşti indieni erau canibali. Dar nici în Baracoa, nici în altă parte navigatorul n-a întâlnit canibali*". – „Aici voiam s-ajungem" – spune, pe un ton ţâfnos, trimisul lui Belzebut: „Şi cer învoirea Tribunalului pentru a-l aduce pe Fray Bartolomé de las Casas ca martor al acuzării". („M-am dus pe copcă" – geme Invizibilul: „Acum nu mai am nicio scăpare.") îşi face apariţia dominicanul, chel, ascetic, încruntat, aidoma unui călugăr pictat de Zurbarán, măsurând Tribunalul cu privirea lui sumbră şi tăioasă. – „Morocănosule! Megalomanule! Şarlatanule!" – strigă Léon Bloy în culmea mâniei. Şi dintr-odată se stârneşte un vacarm de insulte cu care îl împroaşcă pe martor cei care intră buluc în sală: – „Ipohondrule! Onortunistule! Mincinosule! Calomniatorule! Pungă de fiere! Şarpe cu sandale!"... – „*Nu vei depune mărturie degeaba*!" – ţipă cineva cu un glas parcă ieşit dintr-un corn de cotilion. – „Abesalom! Ugolino! Iuda Iscarioteanul! Scursură!" – strigă ceilalţi. – „Cine sunt neruşinaţii ăştia?" – întreabă Preşedintele. – „Sunt cei ce combat Legenda Neagră a Cuceririi spaniole" – îi explică Protonotarul: „Au devenit tot mai numeroşi în vremea asta..." – „Linişte! Ori îi dau afară din sală pe scandalagii" – spune Preşedintele. Şi, văzând calmul restabilit: „Ce e adevărat în chestia cu indienii care ar fi

fost canibali?" Ia cuvântul Fray Bartolomé: *„Pentru început, voi spune că indienii aparţin unei rase superioare, ca frumuseţe, inteligenţă şi iscusinţă... îndeplinesc satisfăcător cele şase condiţii esenţiale, cerute de Aristotel, pentru a alcătui o republică perfectă, care să-şi ajungă sieşi"*. („Acum e în stare să susţină că au construit Partenonul şi că ne-au dat Dreptul Roman!" – exclamă Léon Bloy.) – „Dar mănâncă sau nu carne de om?" – întreabă Preşedintele. – *„Nu în toate părţile, deşi, ce-i drept, în Mexic se întâlnesc asemenea cazuri, dar mai mult din motive religioase decât din alte cauze*. *De altfel, Herodot, Pomponius Mela şi Sfântul Ieronim ne spun că existau antropofagi şi printre sciţi, masageţi şi scoţi"*. – „Trăiască canibalii! – strigă, toţi deodată, Léon Bloy şi cei ce combat Legenda Neagră. – „Dacă existau canibali printre indienii din America" – zice, imperturbabil, Avocatul Diavolului – „atunci Columb avea un îndoit motiv pentru a nu duce indieni în Spania, deoarece canibalii ar fi fost o primejdie permanentă pentru copiii care se jucau în grădinile publice. Ba chiar s-ar fi putut ca vreunuia dintre ei să-i vină poftă de un fileu de fată nurlie". – „Atrag atenţia Tribunalului asupra caracterului deplasat al cuvintelor Domnului Avocat al Diavolului" – spune Solicitantul. – „Rog pe *Promotor Fidel* să retragă «fileul de fată nurlie»" – spune Preşedintele, încruntându-şi sprâncenele. – „Retrag fileul şi din fata nurlie rămâne numai pielea şi osul" – zice Avocatul lui Satana. – „Să vedem acum dacă martorul acuzării poate aduce probe suficiente că cel Propus a introdus în mod deliberat sclavia indienilor americani" – zice Preşedintele. – *„Îmi e de ajuns să spun că aflând regina Isabel, de glorioasă amintirep că oamenii lui Columb vindeau sclavi americani în piaţa din Sevilla, s-a supărat foc şi a întrebat*: «*Are Amiralul împuternicire de la mine ca să-i vândă pe aceşti vasali ai mei*?». *Şi a poruncit apoi să se dea strigare prin crainici, la Granada şi Id Sevilla, că toţi cei ce vor fi dus indieni în Castilia, pe care li-i dăduse Amiralul, să-i aducă înapoi în locul lor de baştină, sub pedeapsa cu moartea, cu primele*

corăbii care aveau să ridice ancora”. Cere acuma cuvântul Giusoppo Baldi şi începe să vorbească cu glas dulceag şi împăciuitor: – „Eminentul filosof francez Saint-Bonnet…” „Mi-a fost profesor” – şopteşte Leon Bioy. – „… în tratatul său despre *Durere* a scris, la sfârşitul capitolului al XXIX-lea, aceste cuvinte pe care le supun meditaţiei voastre: «*Sclavia a fost o şcoală a răbdării, a blândeţii, a abnegaţiei*. *Numai trufia împiedică Graţia să pătrundă în suflet, pe când Umilinţa, înlăturând acest obstacol, îi deschide drumul*. *De aceea, în înţelepciunea sa, omul antic găsea în sclavie ceva ca o necesară şcoală de răbdare şi resemnare, care îl apropia de Renunţare., virtute a sufletului şi ţel moral al creştinismului*». „Trăiască lanţurile!” – strigă Avocatul Diavolului. –! „Cer îngăduinţa Preşedintelui acestui Tribunal pentru a aminti că nu trăim pe vremea lui Fernando al VII-lea al Spaniei şi că acest proces ne situează în vremea Regilor Catolici” – spune Protonotarul, care tocmai atunci se trezise pentru a se cufunda iar, după ce pronunţă acele cuvinte, într-un somn profund. – „De vreme ce suntem în vremea Regilor Catolici, cu atât mai mult trebuie să amintim că Regina Isabel, într-un faimos codicil din 1504, *roagă şi porunceşte soţului şi copiilor ei* să nu *consimtă* ca *indienii care locuiesc în Indii să suporte vreo apăsare, ei sau bunurile lor, trebuind să fie trataţi cu blândeţe şi cu „simţul dreptăţii*”. Giuseppe Baldi se adresează cu vioiciune Tribunalului: – „Un moment… Un moment… E interesant să arătăm că Regina catolică «*a poruncit soţului. şi copiilor ei*», dar nu şi Amiralului, căruia nu-i dăduse instrucţiuni în această privinţă…” – „Ingenios!”

U – Harpa şi umbra

— Exclamă Avocatul Diavolului: „Foarte ingenios! Ceva în genul Oului lui Columb!” („În sfârşit, se pomeneşte şi de asta” – * şopteşte Invizibilul.) Giuseppe Baldi îşi înalţă braţele cu prefăcută mâhnire: – „Legendă copilărească! Prostie! Niciodată Columb, cu demnitatea lui supraomenească, nu s-ar fi pretat la o asemenea bufonerie. Până şi Voltaire…” („Vai, dacă-l amestecă şi pe Voltaire în

treaba asta, m-am ars! – geme Invizibilul.)

— „... până şi Voltaire, înaintea lui Washington Irving, a lămurit că atât de des pomenitul Ou al lui Columb n-a fost altceva decât Oul lui Brunelleschi...” („Acuma chipurile ar fi două!”...) – „Cu această idee ingenioasă, bună pentru o conversaţie veselă de salon, genialul arhitect a vrut să explice cum concepuse edificarea cupolei de la Santa Maria dei Fiori”. („Aşa mai merge!”...)

— „Şi ar trebui să vedem dacă...” – „Dar n-o să ne războim acum pentru un ou în plus sau în minus” – spune Preşedintele: „să ne întoarcem, vă rog, la chestiunea sclaviei. „Fray Bartolomé se înalţă din nou în faţa Tribunalului: – „*Sunt sigur că, de n-ar fi fost împiedicat de adversitatea care s-a abătut la urmă asupra lui, ar fi reuşit în scurt timp să desfiinţeze întreaga populaţie a acestor insule, fiindcă hotărâse să-i încarce pe indieni pe corăbiile care i-ar fi venit din Castilia şi din Azore, pentru a-i vinde ca sclavi, oriunde ar fi avut căutare*”. De data asta Léon Bloy se înfruntă cu Preşedintele: – „Asta înseamnă proces de intenţie... *Sunt sigur*... *Sunt sigur*... Ce valoare pot avea presupunerile acestui şarlatan?”

— „Columb e azvârlit la fiare!” – strigă cei ce combat Legenda Neagră. – „Nero! Nero!” – îi azvârle în faţă unul dintre ei Avocatului Diavolului, care, râzând, strânge pumnul, arătând cu degetul gros spre pământ. – „Există dovezi că numitul Columb a stabilit sclavia în mod deliberat?” – întreabă Preşedintele. „Fiindcă se zice că vinovat de trimiterea indienilor în Spania era un frate de-al lui. Era la curent cu asta Marele Amiral?” – „Sigur că da! Ba îi mai şi scria acestui frate al său o scrisoare, recomandându-i *să se încarce în corăbii cât mai mulţi sclavi* şi *să ţină socoteala* câştigului obţinut din vânzarea lor”. – „Cine a văzut această scrisoare?” – întreabă Baldi. Şi îi răspunde, ferm, Episcopul de Chiapas: „*Eu am văzut-o, şi încă scrisă şi semnată de mâna lui*”. „Ticălosule! Martor mincinos! Amăgitorule! Fariseule!” – strigă Léon Bloy făcând un efort atât de mare ca să fie auzit, încât pe loc i se frânge glasul şi i se taie respiraţia. – „*Cel care ia*

aproapelui hrana trebuitoare este ca şi cel care omoară pe aproapele său" – strigă, înfricoşător, Fray Bartolomé de Las Casas. – „Cine-l citează aici pe Marx?" – întreabă Protonotarul, sculat brusc dintr-un somn profund. – „Capitolul 34 din Eclej *siastic*" – lămureşte Episcopul de Chiapas... – „Să lăsăm asta şi să trecem la chestiunea moralităţii celui pentru care s-a făcut cererea" – zice Preşedintele. – „Cer îngăduinţa de a-l chema, pe poetul Alphonse de Lamartine, ca martor al acuzării" – zice Avocatul Diavolului. („Ce naiba o fi pricepând din chestiunile maritime tipul ăsta cu *Lacul* lui?" – mârâie surd Léon Bloy.) Spilcuit în redingota lui de tribun, cu un smoc de păr căzut pe frunte, Lamartine se angajează într-o lungă explicaţie din care Invizibilul, copleşit, înţelege doar ce se referă la „*moravurile lui care lăsau de dorit şi la fiul lui nelegitim*" – „Mi-e de ajuns" – zice Avocatul Diavolului: „Fiindcă am ajuns la una din chestiunile cele mai grave, care vor fi examinate aici, şi anume la relaţiile nelegitime ale Amiralului cu o anume Beatriz, care a fost – şi faptul e cunoscut de toţi – o femeie pe care, pentru a nu-i păta memoria, n-o s-o numesc ţiitoarea lui, concubina lui, ibovnica lui, ci, folosind un cuvânt savuros, foarte apreciat de clasicii spanioli, o s-o numesc *drăguţa lui*". (Auzind numele Beatricei Invizibilul s-a înduioşat, însuşindu-şi strofa în care Dante exprimă emoţia pe care a încercat-o când a văzut-o pe Béatrice a lui ivindu-se pe malul fluviului Lethe: „... *gheaţa care se întărise în jurul inimii mele se prefăcu în suspine şi lacrimi, care au izvorât din măruntaiele mele, cu grăbire, pe gură şi pe ochi*"...) Solicitantul Baldi se ridică în picioare, cerând cuvântul cu gesturi afectate: „Se încearcă să se împroaşte cu noroi un sentiment care nu a fost altceva decât o iubire foarte omenească, deşi curată... Da, Domnule Avocat al Diavolului, nu mai face; cu mina dumitale neruşinată, semnele astea vrednice de cărăuşi şi ascultă mai bine ce ne spune Contele Roselly de Lorques despre această idilă autumnală a marelui bărbat: *În pofida celor patruzeci şi ceva de ani ai săi; în pofida faptului că era văduv, sărac,*

avea accentstrăin şi multe fire de păr alb, o tânără de neam ales şi de o rară frumuseţe a vrut să-i fie prietenă iubitoare: O chema Beatriz şi întrunea toate virtuţile şi toată drăgălăşenia femeii cordobeze... Dar această rază de lumină, care a adus puţină îndrăzneală în inima lui întristată; râu l-a îndepărtat nicio clipă pe marele bărbat dertiişiunea ce-i fusese hărăzită. – „N-ar fi cazul" să aducem câteva viori ca să putem acompania această înduioşătoare romanţă?" – întreabă, insolent, Avocatul Diavolului. – pic de respect, vă rog!" – strigă Preşedintele. – „Ţinăra aceasta, un model de însuşiri alese, pe care. parele bărbat o iubea şi o respecta..." – „O respecta, atât de mult, încât i-a făcut un copil" – şuieră „aproape grosolan, lucifericul avocat: „Şi Columb se ştia atât de vinovat de stricăciunea făcută, încât, poate încercând să-i aducă mângâiere în singurătatea şi năpăstuirea ei de văduvă cu bărbat şi ţinând în braţe un micuţ cordobez care nici măcar n-a ajuns toreador, atunci când Rodrigo din Toana a scos faimosul strigăt: «Pământ! Părhânt!*, deşi mai bine ar fi strigat: «Ce bucluc! Ce bucluc!»... – „Să-l lăsăm în pace pe Rodrigo din Trâana şi povestea cu cei 10.000 de maravedís, despre care pot spune că nu'văd nimic rău în faptul că au ajuns în mâna unei tinere martie, unui marinar oarecare, care i-ar fi tocat la joc în cea dintâi taverna; („Da, dă, dă... Lă Să ţi-l în pace pe Rodrigo din Tnăna, căci dacă, după el, vin şi fraţii Pinzón şi servitorii mei, Sălcedo şi Arroyâl; care, Therându-mă pe la spate, îi comunicau blestematului vizcain Juan de la Cosa hărţile mele secrete, căuza mea se duce de râpă.") Şi iată acum fraza înveninată a Avocatului Diavolului care, cu un zâmbet diabolic, încheie diabolic: dezbaterea t „Dupăcit se pare, copiii făcuţi din dragoste vreau să spun: din dragostea trupească în pat nupţial nebinecuvântat – sunt de obicei obiectul unei afecţiuni speciale din partea părinţilor. De aceea Cristofor Columb a arătat întotdeauna o predilecţie foarte accentuată pentru fiul său nelegitim Don Fernando... Dar faptul, că un tată, îşi iubeşte în mod deosebit pe un fiu avut. ip afara căminului nu-l face

vrednic de o aureolă de sfânt...). Fiindcă, de-ar fi aşa, atâtea aureole ar lumina pământul, încât niciodată nu s-ar aşterne peste el umbrele nopţii". – „Ar fi formidabil ca sistem de iluminare publică-spune Protonotarul, care, hotărât lucru, a dat vădite semne de slăbiciune mintală în timpul procesului: „Ar fi mult mai bun decât tot ce a putut inventa yankeul Edison, care, desigur, a aprins primul său bec electric. În acelaşi an în care a murit Sanctitatea Sa Pius al IX-lea, după ce a prezentat prima cerere de canonizare a Marelui Amiral". – „Fiat Lux!" – spuse, în concluzie, Preşedintele... S-au risipit siluetele lui Bartolomé de Las Casas, Victor Hugo, Lamartine şi Jules Verne. Au dispărut – fără larmă nepotrivită, de data asta – cei ce combăteau Legenda Neagră a Cuceririi Spaniole. Se împrăştie ceţurile uşoare, populate de forme fantasmagorice, care, pentru privirea Invizibilului, înnegurau sala. Iar siluetele Tribunalului se conturează iarăşi, mai precise, asemeni figurilor unui teatru de păpuşi, pe fundalul unui ulei mural care înfăţişează martiriul Sfântului Sebastián străpuns de săgeţi. Preşedintele se ridică: – „Despre tot ce am văzut şi am auzit... Protonotarul a luat notă?" (Protonotarul răspunde afirmativ, contemplând păsărelele de hârtie de diferite mărimi care se aliniază pe hârtia de sugativă verde din jurisdicţia sa – micuţă pajişte pe roşul muaré al mesei. Dintr-un semn pe care-l face discret acolitul, înţeleg cu toţii că acesta a luat într-adevăr notă despre tot...) – „Din ce s-a spus aici şi-am putut auzi" – continuă Preşedintele – „se reţin două acuzaţii împotriva sus-numitului Columb: Una; foarte gravă, de concubinaj – concubinaj cu atât mai de neiertat dacă ne gândim că navigatorul era văduv când a cunoscut-o pe femeia care avea să-i dăruiască un fiu: – iar. cealaltă, nu mai puţin gravă, constă în faptul că a iniţiat şi încurajat un incalificabil comerţ cu sclavi, vânzând, în pieţe publice, câteva sute de indieni capturaţi în Lumea Nouă... Luând în consideraţie delictele pomenite mai înainte, tribunalul acesta va avea să se pronunţe concret în cunoştinţă de cauză dacă sus-numitul Columb, propus pentru beatificare,

este sau nu vrednic de această fericire, care i-ar deschide, şi de data asta fără controversă, accesul la canonizare”. Acolitul Protonotarului face să circule o mică urnă neagră în care fiecare membru al Tribunalului introduce o bucată de hârtie împăturită. Preşedintele deschide apoi urna şi se face numărătoarea voturilor: – „Un singur vot pentru” – spune: „Prin urmare, Cererea e respinsă”. Giuseppe Baldi tot mai protestează, citându-l zadarnic pe Roselly de Lorques: – „*Columb a fost un sfânt; un sfânt dăruit lumii prin voia Domnului îşi trimis acolo unde era stăpân Satana*”. – „Nu mai foloseşte la nimic să vă spargeţi pieptul” – spune *Procurator Fidel*, ironic: „Procesul s-a încheiat”. Se închid mapele, registrele şi dosarele, Protonotarul îşi strânge păsărelele de hârtie, Preşedintele îşi îndeasă tichia pe cap, căci un curent de aer a pătruns deodată în sală, iar Avocatul Diavolului dispare precum Mefistofel înghiţit de o trapă, ca în opera lui Gounod. Spumegând de mânie, Léon Bloy se îndreaptă spre ieşire şi bombăne: „*Sacra Congregaţie a Riturilor nici n-a mirosit măcar măreţia proiectului. Puţin îi pasă de o misiune providenţială*! *începând din clipa în care Cauza nu se prezintă în forma obişnuită, cu dosarul complet, verificat, semnat şi contrasemnat, sigilat cu ceară roşie episcopală, toată lumea se indignează şi se agită pentru a împiedica să progreseze sus-pomenita Cauză. Şi, la urma urmei, pentru ea... cine naiba era şi acest Cristofor Columb*? *Nimic mai mult decât un marinar*? S-*a preocupat vreodată Sacra Congregaţie a Riturilor de* vreo *chestiune maritimă*?” [1] „M-am dus pe copcă” – şopteşte Invizibilul, ridicându-se de la locul lui pentru a se îndrepta spre uşa principală, care avea să-l conducă, după o lungă rătăcire prin coridoare şi galerii, afară din imensul edificiu-oraş. Înainte de a părăsi încăperea, aruncă o ultimă privire asupra picturii care înfăţişează martiriul Sfântului Sebastián: „Asemeni ţie, am fost străpuns de săgeţi... Dar săgeţile care m-au străpuns pe mine au fost trase, la urma urmei, cu arcurile indienilor din Lumea Nouă pe care am vrut să-i pun în lanţuri şi să-i vând”. Ca fermecat de o coincidenţă bruscă de imagini, îşi

opri pasul zăbovind în contemplarea acelei picturi ce înfăţişa chinul unui bărbat străpuns de săgeţi şi se gândi la celelalte săgeţi – crude şi delicioase săgeţi – care, din timpurile mitologice, îi rănesc fatidic pe aleşii lor, lăsându-i în inefabila agonie a celor azvârliţi în „uraganul infernal" care-i va târî cu sine întotdeauna pe Paolo şi Francesca de ieri, de azi şi de mâine. („Când m-au acuzat de concubinaj din pricină că n-am dus-o în faţa altarului pe Beatriz a mea, pe care am iubit-o atât de mult, lăsându-mi sământa în brazda ei reavănă, aceşti feroci păzitori ai canonului reuniţi pentru a mă osândi, clerici îngheţaţi, pripăşiţi în Vatican în căutare de sinecuri şi fotolii confortabile, care şedeau în faţa mea de parcă ar fi stat de-a dreapta Domnului pentru a-i judeca pe oamenii ca mine, asemeni bărbaţilor mărinimoşi ai Cavaleriei Rătăcitoare (şi ce-am fost eu dacă nu un Cavaler Rătăcitor al Mării?) nu înţelegeau că eu mi-am ales ca Doamnă pe aceea pe care niciodată n-am trădat-o sufleteşte, deşi rămâneam legat trupeşte de femeia care mi-a perpetuat spiţa. Şi, în aceste clipe în care, din înălţimea unei estrade ce aducea cu o scenă unde se putea juca o farsă juridică, cazul meu era discutat de aceşti Investiţi, încruntaţi şi chiţibuşari, am îrDţeles, mai bine ca niciodată, că inima are – cine a spus asta? – raţiuni pe care raţiunea le ignoră. Şi dintr-odată m-am gândit la figura înclinată şi îndurerată a acelui gentilom din Sigüenza, care şi-a ales şi el ca Doamnă a lui, călăuză şi far pentru destinul său, pe înalta Doamnă din Madrigal de las Altas Torres... Întronând în sufletul său – ca Amadis pe neasemuita Oriana – pe aceea pe care-o văzuse pentru prima oară în tabăra de la Moplân, după luarea Illorei, a iubit-o cu un sentiment foarte diferit de iubirea lacomă pe-l ţinuse câtva timp legat de logodnica lui din Sigüenza. Şi, cu icoana ei în minte, îmboldit de aceeaşi dorinţă ce o însufleţea pe Doamna sa în glorioasa acţiune a Reconchistei, poate pentru a-şi spori faima de vitejie în ochii Ei, s-a azvârlit în atacuri temerare şi a căzut în cruciada împotriva maurilor, pentru a se odihni, în sfârşit, în catedrala din Sigüenza, încremenit în statuia de

marmoră, înfăşurat în pelerina lui militară, cu părul tuns după moda italienească, cu crucea roşie a ordinului Santiago pictată pe piept, ca un peren lăstar al sufletului său însângerat[18]. Cât te invidiez, gentilomule, care ai fost un luptător mai viteaz decât mine, deşi eşti înfăţişat în basorelieful de pe lespedea mormântului tău citind o carte – o carte ce ar putea fi a lui Seneca cel Bătrân, pe când eu, căutând clarele profeţii închise în *Medeea* sa, traduceam revelatoare strofe din celălalt Seneca!… Tu şi cu mine – 1 şi de ce-aş tăgădui că uneori am fost gelos pe tine? – am iubit aceeaşi femeie, chiar dacă tu n-ai cunoscut ca mine (şi cine ştie? cine-ar putea să ne dea asigurări că a fost aşa? cum să pătrundem într-o taină atât de ascunsă?…) plăcerea fără seamăn de a ţine în braţe o regină. Cea din Madrigal de las Altă's Torres a fost incomparabila noastră Oriana, deşi *ăştia*, care m-au judecat, magistraţi prăfuiţi, ghiftuiţi de drept canonic, n-au înţeles tăria unei nopţi albe pe care o ţii secretă, fiindcă trebuia să rămână neştiută de nimeni, şi amândoi trebuia să ţinem sub tăcere ceea ce poate că te-a făcut să te jertfeşti făcând paradă de bărbăţie, pe când eu, credincios sentimentului care a fost, începând dintr-o anumită epocă, busola actelor mele, n-am luat-o de nevastă pe Beatriz, pe aceea care era totuşi iubita mea Beatriz. Fiindcă există norme ale fidelităţii cavalereşti pe care nu le vor înţelege niciodată aceşti mărunţi clănţăi care m-au osândit pentru concubinaj, preacurvie şi nu mai ştiu câte altele… De n-aş fi întreţinut idealul pe care-l purtam în suflet, m-aş fi împreunat cu indiene – care erau foarte ispititoare, uneori, în goliciunea lor paradiziacă – cum au făcut atâţia din cei care m-au însoţit în descoperirile mele… Dar asta niciodată n-o s-o poată spune despre mine, oricât ar cotrobăi în hârţoage vechi, oricât ar scotoci în arhive ori şi-ar pleca urechea la murdăriile pe care le-au scornit despre mine alde Martin Pinzón, Juan de la Cosa, Rodrigo din Triana şi alţi nemernici care s-au înverşunat să-mi mânjească

---

18 „Cea mai frumoasă statuie din lume“, a spus despre ea Ortega y Gasset (N.A.).

memoria... Fiindcă a existat în viaţa mea o clipă minunată, în care, pentru că mi-am ridicat ochii sus, foarte sus, pofta a dispărut din trupul meu, mintea mi-a fost înnobilată de o contopire totală a trupului şi a spiritului, şi o lumină nouă a risipit negurile rătăcirilor şi nopţilor mele de veghe...).

Şi Invizibilul se pomeneşte din nou, covârşit de o apăsătoare nelinişte, în Piaţa Sfântul Petru... (Pe lângă el trece, grăbit şi posac, seminaristul de la Lipsonotecă, bombănind: „Aici n-ai parte de nicio zi de odihnă. Nu isprăvesc bine să-l respingă pe Columb, că se şi gândesc la beatificarea Ioanei d’Arc, care nici ea n-are osemintele păstrate în bună stare, căci cenuşa trupului i-a! >st împrăştiată de vânt la Rouen... Şi trebuie să-l convingi de asta pe Protonotar, care crede că Ioana d’Arc a fost sugrumată în Turnul Londrei... Ce meserie, Dumnezeule! Ce meserie!...”). Deodată, un nou Invizibil se iveşte alături de cel dinainte – vizibil pentru el –, cu torsul dezgolit, ţinând în mână un trident precum Poseidon, aşa cum apare, pentru posteritate, într-un faimos portret al lui Bronzino. Astfel, Marele Amiral al monarhilor Isabel şi Fernando se întâlneşte, pentru prima dată, cu concetăţeanul şi aproape contemporanul său – câţiva ani mai mult ori mai puţin – Andrea Doria, Marele Amiral al Veneţiei şi Genovei. Amândoi amirali şi genovezi, stau de vorbă prieteneşte în dialectul lor. – „Mă plictiseam în mormântul meu din Biserica Sfântul Matei şi am venit să iau puţin aer în piaţa asta” – zice Andrea: „În trecere am făcut rost de o porţie de tutun de mestecat. Vrei să guşti? Nu? Mă mir, căci la urma urmei eşti destul de vinovat că atâta lume strănută prizând tabac, fumează pipă sau havane în ţara noastră. Fără tine, nici n-am fi ştiut ce-i tutunul”. – „Ar fi aflat lumea oricum de la Americo Vespucci” – spuse Cristofor cu amărăciune: „Şi cum ai venit de la Genova?” – „Cu trenul. Cu expresul de Ventimiglia”. – „Şi te-au lăsat să te urci în vagon aşa, aşa, aproape goi, transformat într-un Neptun de alegorie mitologică?” – „Nu uita că tu şi cu mine facem parte din categoria Invizibililor. Suntem Transparenţii. Şi ca noi sunt

mulţi care, datorită faimei lor, datorită faptului că se vorbeşte despre ei, nu se pot pierde în infinitul propriei lor transparenţe, îndepărtându-se de lumea asta mârşavă, unde li se ridică statui şi istoricii de tip nou se îndârjesc să rezolve cele mai spinoase probleme ale vieţii lor particulare". – „Mie-mi spui!" – „Astfel, mulţi nu ştiu că adesea călătoresc, cu trenul ori cu vaporul, în compania grecoaicei Aspasia, a neînfricatului cavaler Roland, a lui Fra Angelico ori a Marchizului de Santillana". – „Devin Invizibili toţi cei ce mor". – „Dar dacă e pomenit sau se vorbeşte de ce a făcut şi de ce a fost, Invizibilul se face iar om – cum se spune – şi începe să converseze cu cel ce-i evocă numele. Dar în asta, ca în toate, există categorii, în funcţie de cererea mai mare sau mai mică. Există ihvizibil de *Clasa A*, cum ar fi Carol cel Mare sau Filip al II-lea; de *Clasa B*, ca Prinţesa de Eboli sau cavalerul Bâyard; şi mai există invizibili ocazionali, mult mai puţin solicitaţi, ca bunăoară acel nefericit rege vizigot, Favila, menţionat în *Cronica* lui Alfons al III-lea, despre care nu se ştie decât că a domnit doi ani şi a murit devorat de un urs, ori, ca să vorbim despre lumea ta, acel Bartolomé Cornejo care, la San Juan de Puerto Rico, cu încuviinţarea a trei episcopi, a deschis prima Casă de Prostituţie de pe Continent, în ziua de 4 august 1526 – dată memorabilă, care avea ceva din „Ziua Rasei" ce se va sărbători mai târziu, dat fiind că aici lucrau fete aduse din Spania, căci indienele, care niciodată nu practicaseră această meserie, nu cunoşteau năravurile pe care tu şi cu mine le ştim prea bine… nu-i aşa, marinare?" – „în istoria Americii – pe care o socotesc a mea, deşi poartă numele altuia – au existat bărbaţi cu merite mai mari decât acest Bartolomé Cornejo" – spuse Invizibilul-Descoperitor, înţepat: „Fiindcă, în sfârşit, Sahagúan, Motolinía, Fray Pedro din Gant…" – „Fără îndoială! Şi a mai existat şi un Simón Bolívar!" Invizibilul chip al Invizibilului Christophoros se crispă în invizibilitatea lui: – „Prefer să nu-l pomeneşti pe Simón Bolívar". – „Iartă-mă" – zise Doria: „Înţeleg că numele lui nu poate să-ţi facă prea mare plăcere. El a desfăcut ce ai

făcut tu”. – „De aceea, nu pomeni de funie în casa spânzuratului”. – „Deşi, dacă mă gândesc bine: dacă descoperirea Americii l-ar fi interesat pe regele Henric al Angliei, atunci Simón Bolívar s-ar numi Smith ori Brown… Tot astfel, dacă Ana de Bretania ţi-ar fi acceptat oferta, acolo unde azi se vorbeşte spaniola s-ar vorbi vreun dialect barbar din Morbihan”. – „Vreau să-ţi amintesc” – spuse Christophoros, înţepat – „că tu, înainte de a lupta de partea lui Carol Quintul, l-ai slujit, bucuros, pe regele Francisc I al Franţei, care era adversarul său. Noi, genovezii, ne cunoaştem toţi unii pe alţii”. – „Şi încă atât de bine, încât ştim cu toţii care e Amiral de bătălii şi care e Amiral de plimbări. Unde te-au purtat războaiele?” – „într-acolo”, zise marinarul Isabelei Catolică, arătând spre Apus. – „Ale mele au fost aici, în Mediterană. Cu deosebirea că, pe când tu îi înspăimântai cu bombardele tale pe nişte bieţi indieni în pielea goală, fără alte arme în afară de dar de care n-ar fi fost suficiente nici măcar pentru a îndemna o pereche de boi de pe la noi, eu am fost, în schimb, ani de zile, biciul cel mai temut al corăbiilor turceşti”. Conversaţia luase o întorsătură neplăcută. Andrea Doria schimbă vorba: „Dar cum a mers procesul tău acolo (arătând spre uşa cea mare a bazilicii) – „M-au respins”. – „Nici nu se putea altfel: eşti şi marinar şi genovez”. Şi, îngroşându-şi glasul, recită câteva versuri din *Divina Comedie*: „*Ah, genovezii*! *Oameni lipsiţi de bună creştere şi plini de vicii… de ce nu vă izgoneşte nimeni de pe pământ*?” – „M-au respins” – repeta Christophoros, cu ura glas foarte trist: „Tu, Andrea, ai fost un Mare Amiral, şi oamenii au vrut să-ţi cinstească memoria cum se cuvine unui Mare Amiral… Şi eu am fost un Mare Amiral, dar, pentru că am năzuit să mă înalţ prea sus, mi-au micşorat statura de mare amiral”. – „Găseşte-ţi mângâierea la gândul că multe statui de-ale tale se vor înălţa în toată lumea”. – „Şi niciuna nu va semăna cu mine, fiindcă, ieşit din mister, m-am cufundat iarăşi în mister, fără a lăsa vreo urmă pictată ori desenată a înfăţişării mele omeneşti. Dar, la urma urmei, omul nu trăieşte numai din statui. Astăzi,

pentru că mă admirau prea mult, câţiva prieteni m-au dus la pierzanie". – „Nici nu se putea altfel: şi marinar şi genovez". – „M-au dus la pierzanie" – Trepeta celălalt, gata să izbucnească în plâns. Andrea Doria îi puse o mină invizibilă pe umărul invizibil şi. pentru a-i aduce mângâiere, spuse: – „Cui naiba i-a putut trece prin cap că un marinar ar putea fi vreodată canonizat? Nu-i niciun sfânt marinar în tot calendarul! Şi asta din pricină că niciun marinar nu s-a născut că să ajungă sfânt". Urmă o pauză lungă. Cei doi Invizibili nu mai aveau ce să-şi spună: – „Ciao, Colombo". – „Ciao, Doria". Şi Bărbatul-osândit-să-fie-un-bărbat-ca-toţi-eeilalţi rămase exact în locul din piaţă unde, atunci când priveşti spre coloanele lui Bernini, coloana frontală le ascunde perfect pe celelalte trei, încât toate patru par una singură. – „Jocul aparenţelor" – îşi spuse: „Jocuri ale aparenţelor, aşa cum au fost pentru mine Indiile Occidentale, într-o zi, în faţa capului de pe ţărmul Cubei pe care l-am numit *Alfa-Omega*, am spus că acolo se termina o lume şi începea alta: un *altceva*, alt lucru, pe care nici eu însumi nu reuşesc să-l întrezăresc... Sfâşiasem vălul misterios pentru a pătrunde într-o nouă realitate care depăşea puterea mea de înţelegere, fiindcă există descoperiri atât de uriaşe – şi totuşi posibile – încât, prin însăşi imensitatea lor, îl anihilează pe muritorul care a cutezat să le realizeze". Şi Invizibilul îşi aminti de Seneca, a cărui *Medee* fusese mult timp cartea lui de căpătâi, identificându-se cu Tifis, timonierul Argonauţilor, în strofele, ştiute pe de rost, care căpătau acum un înţeles prevestitor: „*Tifis avu curajul să-şi desfăşoare velele peste marea întinsă / dictând legi noi viaturilor... / >Azi, când apele au fost învinse şi supuse legii tuturor, / barca cea mai şubredă poate trece dincolo de zare / şi au fost depăşite graniţele cunoscute J şi se înalţă zidurile unor noi oraşe / pe un pământ recent descoperit. / 'Nimic n-a rămas ca înainte*! *într-un univers accesibil în totalitatea lui*"...Şi pe când începeau să bată puternic clopotele în acel ceas al amiezii romane, îşi recită versurile ce păreau că se referă la propriul său destin: „*Tifis, care îmblânzise valurile, /*

trebui să încredinţeze cârma unui pilot cu mai puţină experienţă, /

care, departe de casa părintească, / neavând parte decât de *un mormânt umil, / ia ¡coborât pe tărâmul umbrelor întunecoase*”...Şi, exact în locul din piaţă de unde, dacă priveşti spre peristilurile circulare, cele patru coloane par una singură, Invizibilul se topi în văzduhul care îl învăluia şi îl risipea, făcându-se una cu transparenţa eterului.

10 septembrie 1978.

a < i

Lector: DI AN A RADU Tehnoredactor: ELENA DINULESCU

Bun de tipar: 1 februarie 1983 Coli de tipar: 11

Întreprinderea Poligrafică IAŞI Str. 7 Noiembrie nr. 49 REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA